

RIYAZIYYAT

DƏRSLİK

1

~~1-2-3-4-5-6-7-8-9-10~~

1-ci və 2-ci hissə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYİH

HEYDƏR ƏLİYEV

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYİH

LAYIH

Mənsur Məhərrəmov
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov

RİYAZİYYAT

Ümumtəhsil məktəblərinin
1-ci sinifləri üçün

DƏRSLİK

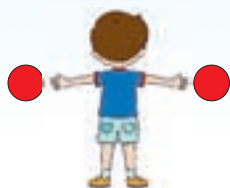

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri artitrm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərə bilərsiniz.

1-ci hissə

İLANIYI

1

Əşyanın əlaməti

1. Əşyanın yeri 8
2. Əşyanın əlaməti 11
- Ümumiləşdirici tapşırıqlar . . . 14

2

Ədədlər (10-a qədər)

3. 10-a qədər sayma 16
4. 0, 1 və 2 ədədləri 18
5. 3, 4 və 5 ədədləri 20
- Məsələlər 22
6. 6, 7 və 8 ədədləri 23
7. 9 və 10 ədədləri 25
8. Sıra sayları 27
- Ümumiləşdirici tapşırıqlar . . . 29

3

Ədədlərin müqayisəsi

9. Azdır, çoxdur. 30
10. Ədədlərin müqayisəsi 33
11. Ədəd oxu 35
12. Sıralama 37
- Ümumiləşdirici tapşırıqlar . . . 40

LAYIHƏ

4

Toplama (10-a qədər)

13. Ədəd üçlüyü	42
14. Əlavə etmək, artırmaq	46
15. Ədədlərin toplanması	48
Məsələlər	51
16. Ədəd oxu üzərində toplama	52
17. Üç toplananlı ifadələr	54
18. Toplamanın digər üsulları	56
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	59

5

Çıxma (10-a qədər)

19. Azaltmaq, çıxmaq	60
20. Ədədlərin çıxılması	63
Məsələlər	66
21. Ədəd oxu üzərində çıxma	67
22. Toplama və çıxmanın əlaqəsi	69
23. Məchulun tapılması	72
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	75

6

Ədədlər (20-yə qədər)

24. 20-yə qədər sayma	78
25. İrəli və geri sayma	80
26. Onluq və təklik	82
Məsələlər	84
27. Ədədlərin müqayisəsi	85
28. Sıralama	87
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	89
Sözlük	90
Məsələ həllinə nümunə	92

LAYİH

Kitabınla tanış ol

AÇAR SÖZLƏR

Mövzu ilə bağlı yeni sözlər

BƏLƏDÇİ

Nümunə əsasında yerinə yetirilən tapşırıqlar

MÜSTƏQİL İŞ

Müstəqil işləmək üçün tapşırıqlar

ƏDƏDLƏR (10-a qədər)

3 10-a qədər sayma

Araşdırma

- Şəkilə hansı meyvələr təsvir olunub?
- Hər meyvədən neçə dənə olduğunu necə bilmək olar?
- Səbətə neçə meyvə var?

Öyrənmə

Əşyaların sayını onları saymaqla bilmək olar. Saymanın sonunda söylənilən ədəd əşyaların sayını bildirir.

Neçə kərəmdə var? Biri, iki ... Beş (5) kərəmdə var.

Əşyaya yoxdursa, deməli, onun sayı sıfırdır.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bələdçi

Har adədə uyğun sayıda barmaqlarınızı açın.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Müstəqil iş

1. Eyni rəngdə olan ulduzları sayın. Hər birindən neçə dənədir?

2. Meyvələri uyğun qutulara yığmaq lazımdır. Hər qutuda neçə meyvə olacaq?

Məsələ həlli

1. Suallara cavab verin.

- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?

ARAŞDIRMA-MÜZAKİRƏ

Siniflə araşdırma və müzakirə üçün şəkilli məsələ

ÖYRƏNMƏ

Yeni mövzunun izahı

MƏSƏLƏ HƏLLİ

Yeni biliklərin tətbiqi

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

Bilikləri möhkəmləndirən məsələlər

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

YADDAŞ

Mövzu ilə bağlı əlavə bilik və qaydalar

- Əşyalar müəyyən qayda ilə düzülə bilər.

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

Bölmə üzrə bilikləri yoxlamaq üçün tapşırıqlar

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

LAYIHƏ

ƏŞYANIN ƏLAMƏTİ

Hazırımı?

- Şəkildəki əşyaların rəngi və forması haqqında nə demək olar?
- Bayraq və lampalar rənglərinə görə necə düzülüb?
- Şəkildə təsvir olunan varlıqların yeri haqqında danışın.

HAZIRMI?

1 Əşyanın yeri

Araşdırma-müzakirə

solunda
altında
arxasında

sağında
arasında
içində

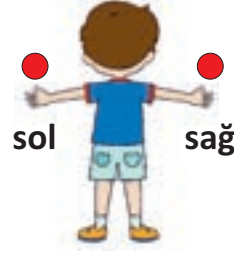
üstündə
önündə
yanında

Çərçivədəki sözlərin köməyi ilə otağı təsvir edin.

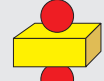
Öyrənmə

Lalə Aynurun sağındadır.
Anar Aynurun solundadır.
Quş daşın üstündədir.
Top ağacın altındadır.

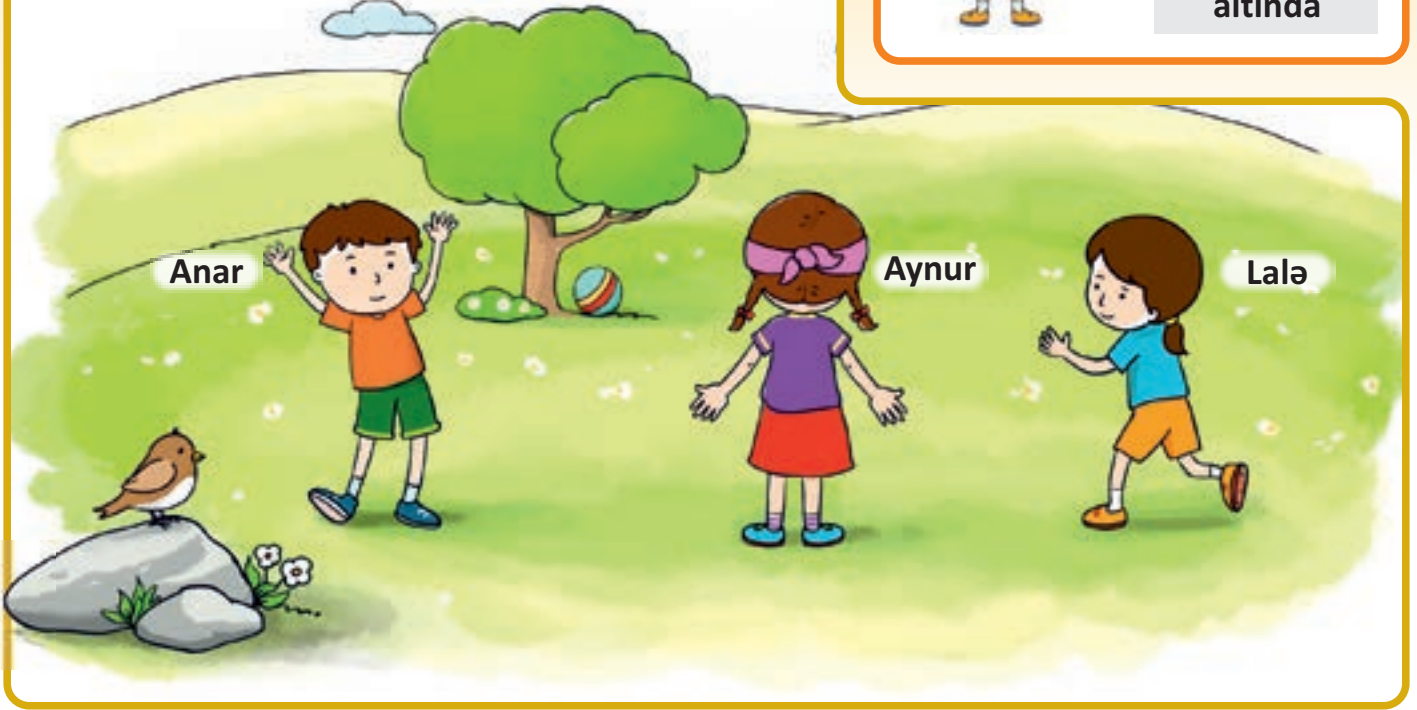
Açar sözlər

üstündə

altında

Bələdçi

Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

Yağ masanın ...

•nümünə•

Çörək Anarın solundadır.

Pişik masanın ...

Yumurta Anarın ...

LAYIHƏ

Müstəqil iş

1. Açar sözlərdən istifadə etməklə şəkildə gördüklərinizi danışın.

Açar sözlər

 yanında

 önündə

 arxasında

 içində

 arasında

 yuxarısında

 aşağısında

2. Şəkillərə baxın. Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

 buludun ...

 budağın ...

 ağacın ...

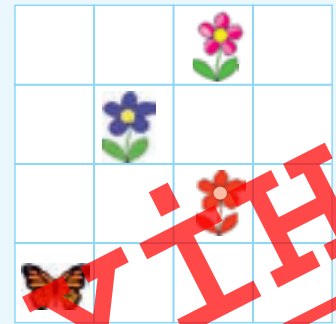

 tin ...

Məsələ həlli

3. Kəpənək göstərilən istiqamətdə uçarsa, hansı gülə çatar?

- a) 1 xana sağa, 2 xana yuxarı
- b) 2 xana sağa, 1 xana yuxarı
- c) 3 xana yuxarı, 2 xana sağa

2 Əşyanın əlaməti

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

▲ ■ ● forma

■ ■ ölçü

▲ ▲ qruplaşdırma

▲ ■ ▲ ■ düzülüş qaydası

Hər corabın tayını tapın.

- Bunu necə müəyyən etdiniz?

Öyrənmə

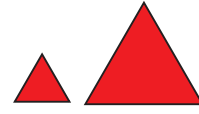
Əşyalar müxtəlif rəng, forma və ölçüdə olur. Bunlar əşyanın əlamətləridir.

rəng

forma

ölçü

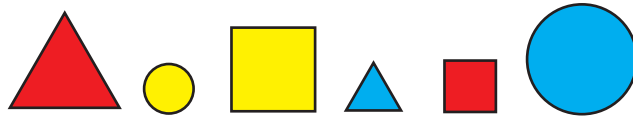
Əşyalar bəzi əlamətlərinə görə bir-birinə uyğun ola bilər.

Bələdçi

Verilmiş əlamətləri eyni olan fiqurları göstərin.

a) forması

b) ölçüsü

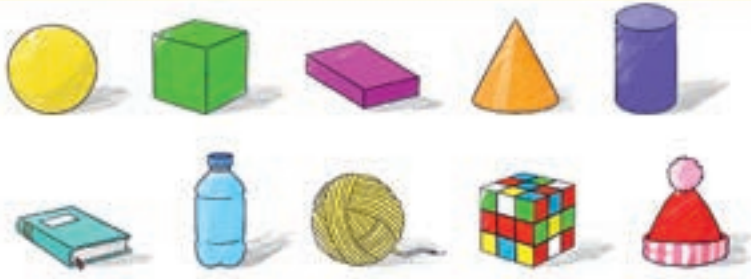

Nümunə • Rəngi eyni olan fiqurlar

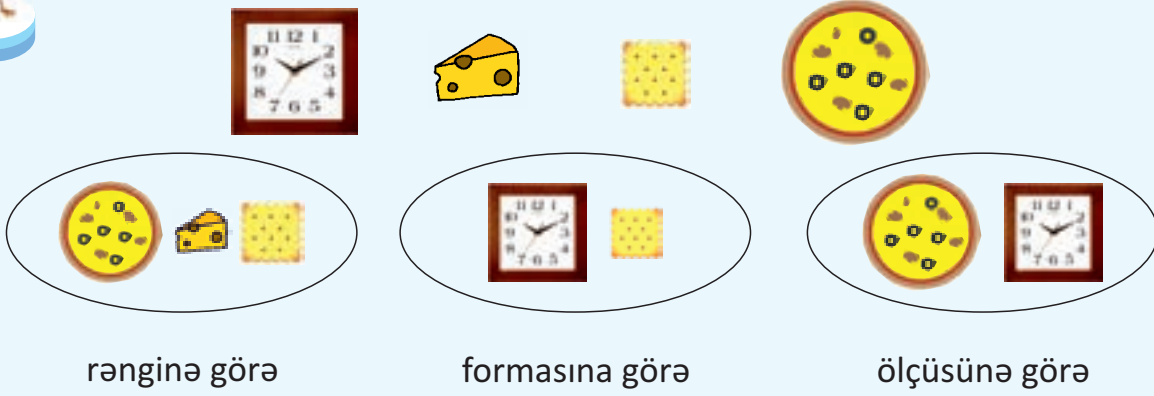

Müstəqil iş

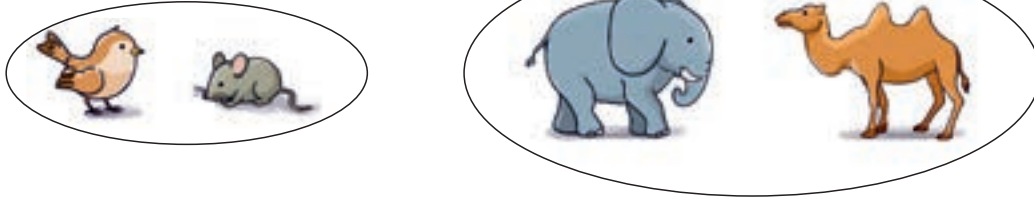
1. Formaca oxşar olan əşyaları tapın.

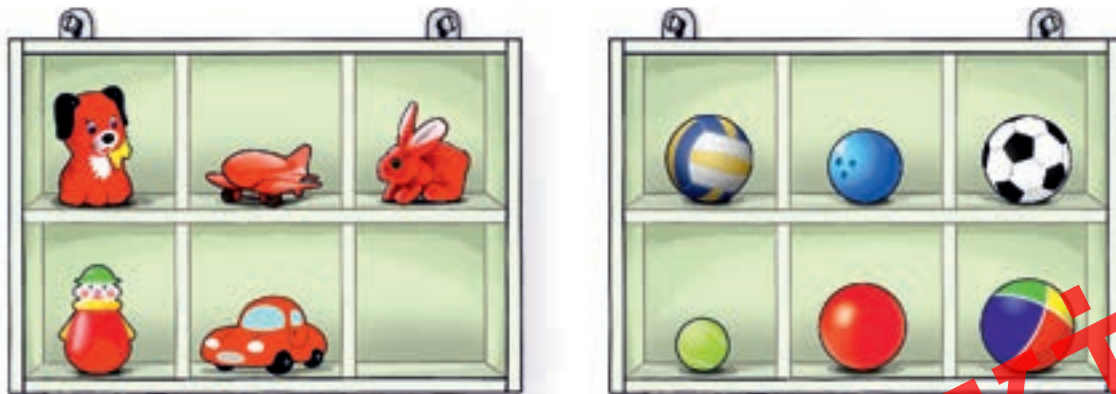
• Əşyaları uyğun əlamətlərinə görə qruplaşdırmaq olar.

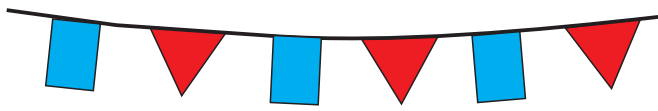

2. Hansı əlamətə görə qruplaşdırılıb?

3. Oyuncaqlar hansı əlamətlərinə görə qruplaşdırılıb? Hansı əlamətinə görə sağ rəfdəki oyuncaqlardan birini sol rəfdəki boş gözə qoymaq olar?

• Əşyalar müəyyən qayda ilə düzülə bilər.

4. Növbəti meyvə hansı olmalıdır?

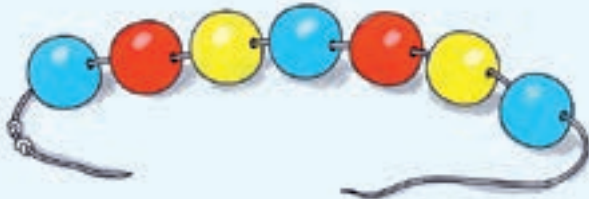

5. Oxlar hansı qayda ilə düzülmüşdür?

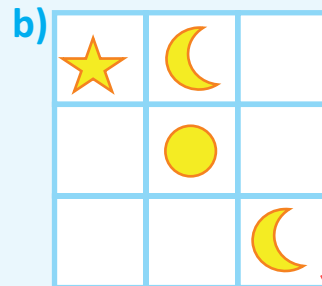
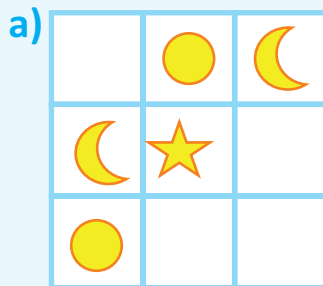

Məsələ həlli

6. Kənarında qalan muncuqları ipə hansı ardıcılıqla düzmək lazımdır?

7. Boş xanalara   fiqurlarını düzmək lazımdır. Onları elə düzün ki, sətir və sütunlarda hər fiqurdan ancaq biri olsun.

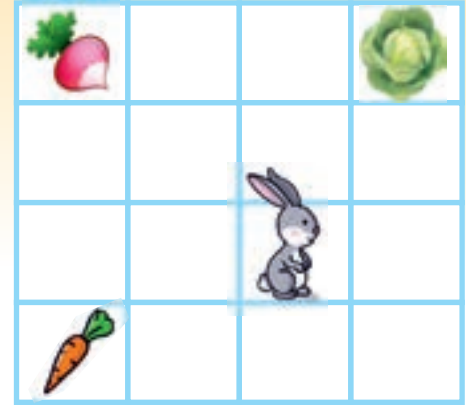
LAYIHƏ

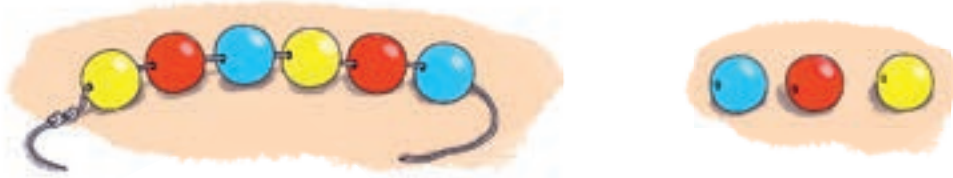
ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Dovşan göstərilən istiqamətdə gedərsə, nəyin yanına çatar?

- a) 2 xana yuxarı, 1 xana sağa
- b) 2 xana sola, 2 xana yuxarı
- c) 1 xana aşağı, 2 xana sola

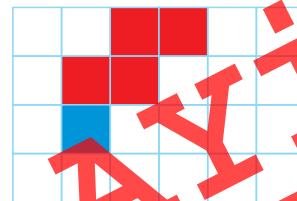
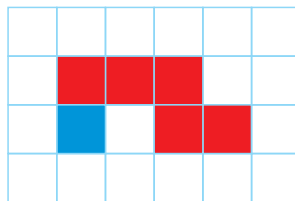
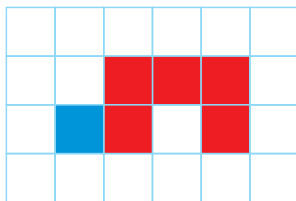
2. Səbinə muncuqları müəyyən qayda ilə ipə düzdü. O, qalan muncuqları hansı ardıcılıqla düzməlidir?

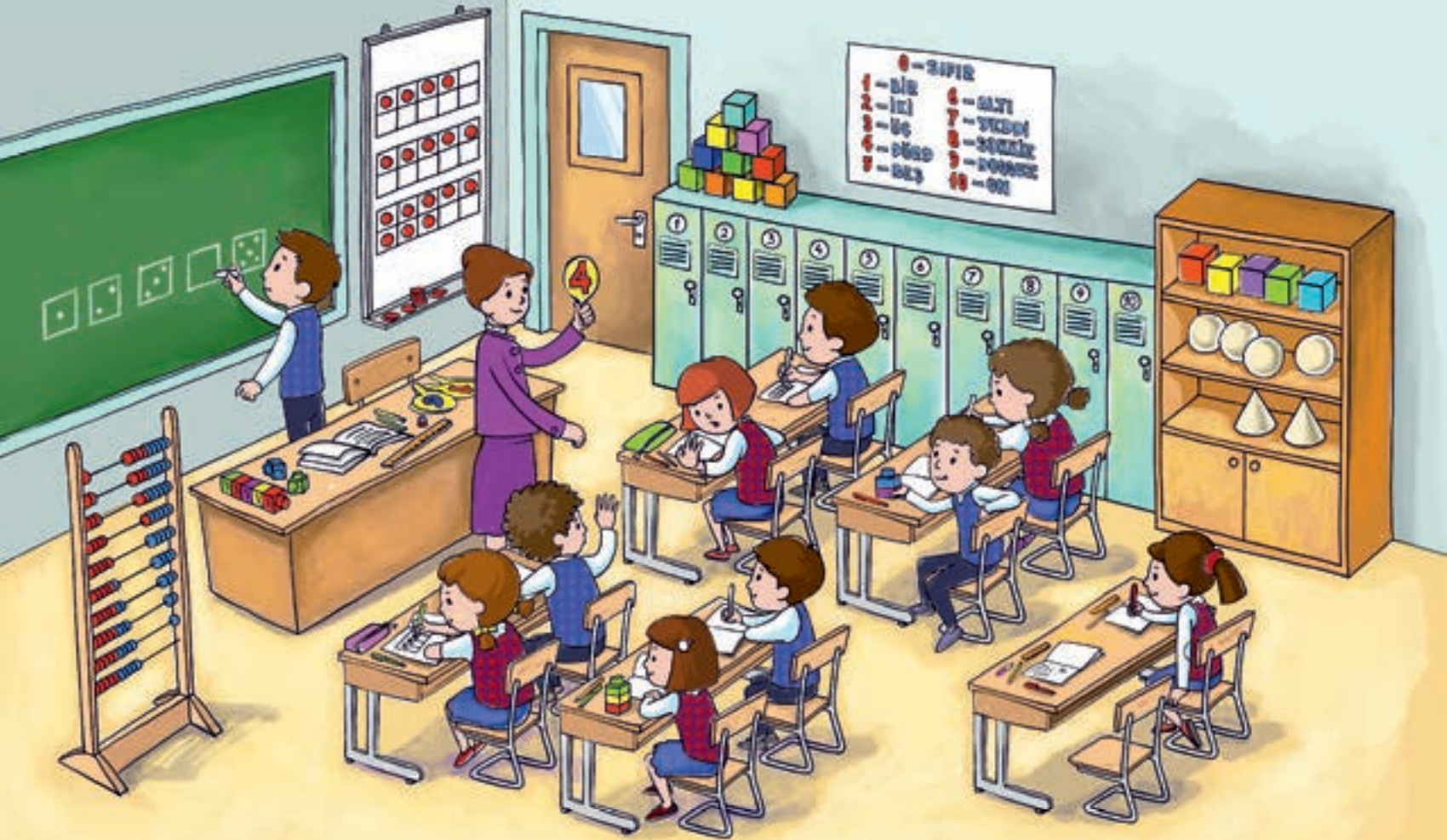
3. Fiqurların düzülüş qaydasını müəyyən edin. “?” işarələrinin yerinə nə olmalıdır?

- a) ● ● ● ● ? ● ● ? ● ● ? ●
- b) ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ? ☆ ☆ ☆ ? ☆
- c) ● ☾ ☆ ● ☾ ☆ ? ☾ ☆ ● ? ☆

4. Elxan göy damadan başlayaraq qırmızı karandaşla damaları bu ardıcılıqla rənglədi: 1 dama yuxarı, 1 dama sağa, 1 dama yuxarı, 1 dama sağa. Hansı şəkil alındı?

ƏDƏDLƏR (10-a qədər)

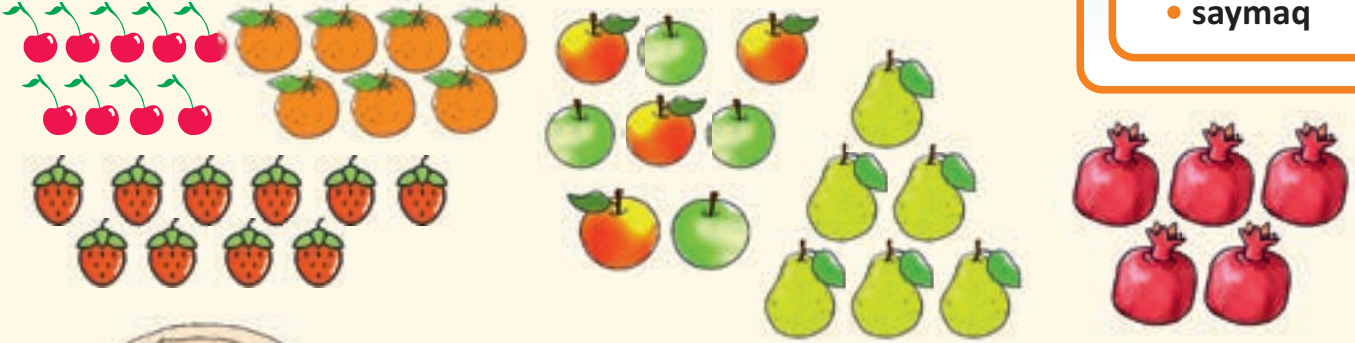
Hazırımı?

- Sinifdə neçə şagird var?
- Hər rəfdə neçə fiqur var?
- Şəkildə 4 ədədinin yeddi cür təsvirini tapın.
- Yazı taxtasındaki boş çərçivədə neçə nöqtə olmalıdır?
- Qızlarla oğlanların sayını müqayisə edin.

LAYIH

3 10-a qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- say
- saymaq

- Şəkildə hansı meyvələr təsvir olunub?
- Hər meyvədən neçə dənə olduğunu necə bilmək olar?
- Səbətdə neçə meyvə var?

Öyrənmə

Əşyaların sayını onları saymaqla bilmək olar.
Saymanın sonunda söylənən ədəd əşyaların sayını bildirir.

Neçə karandaş var?

Bir, iki ...

Beş (5) karandaş var.

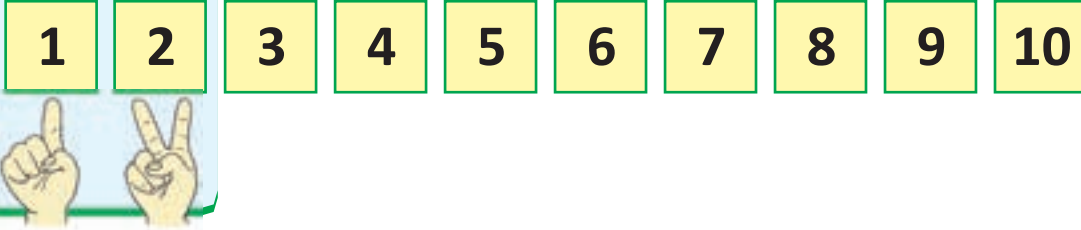
Əşya yoxdursa, deməli, onun sayı **sifirdir**.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bələdçi

Hər ədədə uyğun sayda barmaqlarınızı açın.

Nümunə •

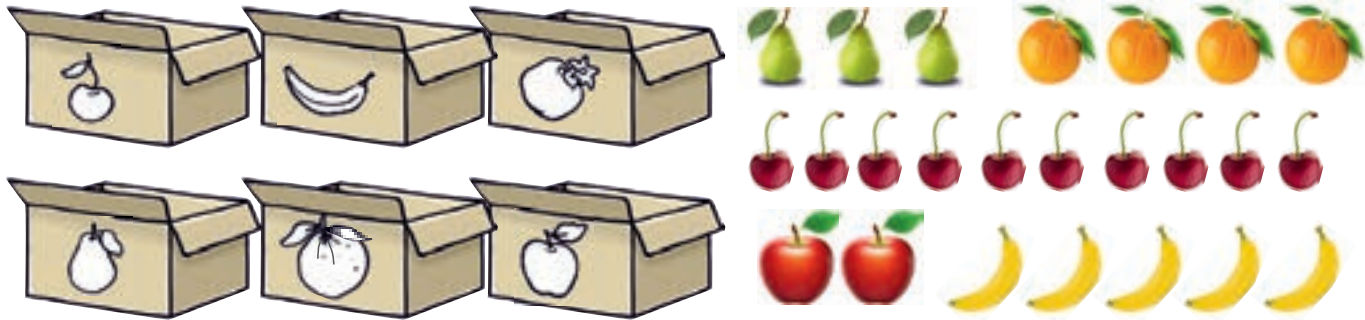

Müstəqil iş

1. Eyni rəngdə olan ulduzları sayın. Hər birindən neçə dənədir?

2. Meyvələri uyğun qutulara yığmaq lazımdır. Hər qutuda neçə meyvə olacaq?

Məsələ həlli

3. Suallara cavab verin.

- Şəkildə neçə ○ var?
- Şəkildə neçə □ var?
- Şəkildə neçə △ var?
- Şəkildə neçə □ var?

4 0, 1 və 2 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

	sıfır	0
	bir	1
	iki	2

• Hər yuvada neçə quş var?

Öyrənmə

sıfır

bir

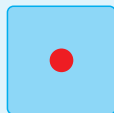

iki

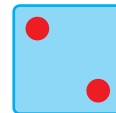
Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

Nümunə •

1

0

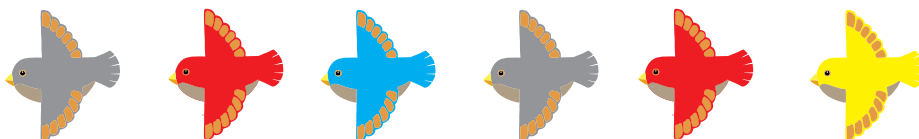
2

Müstəqil iş

1. Hər çərçivədə neçə xana rənglənib?

2. Eyni rəngdə olan quşları sayın. Hər birindən neçə dənədir?

3. Oyuncaqları uyğun qutulara yığmaq lazımdır.
Hər qutuda neçə oyuncaq olacaq?

Məsələ həlli

4. Cavablara uyğun ədədləri göstərin.

- Qabda hər meyvədən neçə dənədir?
- Qabda neçə armud var?
- Lalə Elxandan alma alıb qaba qoydu. Əvəzində ona bir nar verdi. Qabda hər meyvədən neçə dənə oldu?

0 1 2

LAAYIHH

5 3, 4 və 5 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

	üç	3
	dörd	4
	beş	5

Hər heyvanın sayını tapın.

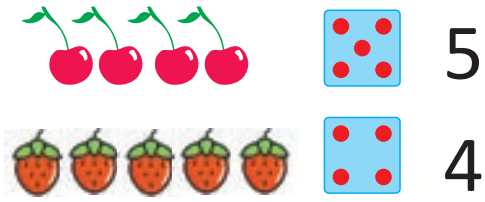
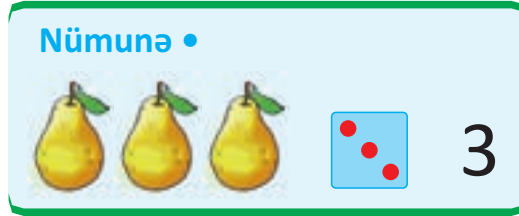
- Ördək balaları necə düzülsə, onları saymaq daha asan olar?
Bunu dəftərdə nöqtələrlə göstərin.

Öyrənmə

				3 üç
				4 dörd
				5 beş

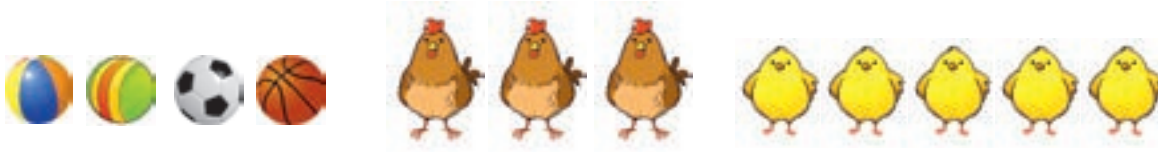
Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

Müstəqil iş

1. Uyğunluğu müəyyən edin.

2. Domino daşlarının hansında xalların sayı 3, 4, yaxud 5-dir?

Məsələ həlli

3. Anar üzərində 2 yazılmış evdə yaşayır. Anargilin evi ilə Laləgilin evi arasında bir ev var. Laləgilin evinin üzərində hansı ədəd yazılıb?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Sol əlin barmaqları hansı ədədi göstərir? Bəs sağ əlin barmaqları?

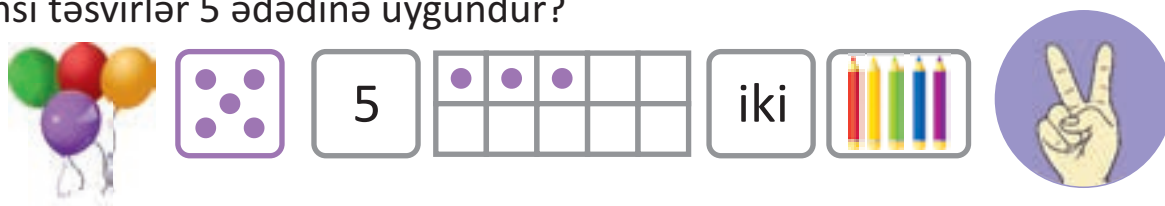
2. Boş xanalarda neçə nöqtə olmalıdır?

3. Uyğunluğu müəyyən edin.

4. Hansı təsvirlər 5 ədədinə uyğundur?

5. Səbinə ədədləri ardıcıl yazarkən səhvə yol verdi. Onun səhvlərini tapın.

0 1 3 2 5 4

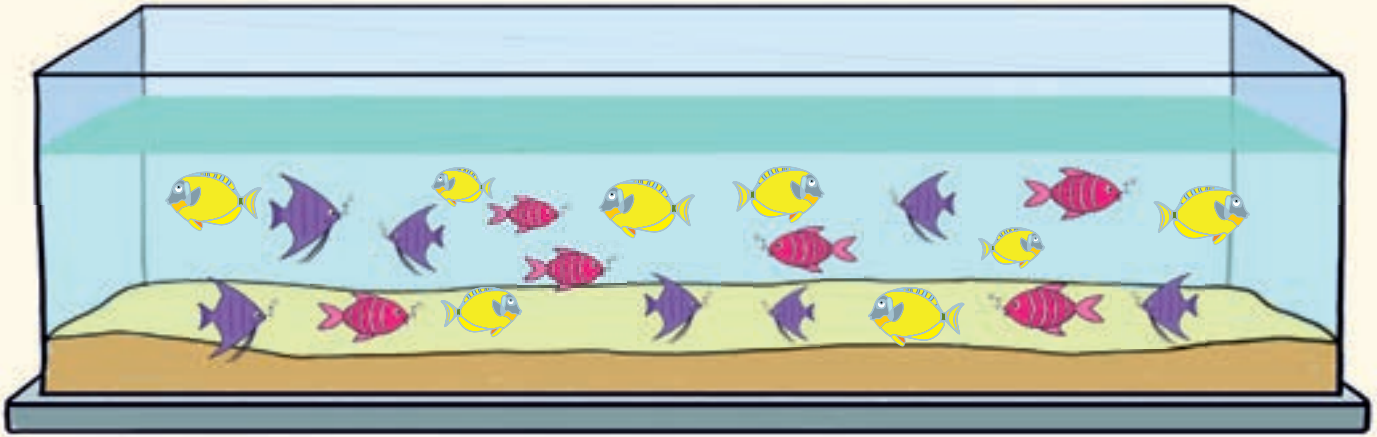
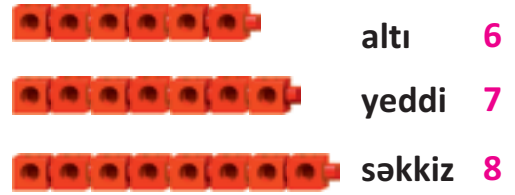
LAYIHƏ

6 6, 7 və 8 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

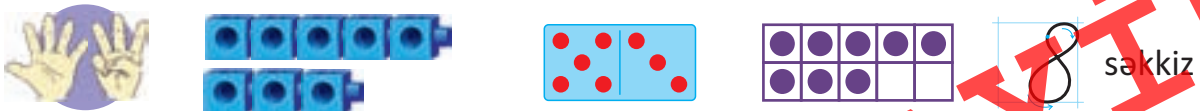
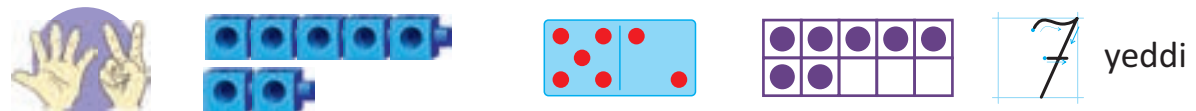
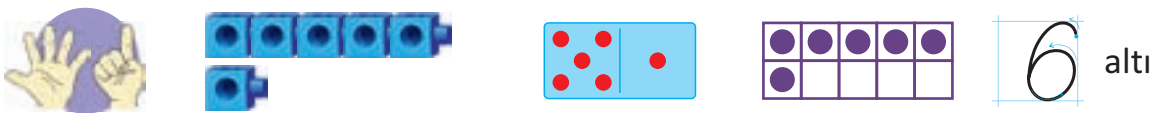
Açar sözlər

Böyük akvariumdakı balıqlar rənglərinə görə kiçik akvariumlara yerləşdirildi.

- Hər akvariumda neçə balıq oldu?

Öyrənmə

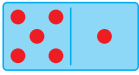
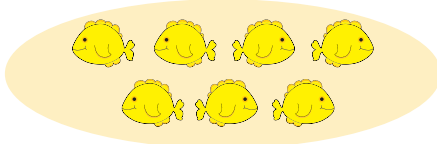
Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

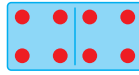
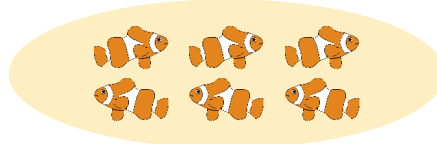
Nümunə •

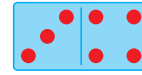
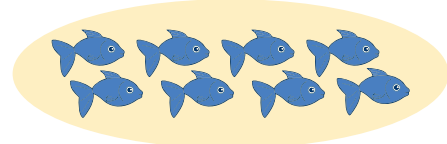
5

8

7

6

Müstəqil iş

1. Hər canlının sayına uyğun ədədi göstərin. Həmin ədədin yazıldığı xananın rəngini söyləyin.

Məsələ həlli

2. Su pərisi hər mirvarini rənginə görə mücrüyə yığıdı. Hər mücrüdə neçə mirvari oldu?

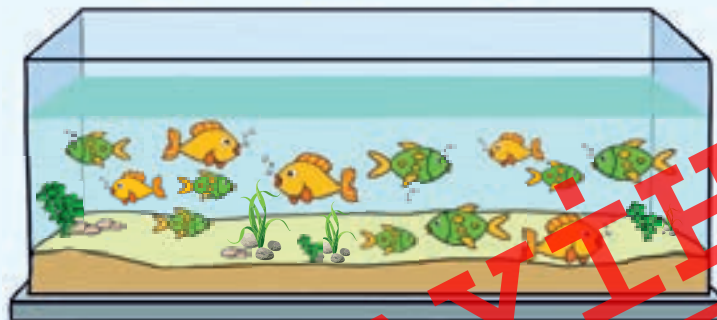
3. Balıqları qruplaşdırın:

a) rənginə görə;

b) ölçüsünə görə.

Hər qrupdakı balıqların sayını tapın.

Balıqları daha necə qruplaşdırmaq olar?

LAZIM

7 9 və 10 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

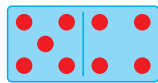
Açar sözlər

doqquz 9
on 10

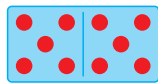

Sayı 9 və ya 10 olan varlıqları müəyyən edin.
• Neçə çiçək var? Onların neçəsi sarı rəngdədir?

Öyrənmə

9 doqquz

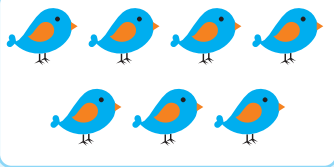

10 on

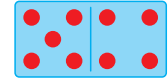
Bələdçi

Nümunəyə əsasən
uyğunluğu müəyyən edin.

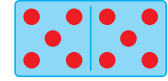
Nümunə •

7

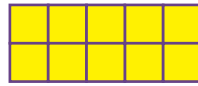
10

9

Müstəqil iş

1. Rənglənmiş xanaların sayı hansı ədədlərə uyğundur?

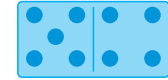
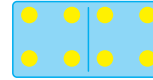
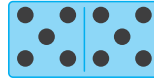
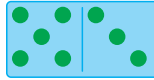
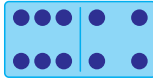
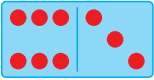

8

9

10

2. Hər domino daşında neçə xal var? Saylara uyğun ədədləri göstərin.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Məsələ həlli

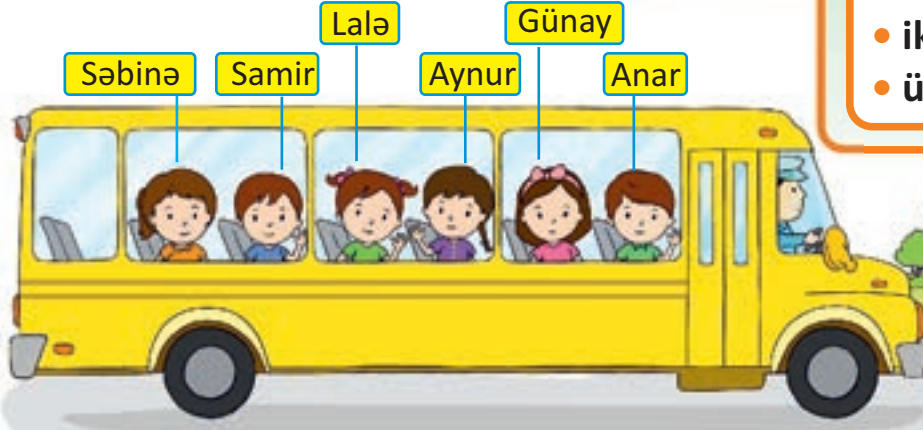
3. Şokoladları rənginə görə
ayrı-ayrı qutulara yığdılar.

- Hər qutuda hansı
rəngdə şokolad oldu?

8 Sıra sayıları

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- birinci
- ikinci
- üçüncü

- Qapıya ən yaxın olan uşaq kimdir?
- Lalədən öndə neçə uşaq var?
- Avtobusdakı boş yerdə otursaydınız, sizdən qabaqda neçə uşaq olardı?

Öyrənmə

Sıra sayıları varlığın sırada neçənci olduğunu bildirir.

Bələdçi

Nümunəyə əsasən
hər kubun yerini
tapın.

altıncı

beşinci

dördüncü

üçüncü

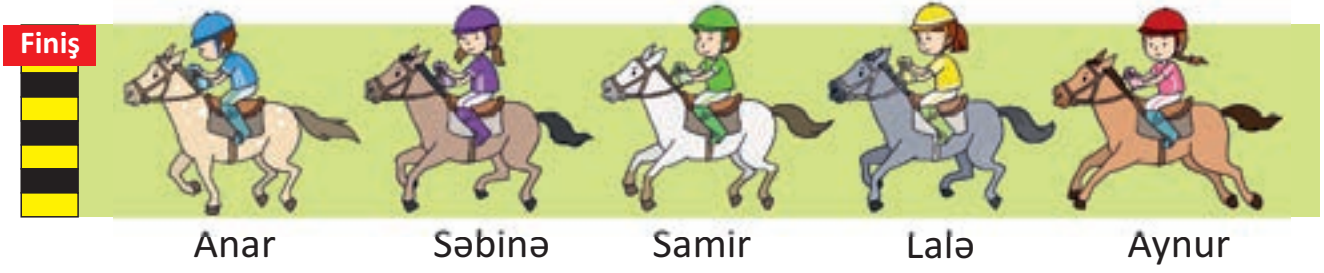
ikinci

birinci

Müstəqil iş

1. Finişə yaxınlaşan birinci, üçüncü və dördüncü atının adını deyin.

2. Fil, pişik, tülkü və aslanın sırada neçənci olduğunu söyləyin.

Məsələ həlli

3. Anar məktəbdən sağda ikinci evdə yaşayır. Elxan isə kitabxanadan solda birinci evdə yaşayır. Onların evləri arasında neçə ev var?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Uşaqlardan kimin fikri səhvdir?

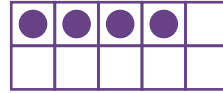
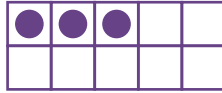
Lalə: 4 sarı fiqur,
5 göy fiqur var.

Samir: 6 yaşıl fiqur,
4 qırmızı fiqur var.

2. Hər qutudakı oyuncaqları sayın və uyğunluğu tapın.

0

3

1

4

3. Samir 4-cü, Anar isə 10-cu mərtəbədə yaşayır. Samir Anargilə liftlə getmək üçün hansı mərtəbələri keçməlidir?

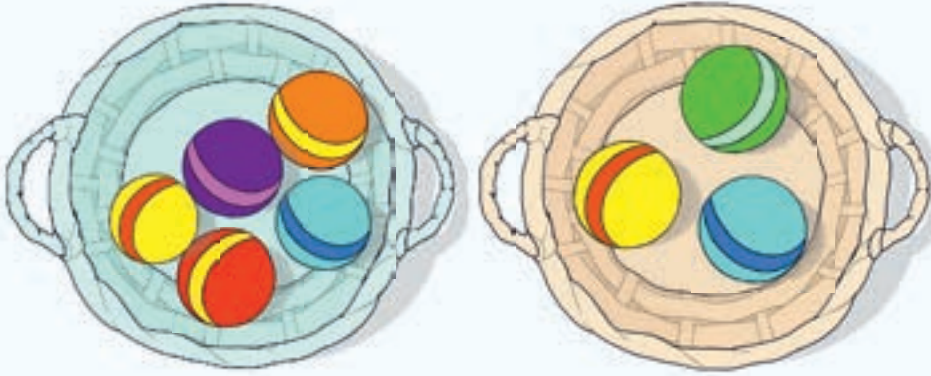
4. Portağallar müəyyən qayda ilə səbətlərə yığılmışdır. Üçüncü səbətdə neçə portağal olmalıdır?

LAYIHƏ

9 Azdır, çoxdur

Araşdırma-müzakirə

- Hansı səbətdə topların sayı çoxdur?
- Səbətlərdə topların sayını necə bərabərləşdirmək olar?

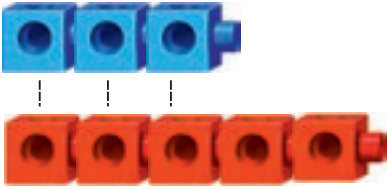
Açar sözlər

- müqayisə
- azdır
- çoxdur
- eyni saydadır

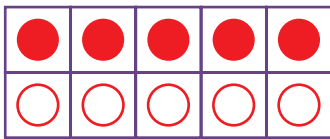
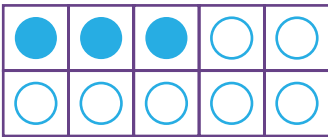

Öyrənmə

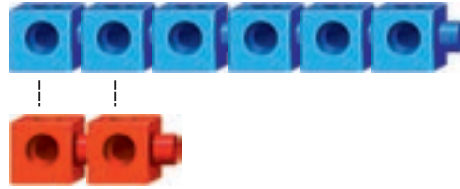
Saymaqla əşyaların sayını müqayisə etmək olar.

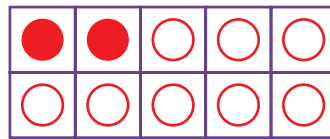
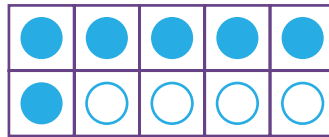
3 kub 5 kubdan azdır.

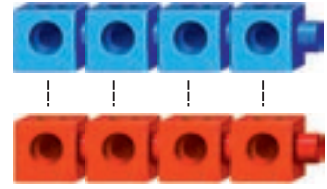
Göy dairələr qırmızı dairələrdən azdır.

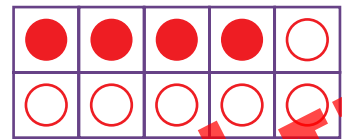
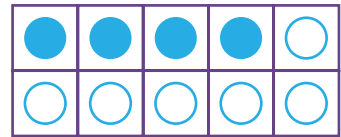
6 kub 2 kubdan çoxdur.

Göy dairələr qırmızı dairələrdən çoxdur.

Kublar eyni saydadır.

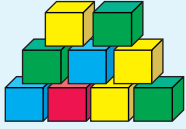

Göy dairələrlə qırmızı dairələr eyni saydadır.

Bələdçi

Əşyaları sayın. Onları “azdır”, “çoxdur”, “eyni saydadır” sözləri ilə müqayisə edin.

Nümunə •

9

Çoxdur

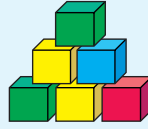
5

Azdır

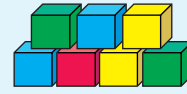
4

Azdır

6

Çoxdur

7

Eyni saydadır

7

?

?

?

?

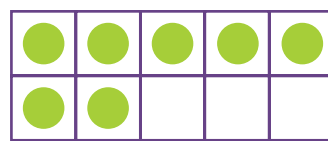
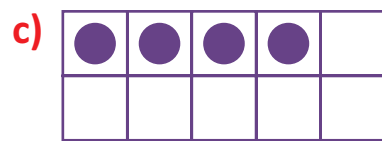
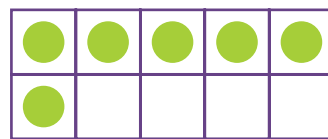
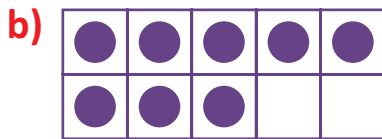
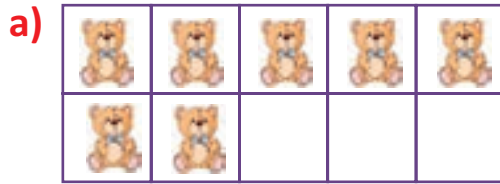
?

?

Müstəqil iş

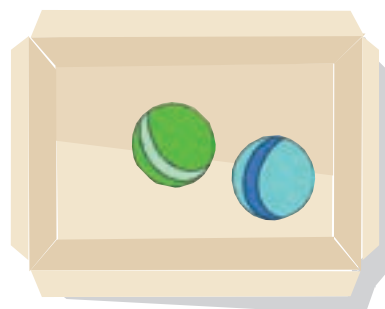
1. Sol və sağ qrupları sayca müqayisə edin.

Az, çox və eyni sayda olanları müəyyənləşdirin.

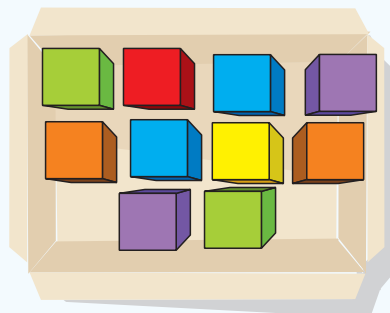
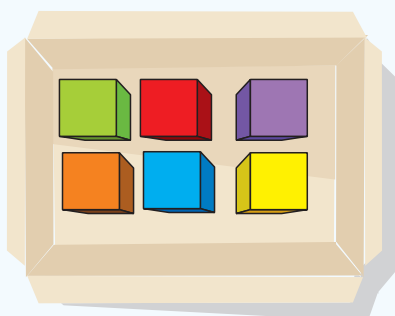

2. Sarı topların sayını qutudakı topların sayı ilə müqayisə edin. Hansı qutuda azdır, çoxdur, yaxud eyni saydadır?

Məsələ həlli

3. Aynurun kublarının sayı 9-dan azdır. Hansı qutudakı kublar Aynurundur?

4. Samir ovcunda bir neçə fındıq gizlədib. Fındıqların sayı 3-dən çox, 5-dən isə azdır. Onun ovcunda neçə fındıq var?

5. Anar Laləyə neçə dəftər versə, Lalənin dəftəri Anarın dəftərindən çox olar?

10 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

Müqayisə işarələri:

- $>$ böyükdür
- $<$ kiçikdir
- $=$ bərabərdir

“Kimdə çoxdur” oyunu

Oyunçu sayı: 2 nəfər

Ləvazimat:

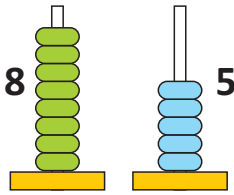
- 1-dən 10-a qədər dairə çəkilmiş kartlar;
- hər birində 5 dairə çəkilmiş daha 3 kart;
- timsahın açılmış ağzının şəkilləri.

Oyunun qaydası:

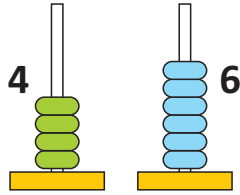
1. Kartlar üzü üstə düzülür və qarışdırılır.
2. Oyunçular eyni vaxtda hərəyə 1 kart açır. Kartlar yanaşı qoyulur.
3. Timsahın ağzı say çox olan tərəfə açılır. Kartların arasında uyğun timsah ağzı yerləşdirilir.

Kartında dairələrin sayı çox olan oyunçu qalib gəlir. Oyunu 3–5 dəfə oynamaq olar.

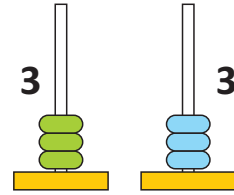
Öyrənmə

Səkkiz beşdən böyükdür.

Dörd altıdan kiçikdir.

Üç üçə bərabərdir.

Sözlə deyilən fikirləri ədəd və işarələrlə belə yazmaq olar:

$$8 > 5$$

səkkiz **böyükdür** beş

$$4 < 6$$

dörd **kiçikdir** altı

$$3 = 3$$

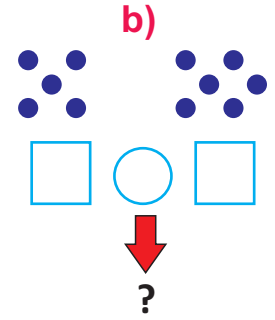
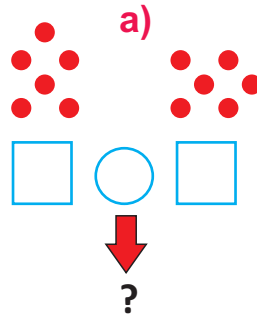
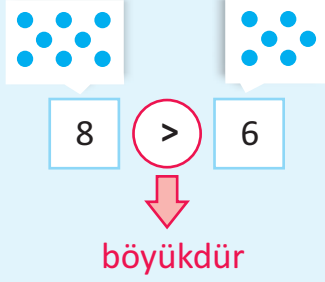

üç **bərabərdir** üç

Bələdçi

Nöqtələrin sayını müqayisə edin. Boş çərçivələrə uyğun olan ədəd və işarələri müəyyənləşdirin. “?” işarəsinin yerinə hansı söz olmalıdır?

Nümunə

Müstəqil iş

1. Birləşən kubların sayını müqayisə edin. “Böyükdür”, “kiçikdir”, “bərabərdir” sözlərindən istifadə edin.

2. “*” yerinə hansı müqayisə işarəsi olmalıdır?

$3 * 6$

$7 * 2$

$6 * 1$

$4 * 8$

$5 * 9$

$10 * 1$

3. Səhvləri tapın.

$10 < 9$

$1 < 4$

$7 = 8$

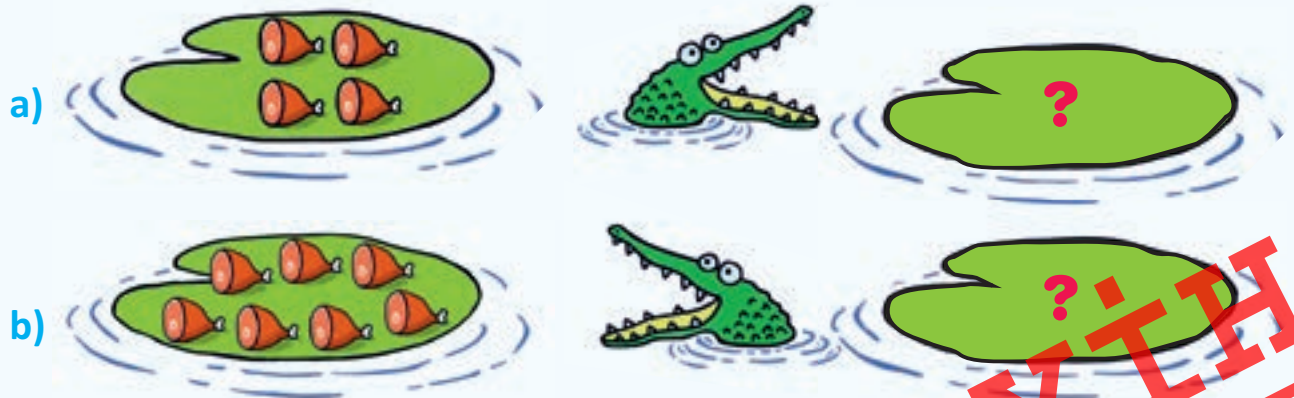
$3 < 3$

$6 < 8$

$5 > 2$

Məsələ həlli

4. Timsah ağzını həmişə daha çox yemək olan tərəfə açır. Sağ tərəfdə neçə tikə ət ola bilər?

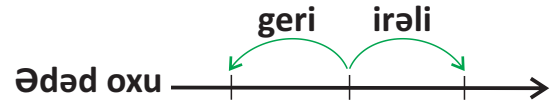

11 Ədəd oxu

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

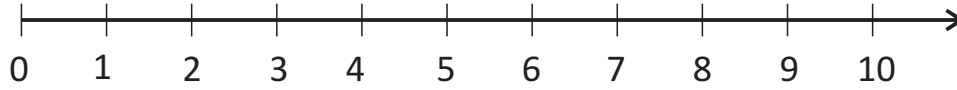

Qurbağa 0 ədədinin üzərindədir. Onun bir addımı 1-ə bərabərdir.

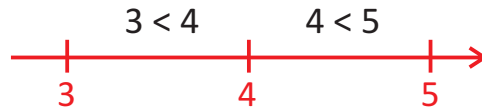
- Qurbağa 2 addım irəli tullansa, hansı ədədin üzərinə düşər?
- Qurbağa 7 ədədinin üzərinə düşmək üçün daha neçə addım tullanmalıdır?

Öyrənmə

Ədədləri düz xətt üzərinə eyni aralıqla ardıcıl düzdükdə ədəd oxu alınır.

Ədəd oxunda soldakı ədəd sağdakından kiçikdir.

Bələdçi

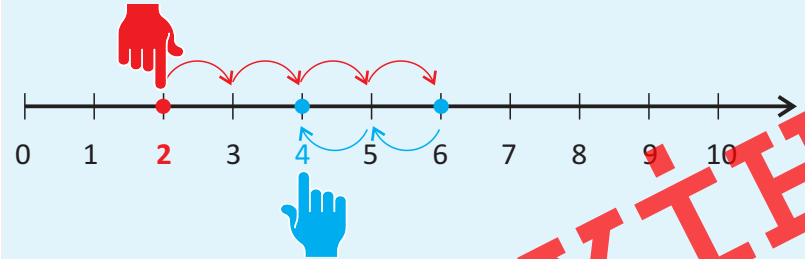
Göstərişi yerinə yetirin.

Hansı ədədin üzərinə çatdığınızı müəyyən edin.

- 4 ədədindən 5 addım irəli, sonra isə 3 addım geri sayın.
- 7 ədədindən 3 addım geri, sonra isə 2 addım irəli sayın.

Nümunə •

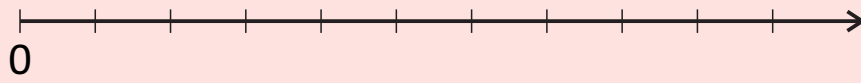
2 ədədindən 4 addım irəli, sonra isə 2 addım geri sayın.

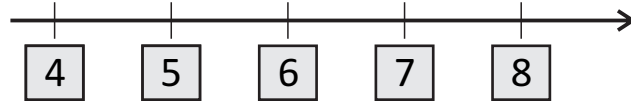
Müstəqil iş

Tapşırıqları ədəd oxunda yerinə yetirin.

1. 3, 5 və 8 ədədlərinin yerini göstərin.

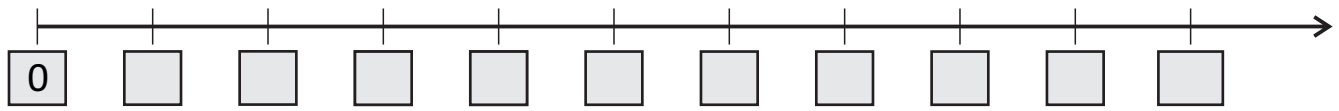

2. 6-dan 2 addım sağdakı və 5-dən 1 addım soldakı ədədləri göstərin.

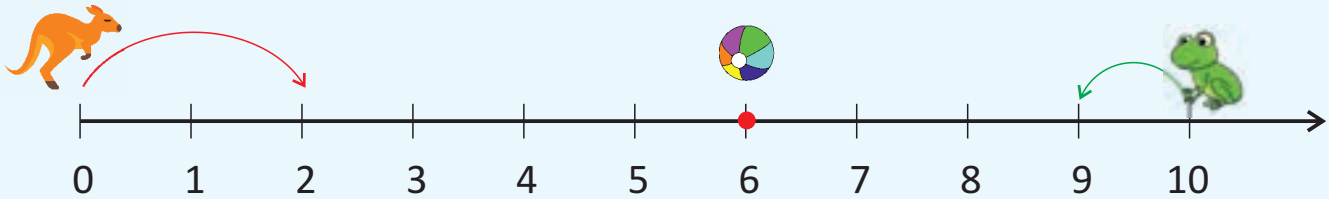
3. 8 ədədini göstərin. Ondan:

a) 3 addım soldakı ədəd hansıdır? b) 2 addım sağdakı ədəd hansıdır?

Məsələ həlli

4. Kenquru hər dəfə 2 addım, qurbağa isə 1 addım tullanır. Onların hər biri topa çatmaq üçün neçə dəfə tullanmalıdır?

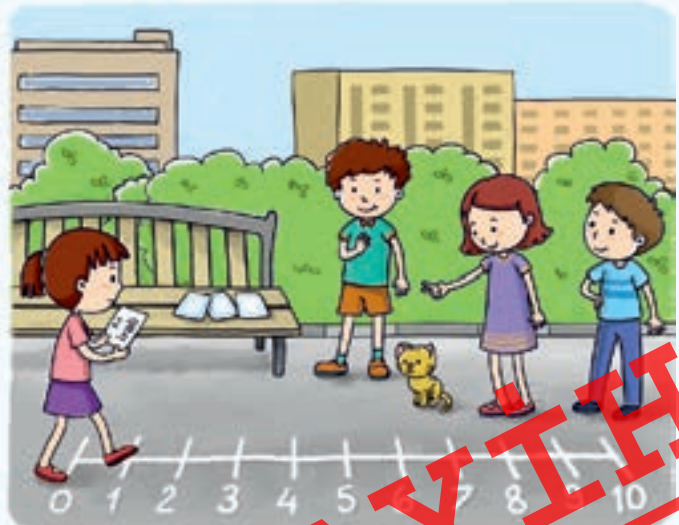

Oyun

Həyətdə ədəd oxu çəkin. Bu göstərişlər yazılmış 4 kart düzəldin və üzuaşağı qoyub qarışdırın.

Birinci oyunçu kartlardan birini açır və göstərişi yerinə yetirir. Sonra kart üzü üstə yerinə qoyulur və qarışdırılır. Növbə digər oyunçuya keçir. 10 ədədinə ilk çatan oyunçu qalib gəlir. "0" kartı oyunçunu başlanğıca qaytarır.

12 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- sıralama
- artan sıra
- azalan sıra
- əvvəlki ədəd
- sonrakı ədəd

• Uşaqlar nömrələrinə uyğun sıraya düzülərsə, Samir kimlərin arasında olar?
• Bu zaman sırada ilk və sonuncu dayanan hansı uşaqlar olar?

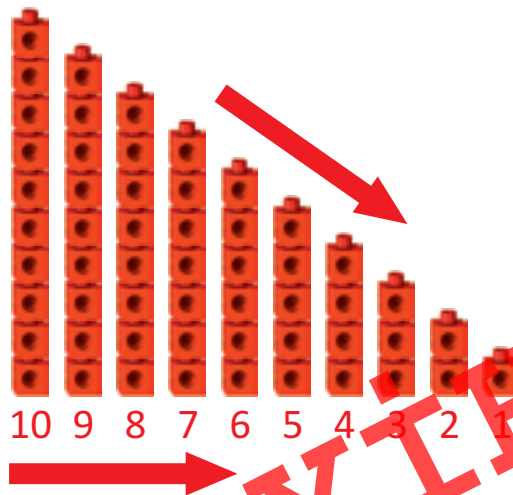
Öyrənmə

Ədədləri artan, yaxud azalan sıra ilə düzməklə sıralamaq olar.

Artan sıra

Azalan sıra

Bələdçi

Ədədləri artan və azalan sıra ilə düzün.

Nümunə •

4 2 3

Artan sıra: 2 3 4

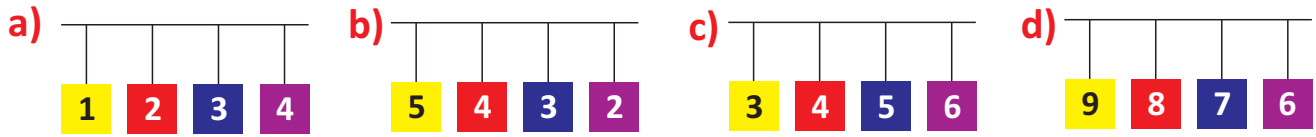
Azalan sıra: 4 3 2

a) 7 6 8

b) 9 7 8 10

Müstəqil iş

1. Hansı qrupdakı ədədlər artan, hansında azalan sıra ilə düzülmüşdür?

Ədəd oxunda hər addım 1 vahiddir. Hər ədəd özündən əvvəlki ədəddən 1 vahid böyük, sonrakından isə 1 vahid kiçikdir.

Məsələn, 3 ədədi 2-dən 1 vahid böyük, 4-dən 1 vahid kiçikdir.

2. Ədəd oxunda 8 ədədindən 1 vahid böyük və 1 vahid kiçik ədədləri göstərin.

3. Verilmiş ədədləri artan sıra ilə söyləyin. Ədəd oxundan istifadə edin.

5 3 4

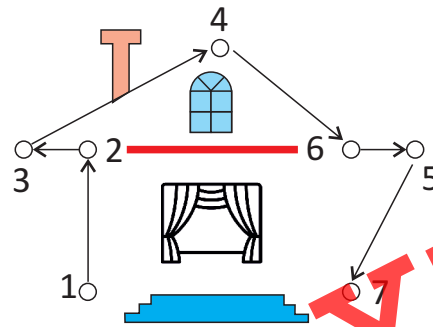
6 8 7

4 1 3 2

9 7 10 8

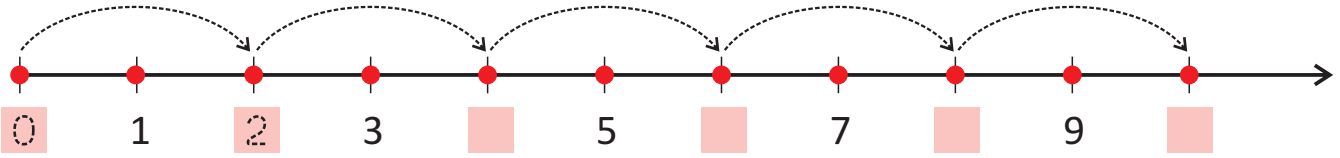
6 5 8 7 9

4. Ev şəklini çəkmək üçün ədədləri artan sıra ilə ardıcıl birləşdirmək lazım idi. Anar bunu edərkən bəzi səhvlərə yol verdi. Şəkildə onun səhvlərini tapın.

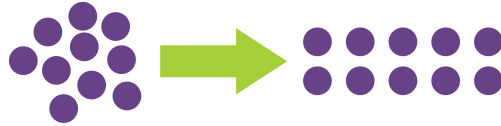

5. Ədəd oxunda buraxılmış ədədləri tapın.

İki-iki saymaqla əşyaların sayını daha asan tapmaq olar:

iki – dörd – altı – səkkiz – on

6. İki-iki sayın.

b)

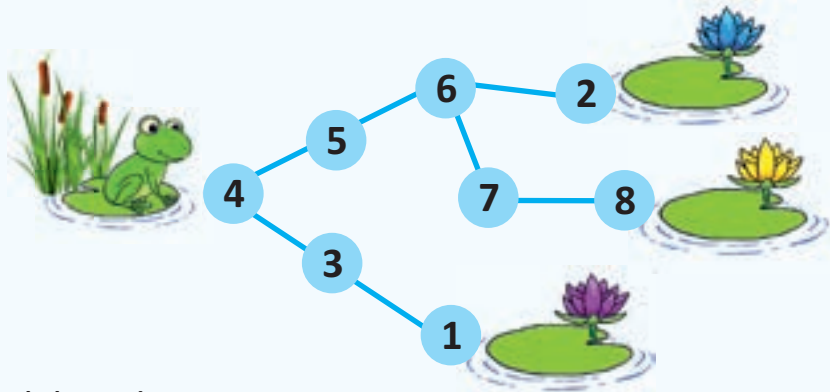

d)

Məsələ həlli

7. Qurbağa xətlər üzrə hərəkət edir. O yalnız ədədlərin artan sırası ilə tullanarsa, hansı gülə çatar?

8. Güllər dibçəklərdə bir-bir əkilmişdi.

Uşaqlar bu gülləri çıxarıb torpağa iki-iki əkdilər. Əkilmiş güllərə əsasən dibçəklərin sayını tapın.

HAZIQLIĞI

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Müqayisə edin.

$5 * 5$

$7 * 10$

$9 * 6$

$8 * 5$

$1 * 4$

$7 * 3$

$3 * 8$

2. Səhvləri tapın.

$2 < 5$

$3 > 5$

$0 < 10$

$2 = 7$

$0 > 1$

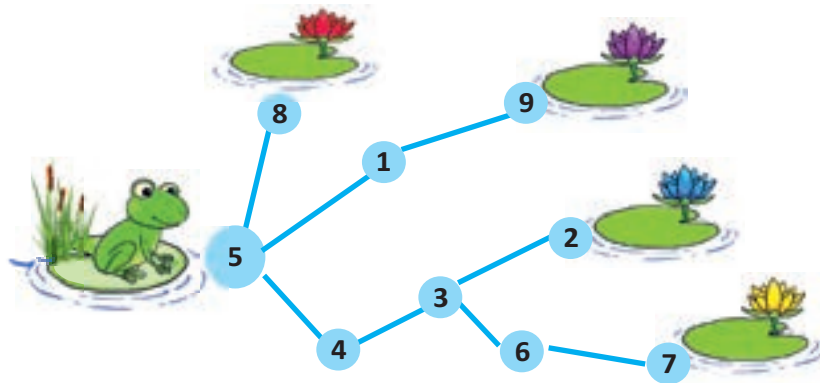
$8 < 3$

$1 > 10$

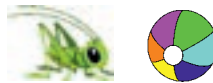
3. Anar Laləyə neçə şar versə, onlarda eyni sayda şar olar?

4. Qurbağa xətlər üzrə hərəkət edir. O yalnız ədədlərin azalan sırası ilə tullanarsa, hansı gülə çatar?

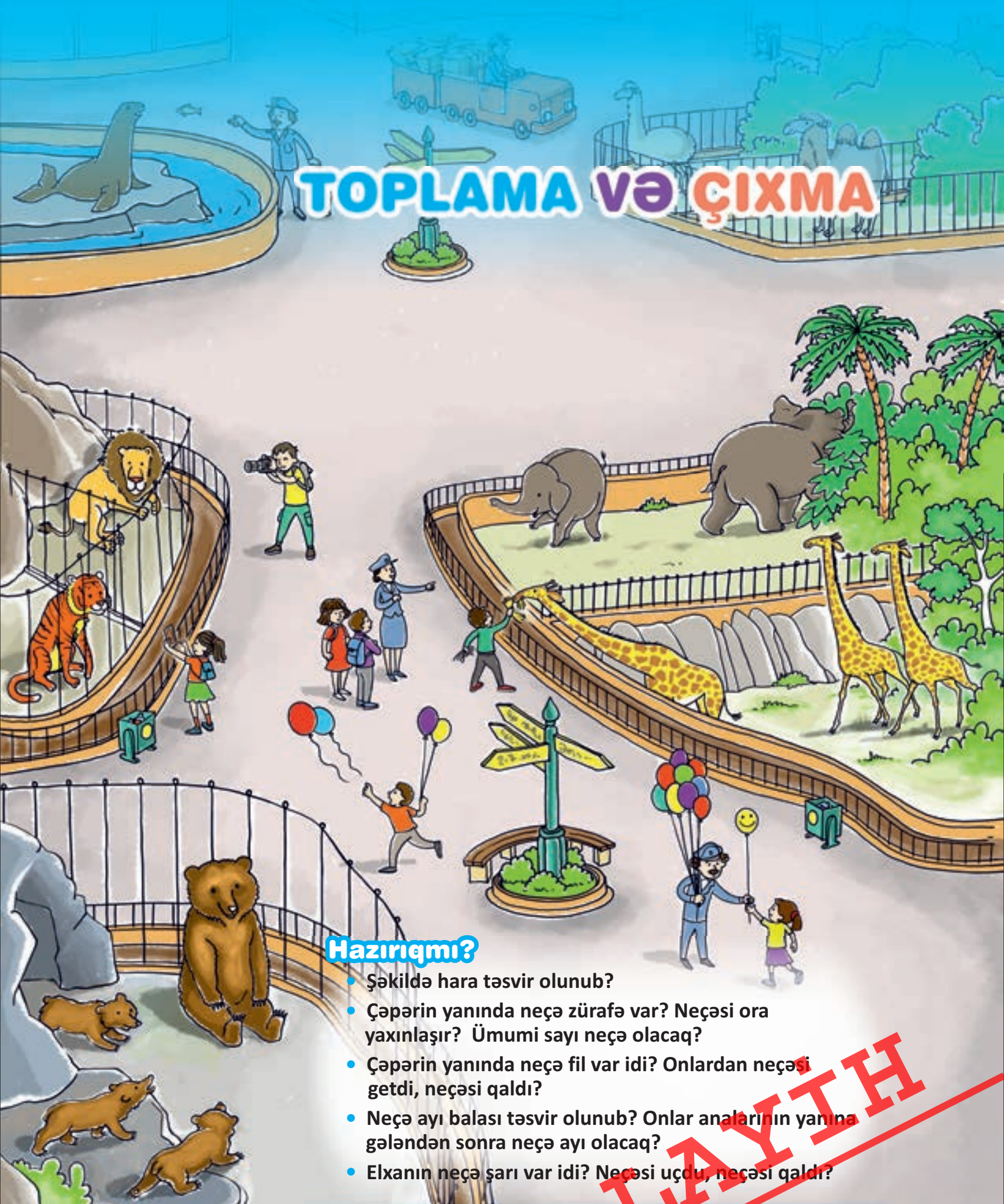

5. Kenquru hər dəfə 2, çayırtkə və qurbağa isə 1 vahid tullanır. Onların hər biri topa çatmaq üçün neçə dəfə tullanmalıdır? Bu zaman onlar hansı ədədlərin üzəri ilə tullanacaq?

0

TOPLAMA VƏ ÇIXMA

Hazırımı?

- Şəkildə hara təsvir olunub?
- Çəpərin yanında neçə zürafə var? Neçəsi ora yaxınlaşır? Ümumi sayı neçə olacaq?
- Çəpərin yanında neçə fil var idi? Onlardan neçəsi getdi, neçəsi qaldı?
- Neçə ayı balası təsvir olunub? Onlar analarının yanında gələndən sonra neçə ayı olacaq?
- Elxanın neçə şarı var idi? Neçəsi uçdu, neçəsi qaldı?

HAZIRIM

13 Ədəd üçlüyü

Araşdırma-müzakirə

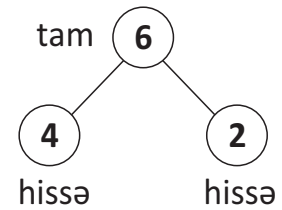
Aynur almaları iki səbətə yığmaq istəyir.

- O bunu müxtəlif cür necə edə bilər?

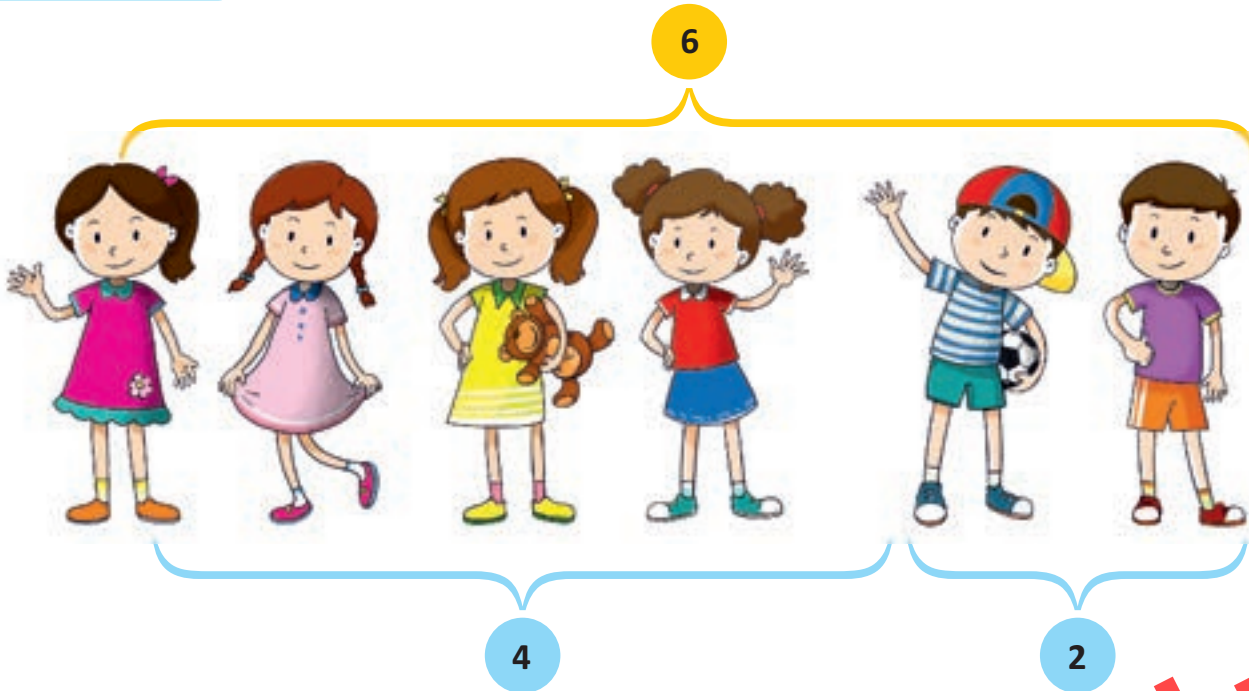
Açar sözlər

• ədəd üçlüyü

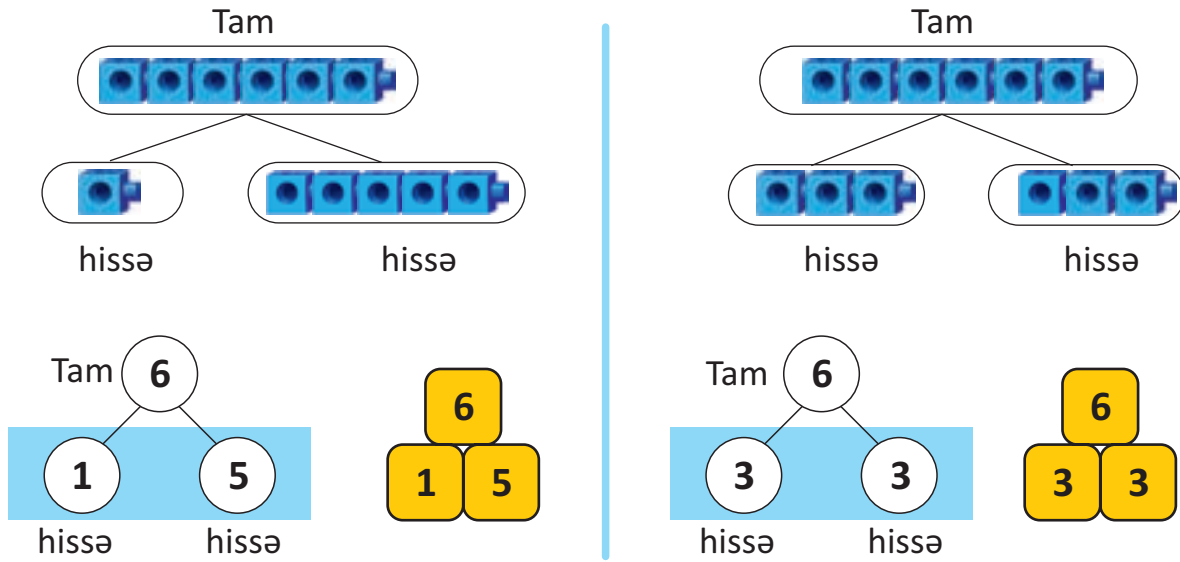
Öyrənmə

Şəkildə 6 uşaq təsvir olunub. Onlardan dördü qız, ikisi isə oğlandır. 4 və 2 ədədləri 6 ədədini təşkil edir.

Ədədləri iki hissəyə ayırmaq olar. Nümunə olaraq 6 ədədi iki hissəyə ayrılıb.

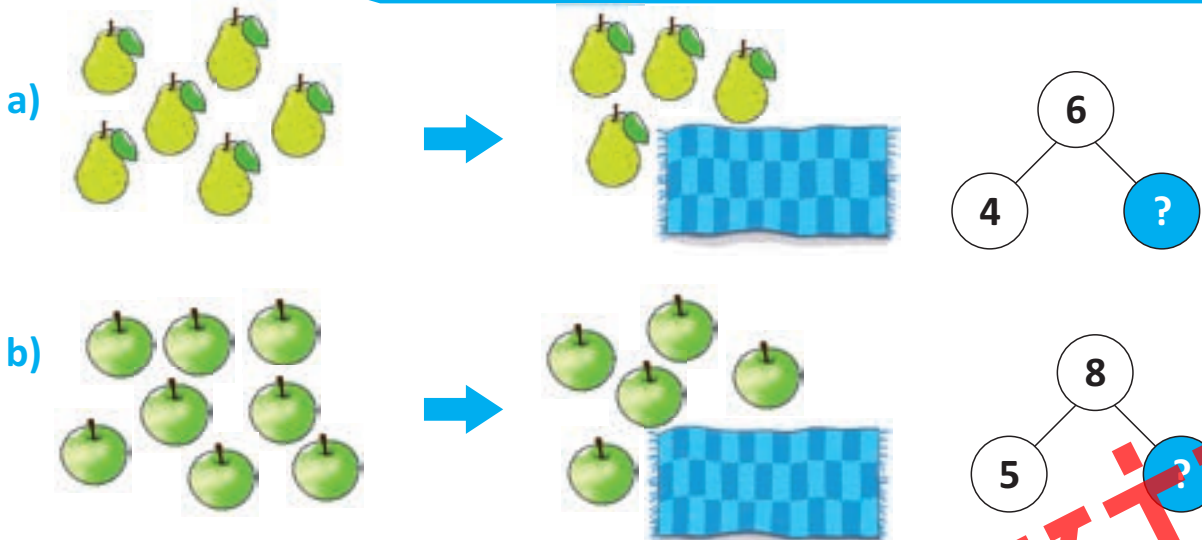
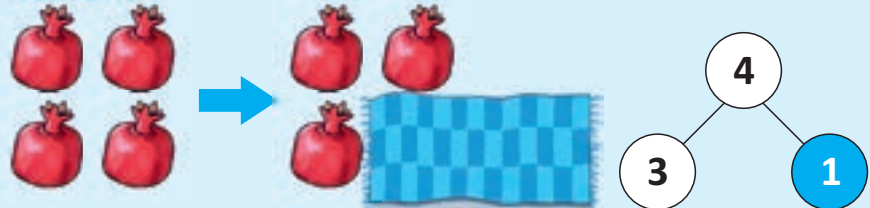

Tam və onun iki hissəsi ədəd üçlüyünü təşkil edir.

Bələdçi

Ədəd üçlüyünü
tamamlamaq üçün
dəsmalın altında
neçə meyvə olmalıdır?

Nümunə •

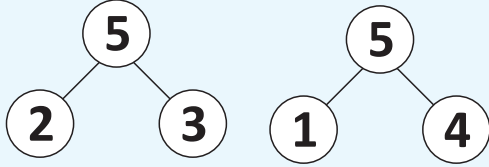

LAYIH

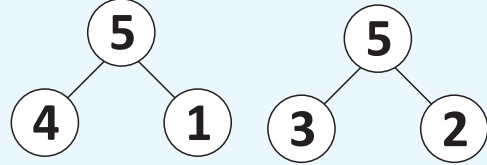
Müstəqil iş

1. Təsvirə uyğun olan ədəd üçlüyünü müəyyən edin.

a)

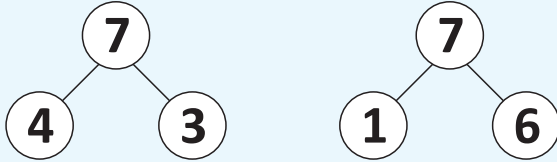
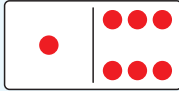

b)

2. Domino daşına uyğun ədəd üçlüyünü müəyyən edin.

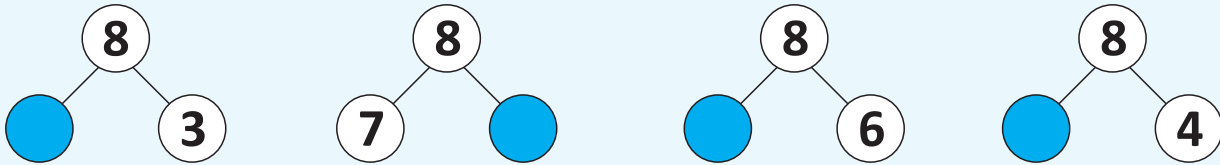
a)

b)

3. Boş dairələrdə hansı ədədlər olmalıdır?

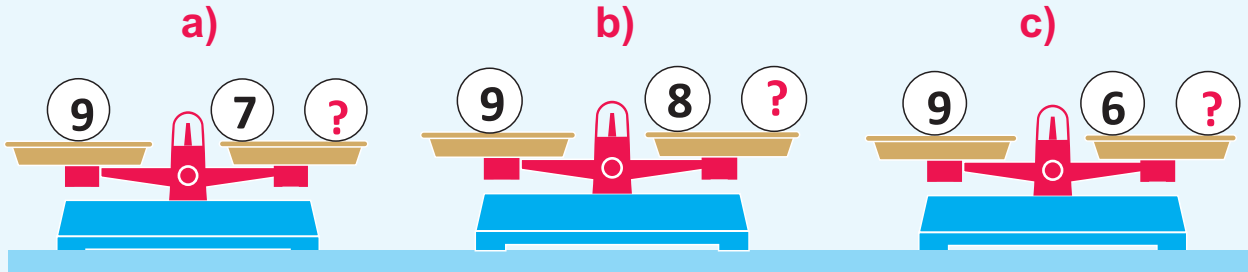

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

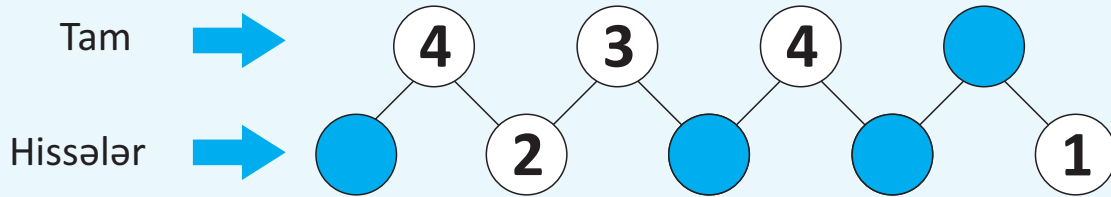

Məsələ həlli

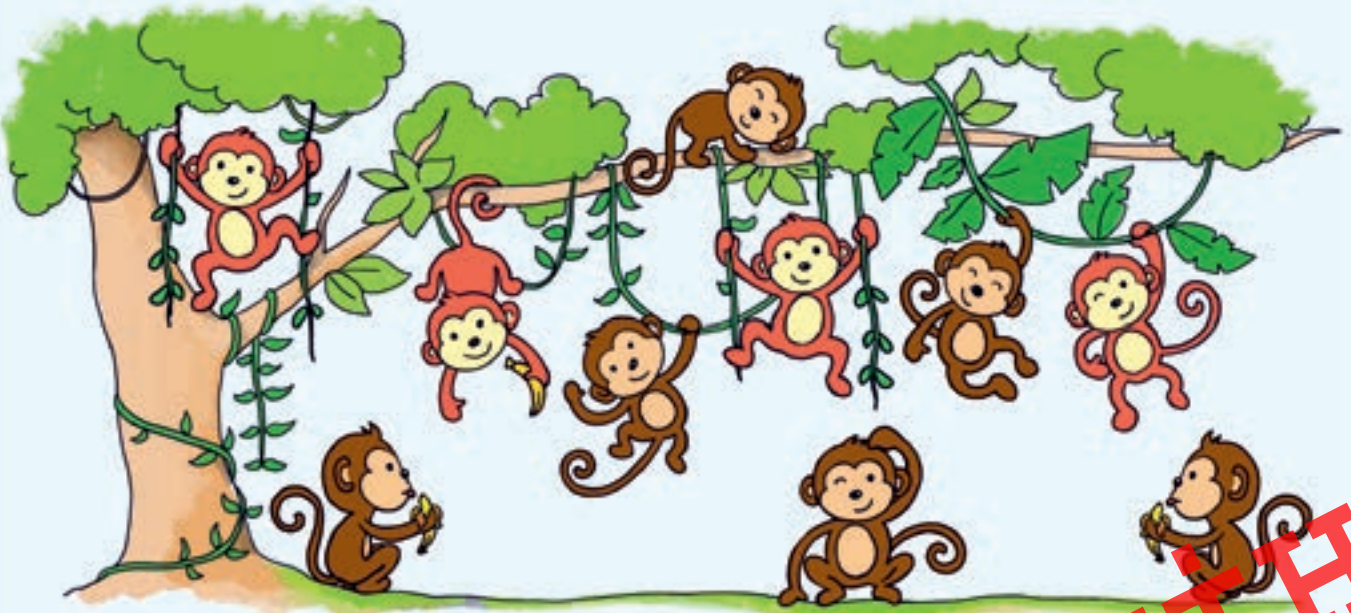
5. “Ədəd tərəzisinin” gözləri bərabərləşib. “?” işarəsinin yerində hansı ədəd olmalıdır?

6. Ədəd üçlüklərini tamamlamaq üçün boş yerlərə 1, 2, 3 və 4 ədədlərindən hansı uyğundur?

7. Şəklə əsasən 10-u təşkil edən hissələr barədə məsələ qurun.

LAYIHƏ

14 Əlavə etmək, artırmaq

Araşdırma-müzakirə

Doğdu günəş qırmızı,
Can, gülüm, can-can.
Topladı oğlan, qızı,
Can, gülüm, can-can.

Hər birimiz bir çiçək,
Can, gülüm, can-can.
Bir bağçanın ulduzu,
Can, gülüm, can-can.

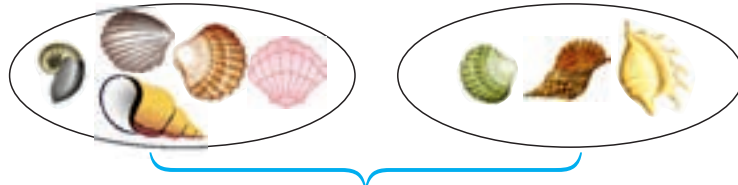

Şəkildəki oğlan və qızları sayın.

- Birlikdə neçə uşaq var?
- Oğlan və qızların sayını nöqtələrlə necə təsvir etmək olar?

Öyrənmə

Bir əşya qrupuna başqa əşyaları əlavə etmək olar. Bu əşyaların ümumi sayını tapmaq üçün onları birlikdə saymaq lazımdır.

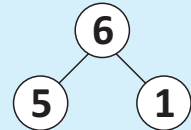
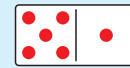
5 balıqqulağına 3-nü əlavə etdikdə 8 balıqqulağı olar.

Bələdçi

Uyğunluğu tapın. Nöqtələrin yerinə hansı ədədlər olmalıdır?

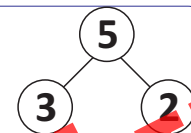
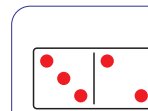
Nümunə •

5 kuba 1 kub əlavə etdikdə 6 kub alınar.

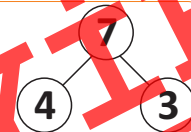
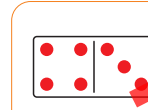
a)

... kuba ... kub əlavə etdikdə ... kub alınar.

b)

... kuba ... kub əlavə etdikdə ... kub alınar.

LAZIM

Müstəqil iş

1. Səbinə və Anar həyətdə ağac əkirlər. Ağacların sayına hansı ədəd üçlüyü uyğundur?

Açar sözlər

- əlavə etmək
- artırmaq
- toplamaq

Məsələ həlli

2. Uşaqlar futbol oynayırdılar. Onlara 2 nəfər də qoşuldu. Uşaqların ümumi sayı neçə oldu? Uyğun ədəd üçlüyünü yazın.

3. Həyətdə 3 uşaq gizlənqaç oynayırdı. Onlara 2-dən çox, 4-dən az sayda uşaq qoşuldu. Birlikdə neçə uşaq oldu?

15 Ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

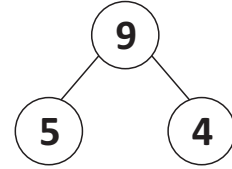
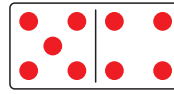
Qırmızı və göy şarları sayın.

- Şarların ümumi sayı neçədir?
- Bunu rəngli dairələr və ədəd üçlüyü ilə necə göstərmək olar?

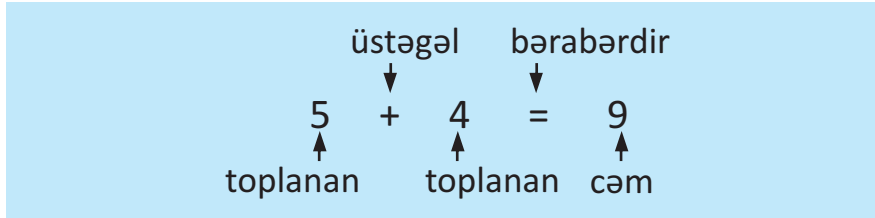

Öyrənmə

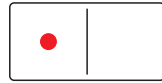
5 birləşən kuba 4-nü də əlavə etdikdə onların sayı 9 olar.

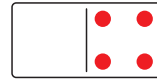
İki ədədin cəmini tapmaq üçün toplama əməlidən istifadə olunur.

Ədədi sıfırla, yaxud sıfırı ədədlə topladıqda cəm ədədin özünə bərabərdir.

$$1 + 0 = 1$$

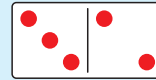

$$0 + 4 = 4$$

Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin. Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

Nümunə •

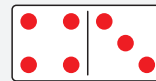

$$3 + 2 = 5$$

Üç üstəgəl iki bərabərdir beş.

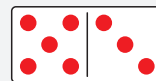
Beş ... üç ... səkkiz.

$$4 + 3 = 7$$

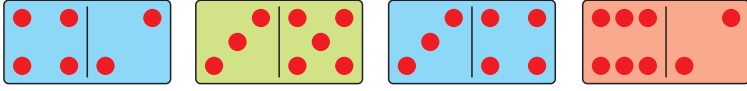
... üstəgəl üç ... yeddi.

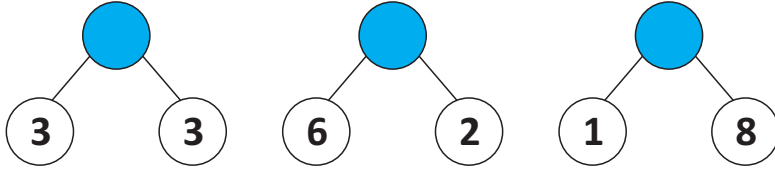
$$5 + 3 = 8$$

Müstəqil iş

1. Hər domino daşındakı xalları hesablayın.

2. Boş dairələrdə hansı ədədlər olmalıdır?

3. Cəmi hesablayın.

$2 + 1$

$0 + 3$

$3 + 1$

$7 + 0$

$3 + 3$

$8 + 0$

$1 + 9$

$6 + 4$

$2 + 3$

$6 + 0$

$5 + 5$

$0 + 0$

$4 + 2$

$5 + 0$

$3 + 5$

$10 + 0$

4. Səhvləri tapın.

$3 + 0 = 0$

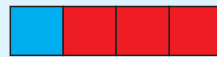
$0 + 2 = 2$

$0 + 5 = 4$

$1 + 0 = 10$

• Toplananların yerini dəyişdikdə cəm dəyişmir.

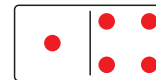
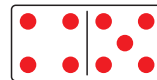
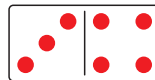
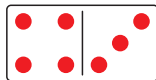
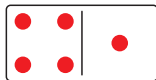
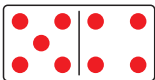
$1 + 3 = 4$

$3 + 1 = 4$

$1 + 3 = 3 + 1$

5. Hər domino daşındakı xalları hesablayın. Eyni sayda xalları olan domino daşlarını göstərin.

6. Boş xanada hansı ədəd olmalıdır?

a) $3 + 7 = 10$

$\square + 3 = 10$

b) $2 + 7 = 9$

$7 + \square = 9$

c) $0 + 2 = 2$

$2 + \square = 2$

d) $2 + 8 = \square + 2$

e) $2 + 5 = 5 + \square$

f) $\square + 4 = 4 + 3$

Açar sözlər

• toplama

toplananlar cəm

$$\begin{array}{c} 2 + 1 = 3 \end{array}$$

üstəgəl işarəsi

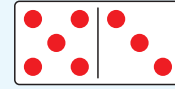
• ifadə

• alt-alta toplama

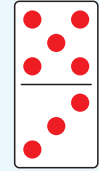
$$\begin{array}{r} 2 \\ + 1 \\ \hline 3 \end{array}$$

- Toplananları alt-alta da yazmaq olar.

$$5 + 3 = 8$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + 3 \\ \hline 8 \end{array}$$

7. Alt-alta toplamaqla cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 3 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

8. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	2	5	0	8	9	2
Toplanan	1	3	1	2	0	3
Cəm						

Məsələ həlli

9. Ayı balalarından ikisi mağaradadır. Cəmi neçə ayı balası var?

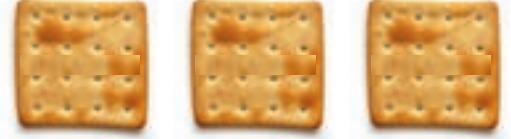
MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Samir və Səbinə 3 peçenyeni öz aralarında necə bölüşə bilərlər? Uyğun ədəd üçlüklərini yazın.

2. Anar bağdan 2, Aynur isə 3 alma dərdi. Onlar almaları bir qaba qoysalar, neçə alma olar?

3. Elxan dostlarını ətrafına toplayıb maraqlı hekayə danışdı. Onların sayı Elxanla birlikdə 4 nəfər idi. 2 nəfər də onlara qoşuldu. Birlikdə neçə uşaq oldu?

4. Anarın 3 oyuncaq maşını var idi. Ad günündə ona 4 oyuncaq maşın da bağışladılar. Anarın neçə oyuncaq maşını oldu?

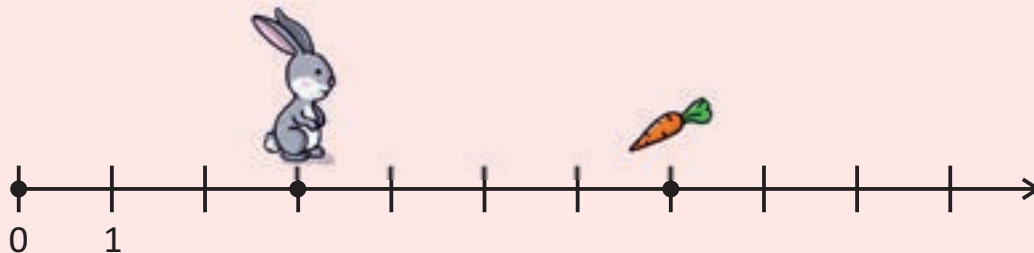
5. Aynur yayda kəndə getmişdi. O, dərman çiçəklərindən əvvəl 6, sonra isə 3 dəstə bağladı. Aynur çiçəklərdən cəmi neçə dəstə bağladı?

LAYIH

16 Ədəd oxu üzərində toplama

Araşdırma-müzakirə

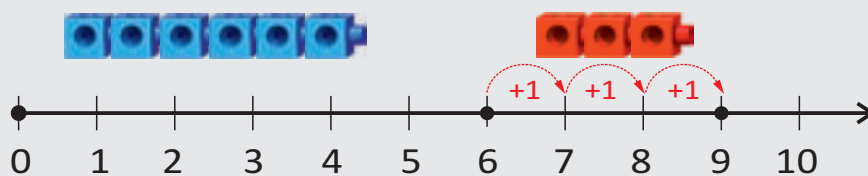

- Dovşan hansı ədədin üzərindədir?
- Dovşanın hər addımı 1-ə bərabərdir. O, kökü götürmək üçün neçə addım tullanmalıdır? Kök hansı ədədin üzərindədir?

Öyrənmə

Ədədləri toplamaq üçün ədəd oxundan da istifadə etmək olar. Bu zaman əvvəlcə, bir toplananın yeri tapılır. Sonra isə digər toplanan qədər irəli sayılır. Üzərində dayanılan ədəd cəmi göstərir.

$$6 + 3 = 9$$

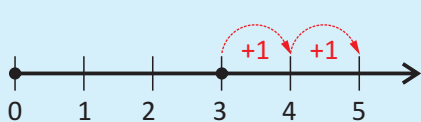

- 6 ədədindən 3 vahid irəli saydıqda 9 alınır.

Bələdçi

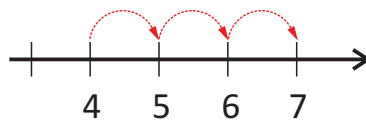
Kubların sayı ilə ədəd oxu üzərində toplamanı uyğunlaşdırın. Müvafiq misal yazın.

Nümunə •

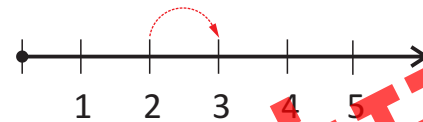

$$3 + 2 = 5$$

a)

b)

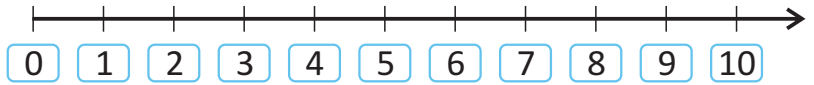

LAYIH

Müstəqil iş

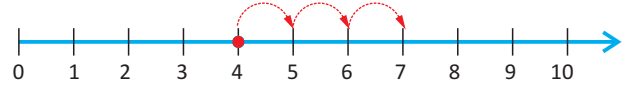
1. Ədəd oxu üzərində saymaqla uyğun ədədləri göstərin.

- a) 4 ədədindən 2 vahid irəli
- b) 7 ədədindən 3 vahid irəli
- c) 5 ədədindən 2 vahid irəli
- d) 6 ədədindən 3 vahid irəli

Açar sözlər

• irəli sayma

Fikirləş!

Nə üçün toplama zamanı böyük toplanandan başlamaq daha asandır?

2. Ədəd oxu üzərində irəli saymaqla cəmi tapın.

$0 + 4$

$2 + 5$

$9 + 1$

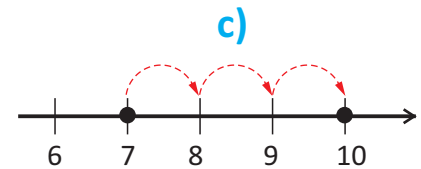
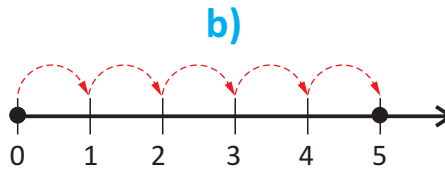
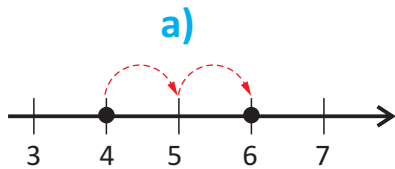
$6 + 3$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

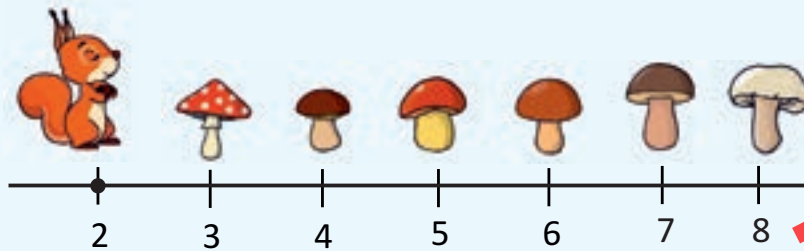
3. Ədəd oxundakı təsvirlərə uyğun misallar yazın.

Məsələ həlli

4. Misallar yazmaqla həll edin.

- Sincab 3 addım irəlidəki göbələyin altında fındıq gizlədib. Fındıq hansı ədədə uyğun göbələyin altındadır?
- Həmin göbələkdən 2 addım irəlidə palıd qozası gizlədib. Palıd qozası hansı ədədə uyğun göbələyin altındadır?

LAYIH

17 Üç toplananlı ifadələr

Araşdırma-müzakirə

Güldanda 1 sarı gül var idi. Səbinə bağçadan 3 qırmızı və 3 çəhrayı gül dərib güldana qoydu.

Açar sözlər

- üç toplananlı ifadə

toplananlar cəm

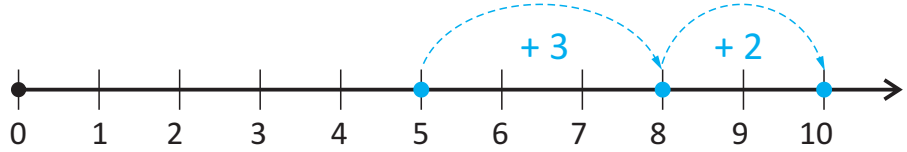
$$1 + 4 + 3 = 8$$

- Güldandakı güllərin sayını necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Üç ədədin cəmini hesablamaq üçün əvvəl ədədin ikisinin cəmi tapılır. Sonra isə cəmin üzərinə üçüncü ədəd əlavə edilir.

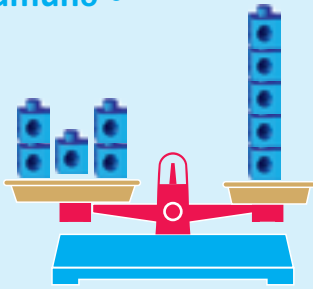
$$\begin{array}{c} 5 \\ + 3 \\ \hline 8 \end{array} + 2 = 10$$
$$8 + 2 = 10$$

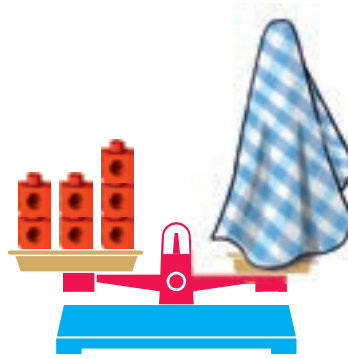
Bələdçi

Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Sağ gözdə neçə birləşmiş kub var? Dəftərdə toplamaya aid misallar yazın.

Nümunə •

$$2 + 1 + 2 = 5$$

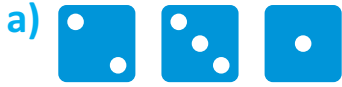
a)

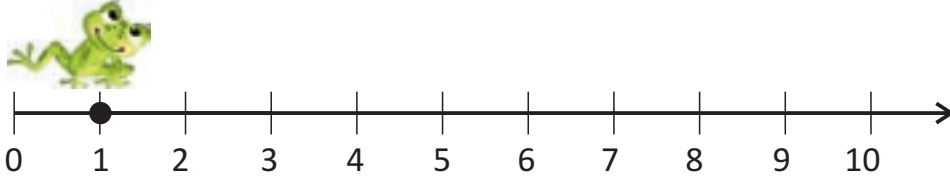
b)

Müstəqil iş

1. Üç zərdə cəmi neçə xal var? Uyğun misalları yazın.

2. Qurbağa 1 ədədinin üzərindədir. O, irəli 2, sonra isə 3 addım tullanarsa, hansı ədədin üzərinə düşər? Uyğun misalı yazın.

3. Üç toplananlı ifadələrin qiymətini hesablayın.

$3 + 3 + 1$

$4 + 2 + 1$

$5 + 2 + 3$

$7 + 1 + 2$

$4 + 4 + 1$

$6 + 1 + 2$

$2 + 2 + 1$

$3 + 3 + 4$

Məsələ həlli

4. Şəklə əsasən məsələ qurun. Misal yazmaqla həll edin.

5. Samir və Səbinə oxatma yarışında iştirak etdilər. Onların hər biri 3 ox atdı. Kim daha çox xal topladı?

18 Toplamanın digər üsulları

Araşdırma-müzakirə

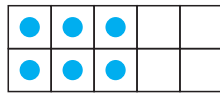
Lalə və Samir meşəyə göbələk yığmağa getdilər. Onların hər biri 2 göbələk yığdı. Sonra Lalə 1 göbələk də tapdı.

- Uşaqlar cəmi neçə göbələk yığdılar?

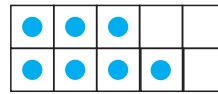
Öyrənmə

Ədədi özü ilə topladıqda ədədin ikiqatı alınır.

$$3 + 3$$

3 ədədinin ikiqatı

$$3 + 4 = 3 + 3 + 1$$

3 ədədinin ikiqatından 1 artıq

Bələdçi

Dairələri sayın. Ədədin ikiqatına və ikiqatından 1 artığına uyğun ifadələri yazın.

Nümunə •

İkiqat

$$1 + 1$$

İkiqatdan 1 artıq

$$1 + 2 = 1 + 1 + 1$$

a) ?

 ?

b) ?

 ?

Fikirleş!

2 + 3 cəminin tapılmasında 2 + 2 cəmindən necə istifadə etmək olar?

Müstəqil iş

1. Ədədin ikiqatına və ikiqatından 1 artığına uyğun ifadələri tapın. Cəmi hesablayın.

$3 + 3$

$3 + 4$

$1 + 5$

$5 + 5$

$4 + 5$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

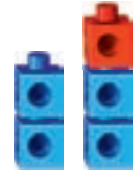
Açar sözlər

• ədədin ikiqatı

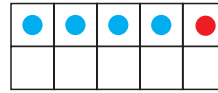
$2 + 2$

• ədədin ikiqatından 1 artıq

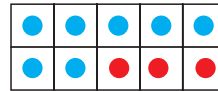
$2 + 2 + 1$

- 4 ədədini 5-ə tamamlamaq üçün üzərinə 1 əlavə etmək lazımdır.

$4 + 1 = 5$

- 7 ədədini 10-a tamamlamaq üçün üzərinə 3 əlavə etmək lazımdır.

$7 + 3 = 10$

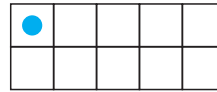
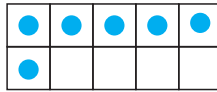
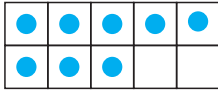
2. Boş xanadakı ədədləri müəyyən edin.

$1 + \square = 5$

$3 + \square = 5$

$2 + \square = 5$

3. 10-a tamamlamaq üçün neçə dairə çatmır?

4. Boş xanadakı ədədləri müəyyən edin.

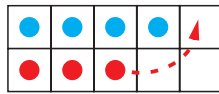
$9 + \square = 10$

$7 + \square = 10$

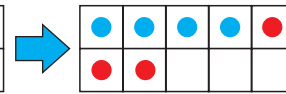
$4 + \square = 10$

$2 + \square = 10$

- Toplananların birini 5-ə tamamlamaqla cəmi tapmaq olar.

$4 + 3$

$4 + 1 + 2 = 7$

5

5. 5-ə tamamlamaqla hesablayın.

$4 + 2$

$3 + 3$

$3 + 4$

$4 + 4$

LAYIHƏ

- Üç ədədin cəmini daha tez tapmaq üçün əvvəlcə asan toplanan iki ədədin cəmi tapılır. Sonra isə bu cəmin üzərinə üçüncü ədəd əlavə edilir.

$$1 + 5 + 4 = 10$$

$$3 + 2 + 4 = 9$$

6. Cəmi asan üsulla hesablayın.

$2 + 4 + 1$

$1 + 3 + 4$

$2 + 4 + 3$

$3 + 3 + 2$

$2 + 2 + 3$

Məsələ həlli

7. Hər topdan 10 dənədir. Uyğun səbətlərin içində neçə top var?

8. Aynurun 3 qələmi var. Anarın qələmlərinin sayı onun qələmlərinin sayının ikiqatıdır. Anarın neçə qələmi var?

Oyun

“Kim tez hesablayar”

Yoldaşınla eyni vaxtda bir əlinin ixtiyari sayda barmağını aç. Açılmış barmaqların ümumi sayını kim tez söyləsə, o da udur. Oyunu bir neçə dəfə təkrar edin.

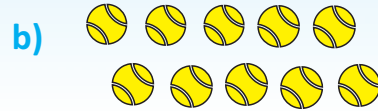

HAZIR

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Əşyaların sayı hansı ədədin ikiqatına uyğundur? Riyazi ifadə yazın.

2. Şəklə uyğun məsələ qurun.

Pinqvinlərin sayını hesablamaq üçün misal yazın.

3. Elxan ad gününə 8 sinif yoldaşını dəvət etdi. Əvvəlcə 5 uşaq gəldi. Daha neçə uşaq gəlməli idi? Məsələnin həlli hansı onluq çərçivəyə uyğundur?

●	●	●	●	●
●	●			

●	●	●	●	●
●	●	●	●	

●	●	●	●	●
●	●	●		

4. Sətir və sütun üzrə ədədlərin cəmi 5-ə bərabər olmalıdır. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

a)

1	3	
2	1	
2		

b)

3		0
1	3	
1	0	

5. Göldə 4 ördək və 3 qu quşu üzürdü. Onlara 3 ördək də qoşuldu. Göldə cəmi neçə quş oldu?

LAYIHƏ

19 Azaltmaq, çıxmaq

Araşdırma-müzakirə

Qatar gedir sola, sağa,
Çinqıl düşür bizim dağa,
Əmim oğlu, Sultan ağa,
Gəlin gedək oynamağa,
Oynamağın vaxtıdı,
Qızılgülün baxtıdı,
Ix, nix, çix.

Həyətdə 4 uşaq gizlənqaç oynayırdı. Hər sanamanın sonunda bir nəfər çıxdı. Sona qalan gözlərini yumdu. Çıxan uşaqlar isə gizləndilər.

• Neçə uşaq gizləndi?

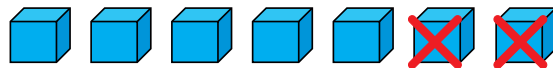
Açar sözlər

- azaltmaq
- ayırmaq
- çıxmaq

Öyrənmə

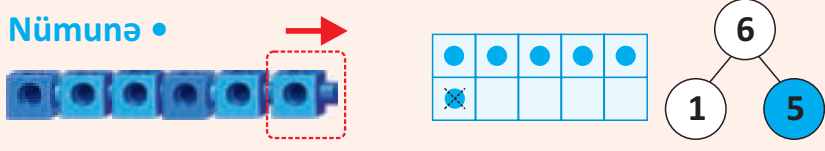
Əşyalar qrupundan bir neçəsini ayırdıqda (çıxdıqda) onların sayı azalır.
7 kubdan 2 kub ayırdıqda (çıxdıqda) 5 kub qalır.

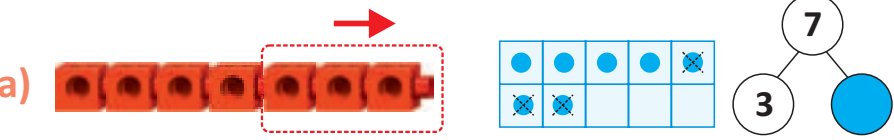
Bələdçi

Birləşən kublardan haşiyəyə alınmış kubları ayırırsaq, neçəsi qalar?
Ədəd üçlüyündə boş yerlərə hansı ədəd uyğundur?

Nümunə •

a)

b)

Müstəqil iş

1. Fikirləri tamamlayın.

Yuvada

... quş var idi.

... quş uçdu.

... quş qaldı.

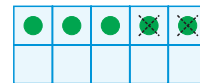
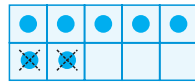
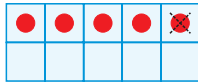
2. Altı arıdan ikisi uçdu.

Neçəsi qaldı?

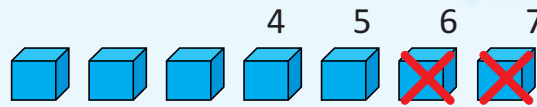
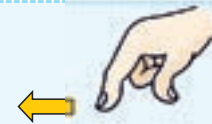

3. Anarın 5 konfeti var idi. O, ikisini yedi. Neçəsi qaldı?

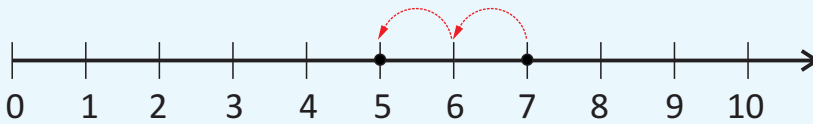
Məsələnin həlli hansı onluq çərçivəyə uyğundur?

• Əşyalar qrupundan bir neçəsini ayırdıqda (çıxdıqda) qalan əşyaların sayını geri saymaqla tapmaq olar.

Bunu ədəd oxunda belə göstərmək olar:

7-dən 2 vahid geri saydıqda 5 alınır. Deməli, 7-dən 2 vahid kiçik ədəd 5-dir.

4. Ədəd oxunda geri saymaqla uyğun ədədləri tapın.

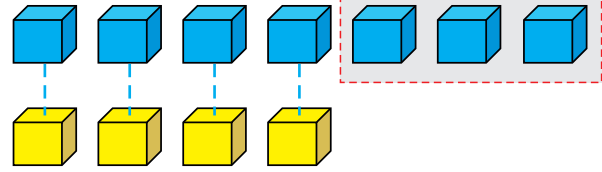
a) 5-dən 3 vahid kiçik

b) 7-dən 4 vahid kiçik

c) 9-dən 6 vahid kiçik

- **Sarı kublar** göy kublardan 3 dənə azdır.
- **Göy kublar** sarı kublardan 3 dənə çoxdur.

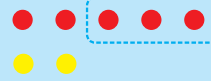

Məsələ həlli

5. Güldanda 5 qırmızı, ondan 3 dənə az sarı gül var. Səbinə və Samir sarı güllərin sayını müəyyən etdi. Kim doğru tapdı?

3 sarı gül var.

2 sarı gül var.

6. Aynurun balıqlarının sayı Anarinkından 3 dənə azdır. Aynurun neçə balığı var? Anar və Aynurun balıqlarının sayını dəftərdə yazın.

20 Ədədlərin çıxılması

Araşdırma-müzakirə

Şəkildəki fərqləri tapın.

- Şarların sayı arasında fərqi necə müəyyən etmək olar?

Açar sözlər

• çıxma

azalan çıxılan fərq

$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

çıkma işarəsi

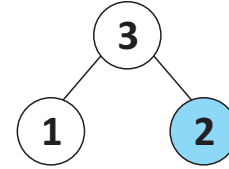
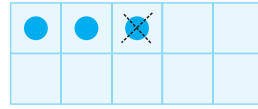
• ifadə

• alt-alta çıxma

$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

Öyrənmə

İki ədədin fərqi tapmaq üçün çıxma əməlidən istifadə olunur. 3-dən 1 çıxdıqda 2 qalır, yaxud 3 və 1 ədədlərinin fərqi 2-yə bərabərdir.

Çıkma işarəsi

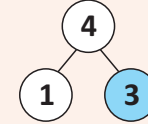
$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

Azalan Çıxılan Fərq

Bələdçi

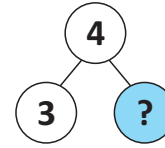
Birləşən kublara uyğun ədəd üçlüyünü tamamlayın. Fərqi tapın.

Nümunə •

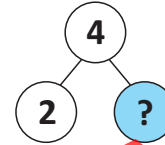
$$4 - 1 = 3$$

a)

$$4 - 3 = ?$$

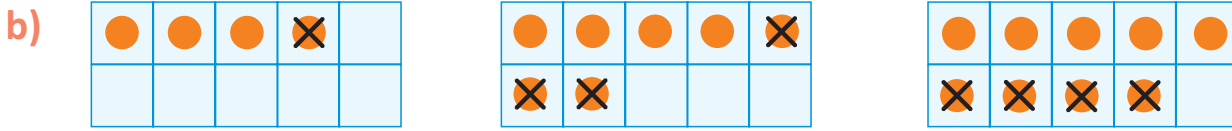
b)

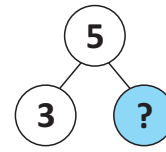
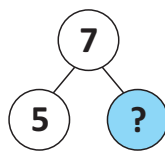
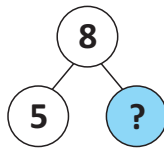
$$4 - 2 = ?$$

Müstəqil iş

1. Uyğun misalları yazın.

2. Çıxma əməlidən istifadə etməklə ədəd üçlüyünü tamamlayın.

3. Fərqi hesablayın.

a) $2-1$ $3-2$ $4-1$ $5-3$ $7-1$
 $5-2$ $6-5$ $6-1$ $8-6$ $9-5$

b)
$$\begin{array}{r} 9 \\ -3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ -2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ -8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ -4 \\ \hline \end{array}$$

- Ədəddən ədədin özünü çıxdıqda alınan fərq sifıra bərabər olur.
- Ədəddən sıfır çıxdıqda alınan fərq ədədin özünə bərabərdir.

 $3-3=0$

 $3-0=3$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

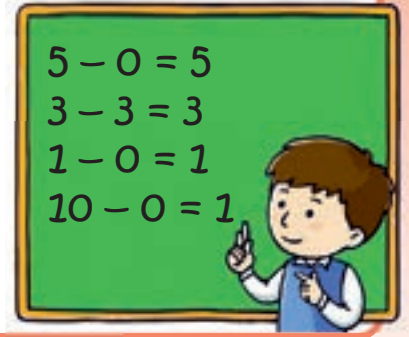
Azalan	4	8	7	10	9	6	10
Çıxılan	1	5	4	0	2	6	4
Fərq							

5. Uyğun misalları yazın.

- Yeddi və üç ədədlərinin fərqi tapın.
- Azalan səkkiz, çıxılan ikidirsə, fərqi tapın.
- Azalan bir, çıxılan sıfır olarsa, fərqi tapın.
- Azalan və çıxılan beşdir. Fərqi tapın.

6. Samir lövhədə bəzi misalları səhv həll etdi.
Onun səhvlərini tapın və ifadələri düzgün hesablayın.

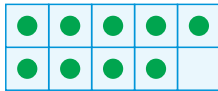
Məsələ həlli

7. İdman yarışında 10 uşaq qaçırdı. Finişə qədər ikisi yorulub dayandı.
Finişə neçə uşaq çatdı?

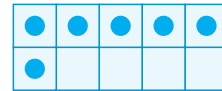
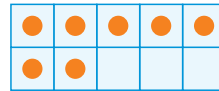

8. Anar 9 çaydaşı yığdı. Lalənin yığdığı çaydaşları isə bundan 3 dənə az idi.
Lalənin daşlarının sayı sağdakı çərçivələrdən hansına uyğundur?

Anar

Lalə

9. Samir 5, Aynur isə ondan 2 dənə az peçenyə yedi. Aynur neçə peçenyə yedi?

LAYIH

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

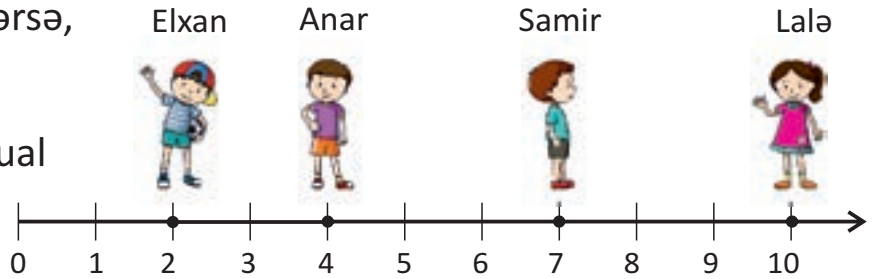
1. Çiçəklərə 8 kəpənək qondu. Onlardan 5-i uçub getdi. Neçəsi qaldı?

2. Anar basketbol səbətinə top atırdı. O, 5 cəhddən 4-ündə hədəfdən yayındı. Anar topu neçə dəfə səbətə sala bildi?

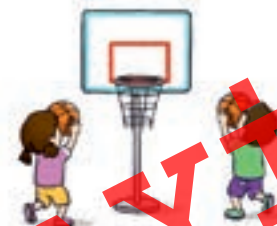
3. Samir 3 addım geri gedərsə, kimin yanına çatar? Uyğun misal yazın. Şəklə əsasən bir neçə sual verin.

4. Aynur bağdan 5 alma və 7 armud dərdi. Almalar armudlardan neçə dənə az idi?

5. Lalə və Anar basketbol səbətinə top atdılar. Onların hər biri 5 cəhd etdi. Lalə 2, Anar isə 3 dəfə hədəfdən yayındı.
- Lalə səbətə topu neçə dəfə saldı?
 - Anar səbətə topu neçə dəfə saldı?
 - Kim qalib gəldi?

LAYIH

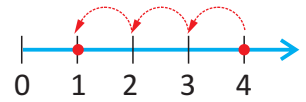
21 Ədəd oxu üzərində çıxma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

• geri sayma

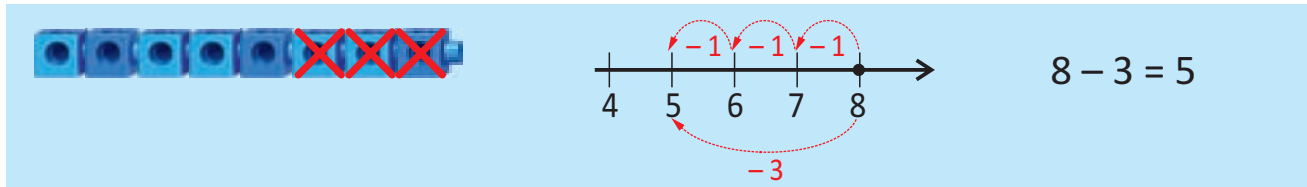

Lalə Anargilə getmək istədi. O, 10 nömrəli evin qabağına çatanda dayandı. Lalə Anarın 6 nömrəli evdə yaşadığını xatırladı.

- Lalə neçə ev geri qayıtmalıdır?
- O bunu necə müəyyən edə bilər?

Öyrənmə

Fərqi tapmaq üçün ədəd oxundan da istifadə etmək olar. Bunun üçün əvvəlcə ədəd oxu üzərində azalanın yeri tapılır. Sonra isə çıxılan qədər geri sayılır. Alınan ədəd fərqi göstərir.

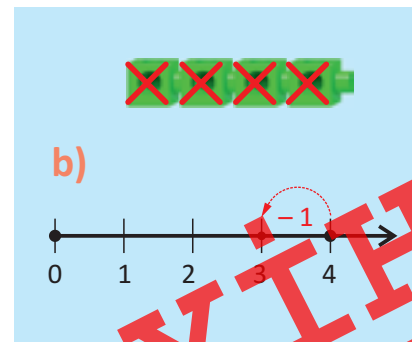
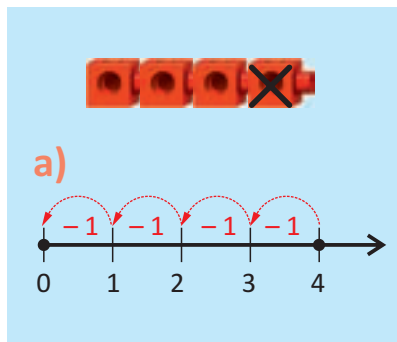
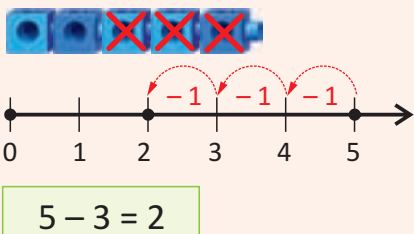

8 ədədindən 3 vahid geri saydıqda 5 ədədi alınır.

Bələdçi

Təsvir olunan kublarla ədəd oxunda çıxmanı uyğunlaşdırın. Müvafiq misalı yazın.

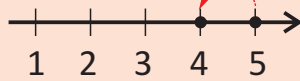
Nümunə •

Müstəqil iş

1. Verilmiş təsvirlərə uyğun misalları yazın.

a)

b)

c)

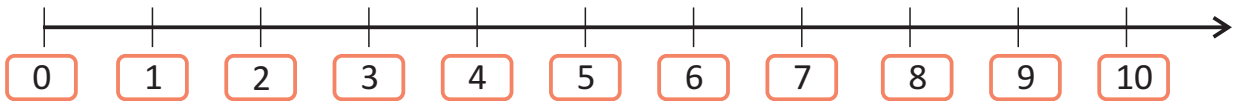
2. Ədəd oxu üzərində alınan ədədləri göstərin. Uyğun misalı yazın.

a) 6 ədədindən 2 vahid geri

c) 9 ədədindən 2 vahid geri

b) 7 ədədindən 1 vahid geri

d) 10 ədədindən 3 vahid geri

3. Ədəd oxundan istifadə edərək fərqləri tapın.

$$8 - 3$$

$$7 - 4$$

$$9 - 6$$

$$10 - 4$$

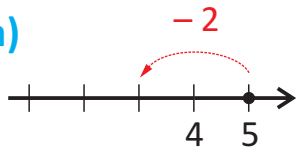
$$\begin{array}{r} 8 \\ -5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ -4 \\ \hline \end{array}$$

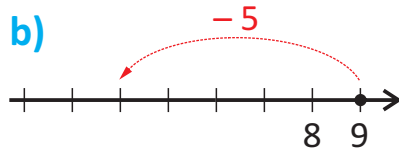
Məsələ həlli

4. Azalan, çıxılan və fərqi müəyyən edin. Uyğun misalları yazın.

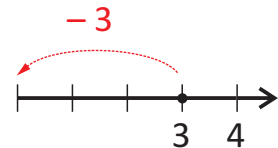
a)

b)

c)

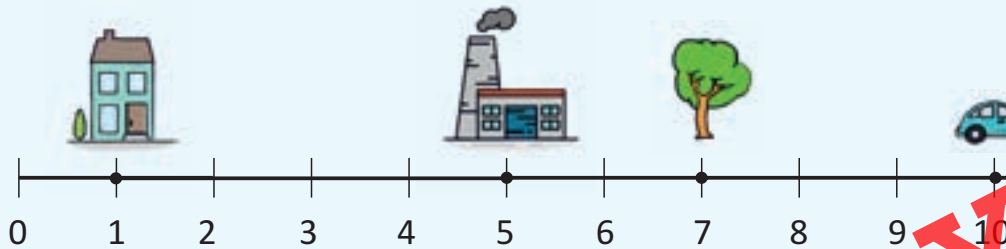

5. Hər suala cavab verdikdən sonra uyğun misalı yazın.

a) Maşın 5 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

b) Maşın 3 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

c) Maşın 9 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

22 Toplama və çıxmanın əlaqəsi

Araşdırma-müzakirə

– Gizlədilmiş düymələrin sayını necə tapmaq olar?

“Gizlədilmiş düymələri tap” oyunu

Oyunçu sayı: 2 nəfər

Ləvazimat:

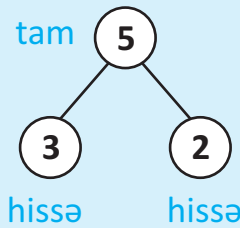
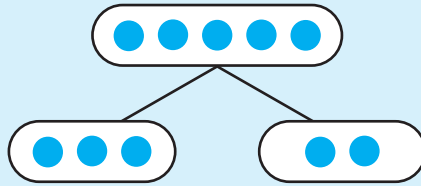
- 10 ədəd düymə (yaxud kiçik kağız parçaları)

Oyunun qaydası:

1. Əvvəlcə, bir oyunçu 10 düyməni fərqli sayda iki müxtəlif hissəyə ayırır və ovuclarında gizlədir.
2. Sonra ovcunun birini açıb göstərir və o biri ovcundakı düymələrin sayını soruşur.
3. İkinci oyunçu cavab verdikdən sonra növbə ona keçir.

Oyunu bir neçə dəfə oynamaq olar. Daha çox düzgün cavab tapan oyunçu qalib gəlir.

Öyrənmə

Ədəd üçlüyü ilə bağlı müxtəlif misallar yazmaq olar.

$$3 + 2 = 5$$

$$2 + 3 = 5$$

$$5 - 3 = 2$$

$$5 - 2 = 3$$

Çıxma əməlinin nəticəsini tapmaq üçün toptamadan necə istifadə etmək olar?

Fikirleş!

Bələdçi

Boş xanalardakı ədədləri tapın.

Nümunə •

9

$4 + 5 = 9$

$5 + 4 = 9$

$9 - 4 = 5$

$9 - 5 = 4$

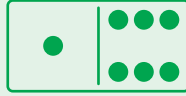
7

$\square + \square = \square$

$\square + \square = \square$

$\square - \square = \square$

$\square - \square = \square$

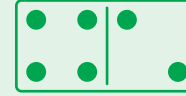
6

$\square + \square = \square$

$\square + \square = \square$

$\square - \square = \square$

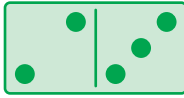
$\square - \square = \square$

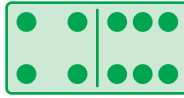
Müstəqil iş

1. Hər domino daşında xalların ümumi sayını tapın. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

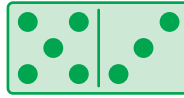
a)

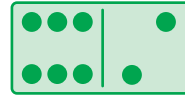
b)

c)

d)

2. Hər suala uyğun misal yazın.

- Cəmi neçə karandaş var?
- Onlardan neçəsi qırmızıdır?
- Onlardan neçəsi göydür?

3. Boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

$3 + 4 = \square$

$4 + \square = 7$

$7 - 4 = \square$

$7 - \square = 3$

$5 + 3 = \square$

$\square + 5 = 8$

$\square - 3 = 5$

$8 - \square = 3$

$6 + 4 = \square$

$4 + \square = 10$

$\square - 4 = 6$

$10 - \square = 4$

4. Samir lövhədə bəzi misalları səhv həll etdi.

- a) Toplama əməli vasitəsilə cavabları yoxlamaqla səhvləri tapın.

$3 - 2 = 2$

$5 - 2 = 3$

$5 - 0 = 5$

$4 - 4 = 1$

$10 - 3 = 3$

b) Çıxma əməli vasitəsilə cavabları yoxlamaqla səhvləri tapın.

$$\begin{array}{l} 5 + 3 = 9 \\ 6 + 2 = 8 \\ 4 + 3 = 6 \\ 7 + 2 = 10 \\ 5 + 4 = 9 \end{array}$$

Məsələ həlli

5. Aynur bağçada 6 qırmızı, 4 sarı gül saydı. O, cəmi neçə gül saydı? Tapdığınız cavabı çıxma əməli vasitəsilə yoxlayın.

6. Səbinənin 8 gülü var. Onlardan 5-i qırmızı, qalanları isə sarı rəngdədir. Səbinənin neçə sarı gülü var? Tapdığınız cavabı toplama əməli vasitəsilə yoxlayın.

7. Ayazın 3 konfeti vardı. O, konfetləri Səbinə ilə bölüşdü. Çoxunu Səbinəyə verdi, qalanını isə özünə saxladı. Ayaz özünə neçə konfet saxladı?

23 Məchulun tapılması

Araşdırma-müzakirə

Aynur səbətə 3 göbələk qoydu.
Səbətdə 7 göbələk oldu.

Əvvəlcə səbətdə neçə göbələk var idi?
Ədəd üçlüyündən istifadə etməklə bu məsələni
necə həll etmək olar?

Açar sözlər

- Məchul toplanan

$$5 + \boxed{?} = 7$$

- Məchul çıxılan

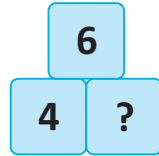
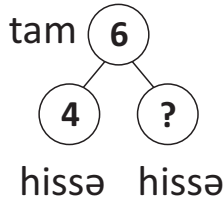
$$4 - \boxed{?} = 2$$

- Məchul azalan

$$\boxed{?} - 4 = 5$$

Öyrənmə

Ədəd üçlüyündən ikisi verilibsə, üçüncünü tapmaq olar. Tapılması lazım olan ədəd məchul adlanır.

$$4 + \boxed{} = 6$$

$$6 - \boxed{} = 4$$

Məchul toplananı tapmaq üçün cəmdən digər toplanan çıxılır.

$$4 + \boxed{} = 6$$

$$6 - 4 = \boxed{2}$$

Məchul çıxılanı tapmaq üçün azalandan fərq çıxılır.

$$6 - \boxed{} = 4$$

$$6 - 4 = \boxed{2}$$

Bələdçi

Ədəd üçlüyünə uyğun məchulu olan iki misal yazın. Məchulu tapın.

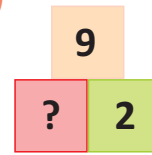
Nümunə •

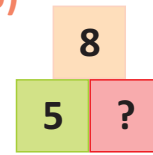
$$\square + 3 = 7 \quad \vdots \quad 7 - \square = 3$$

$$7 - 3 = 4 \quad \vdots \quad 7 - 3 = 4$$

a)

b)

Müstəqil iş

1. Məchul toplananı tapın.

$$2 + \square = 5$$

$$\square + 3 = 4$$

$$2 + \square = 8$$

$$\square + 8 = 10$$

$$4 + \square = 4$$

$$1 + \square = 5$$

2. Məchul çıxılanı tapın.

$$6 - \square = 3$$

$$4 - \square = 3$$

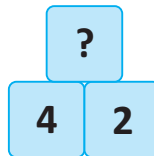
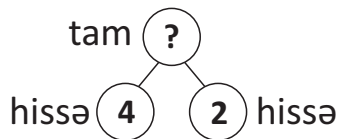
$$8 - \square = 0$$

$$10 - \square = 6$$

$$7 - \square = 2$$

$$5 - \square = 5$$

- Məchul azalanı tapmaq üçün fərğin üzərinə çıxılanı əlavə etmək lazımdır.

$$\square - 4 = 2$$

$$2 + 4 = 6$$

3. Məchul azalanı tapın.

$$\square - 2 = 6$$

$$\square - 3 = 7$$

$$\square - 4 = 2$$

$$\square - 0 = 5$$

$$\square - 9 = 1$$

$$\square - 4 = 5$$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

a)

Toplanan	4			2
Toplanan		1	4	
Cəm	8	3	7	9

b)

Azalan	8			10
Çıxılan		3	0	
Fərq	5	4	7	2

5. Lalənin 3 kitabı var idi. Rəfiqəsi ona bir neçə kitab bağışladı. Onun 5 kitabı oldu. Rəfiqəsi Laləyə neçə kitab bağışladı?

6. Şaxta babanın torbasında 10 hədiyyə var idi. O, uşaqlara bir neçə hədiyyə verdikdən sonra torbasında 3 hədiyyə qaldı. Şaxta baba neçə hədiyyə bağışladı?

7. Sərçə budaqdakı quşüzümündən 3 dənəsini yuvasına apardı. Budaqda 6 quşüzümü qaldı. Əvvəlcə budaqda neçə quşüzümü var idi?

8. Anarın 3 şarı partlayandan sonra 2-si qaldı. Onun əvvəlcə neçə şarı var idi?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Boş xanalardakı ədədləri müəyyənləşdirin.

$2 + 4 = \square$

$4 + \square = 6$

$\square - 4 = 2$

$6 - \square = 4$

$6 + 3 = \square$

$\square + 6 = 9$

$\square - 6 = 3$

$9 - \square = 6$

$6 + 0 = \square$

$0 + \square = 6$

$\square - 0 = 6$

$6 - \square = 0$

2. Elxanın 5 oyuncaq maşını var. Samirin oyuncaq maşınlarının sayı isə bundan 2 dənə azdır. Samirin neçə oyuncaq maşını var?

3. Bağda 4 nar ağacı, bundan 3 dənə çox ərik ağacı var. Bağda neçə ərik ağacı var?

4. Rəfdə 6 kitab var idi. Anar bir neçə kitab götürdü. Rəfdə 4 kitab qaldı. Anar rəfdən neçə kitab götürdü?

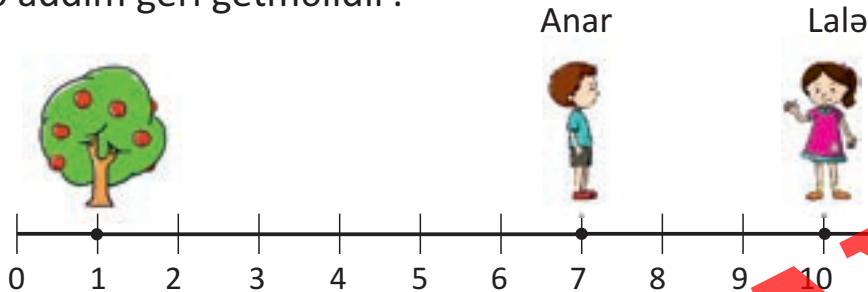

5. Suallara cavab vermək üçün uyğun misal yazın və həll edin.

a) Anar dayandığı nöqtədən alma ağacının olduğu nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım geri getməlidir?

b) Anar dayandığı nöqtədən Lalənin dayandığı nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım irəli getməlidir?

c) Lalə dayandığı nöqtədən alma ağacının olduğu nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım geri getməlidir?

LAYIH

6. Bərabərliklərdə ★-un yerində toplama və ya çıxma işarələrindən hansı olmalıdır?

$$\begin{array}{r} 5 \star 4 = 9 \\ 4 \star 1 = 3 \\ 5 \star 2 = 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \star 2 = 10 \\ 6 \star 4 = 2 \\ 5 \star 2 = 3 \end{array}$$

7. Məchulu tapın.

$$5 - \square = 3$$

$$7 - \square = 5$$

$$8 + \square = 8$$

$$\square - 0 = 4$$

$$\square + 5 = 9$$

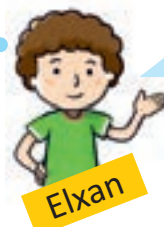
$$\square - 3 = 4$$

8. Həyətdə 5 toyuq və bir neçə ördək var. Toyuqların sayı ördəklərin sayından 2 dənə azdır. Həyətdə neçə ördək var? Sizcə, kimin cavabı doğrudur?

Həyətdə
7 ördək var.

Samir

Elxan

Həyətdə
3 ördək var.

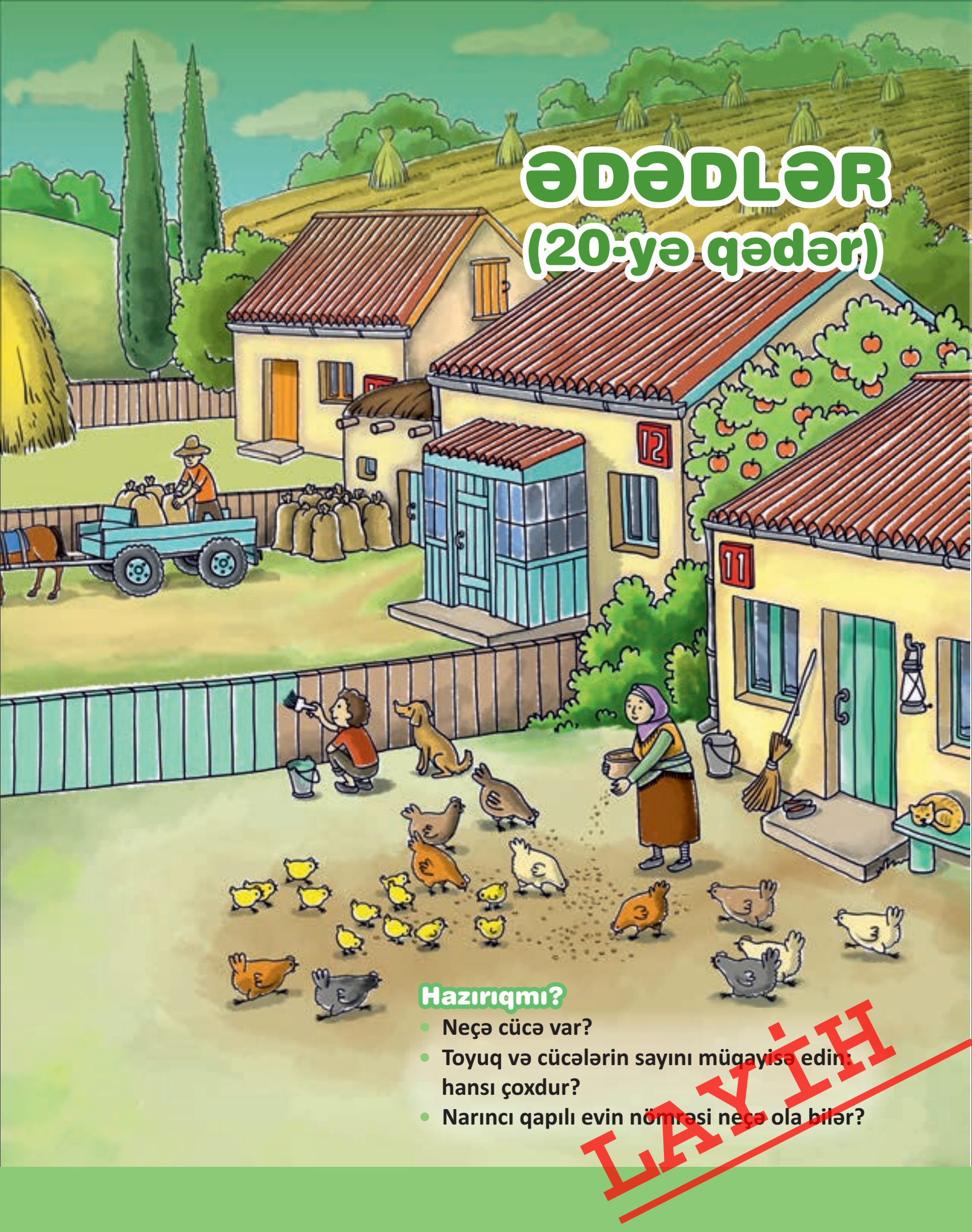
9. Nənəsi Samir üçün qaba bir neçə qutab qoydu. O, qutablardan 2-ni yedi. Qabda 3 qutab qaldı. Qabda əvvəl neçə qutab var idi?

10. Anar axşam ağacda 8 armud saydı. Səhər ağacın altına 2 armud düşdüyünü gördü. Ağacda neçə armud qalmışdı?

ƏDƏDLƏR (20-yə qədər)

Hazırımı?

- Neçə cücə var?
- Toyuq və cücələrin sayını müqayisə edin: hansı çoxdur?
- Narıncı qapılı evin nömrəsi neçə ola bilər?

LAYİH

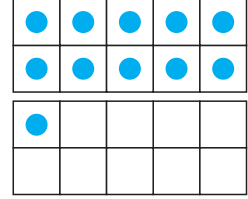
24 20-yə qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

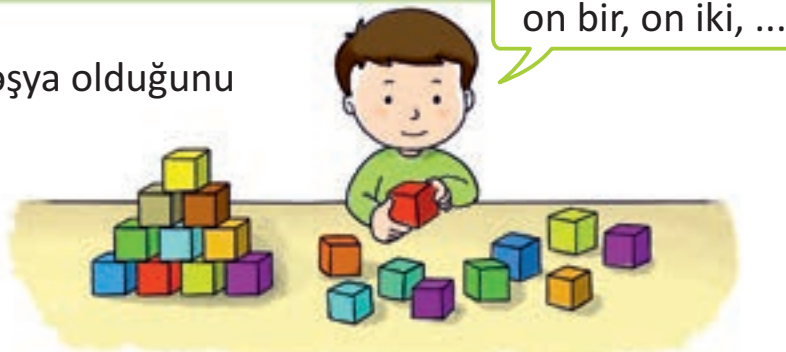
on bir

- Səbətin içində neçə qoğal var? Bəs masanın üstündə?
- Şirniyyatçı qoğalları səbətə yığıdı. Səbətdə neçə qoğal oldu?
- Qoğallar masaya necə düzülərsə, onları saymaq daha asan olar? Dəftərdə nöqtələrlə göstərin.

Öyrənmə

Saymaqla neçə əşya olduğunu bilmək olar.

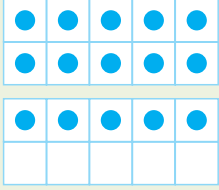

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
on bir	on iki	on üç	on dörd	on beş	on altı	on yeddi	on səkkiz	on doqquz	iyirmi

Bələdçi

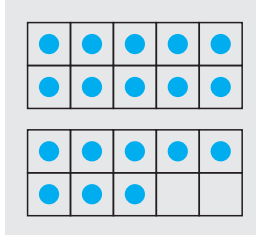
Onluq cərçivədəki dairələrin sayını tapın.

Nümunə •

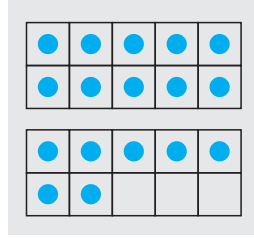

15
on beş

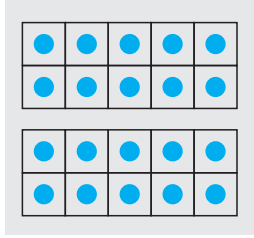
a)

b)

c)

Müstəqil iş

1. Konfetlərin sayı hansı ədədlərə uyğundur?

a)

b)

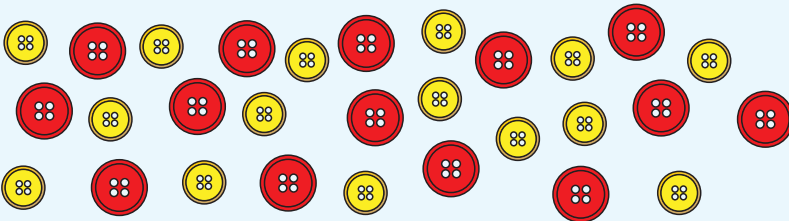

2. Hər toyuğun qabağında neçə dən var?

Məsələ həlli

3. Səbinə hər düyməni uyğun rəngli qutuya yığdı.
Hər qutuda neçə düymə oldu?

25 İrəli və geri sayma

Araşdırma-müzakirə

Lalə və Samir öz yerlərinə oturmaq üçün neçə nömrəli oturacaqlardan keçməlidirlər?

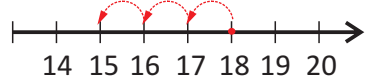

Açar sözlər

irəli sayma

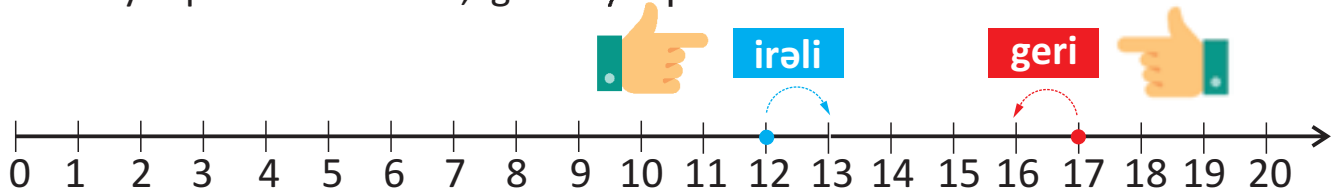

geri sayma

Öyrənmə

İrəli saydıqda ədədlər artır, geri saydıqda isə azalır.

Bələdçi

Nümunələrə əsasən boş xanalarda hansı ədədlər olduğunu müəyyənləşdirin.

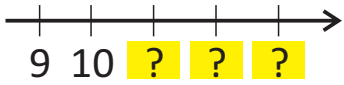
a) Nümunə • 11 12 ■ ■
11 12 13 14
16 17 ■ ■
8 9 ■ ■

b) Nümunə • 12 11 ■ ■
12 11 10 9
16 15 ■ ■
20 19 ■ ■

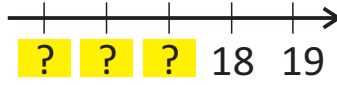
Müstəqil iş

1. Ədəd oxunda “?” işarələrinin yerinə hansı ədədlər olmalıdır?

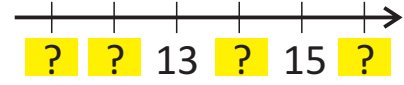
a)

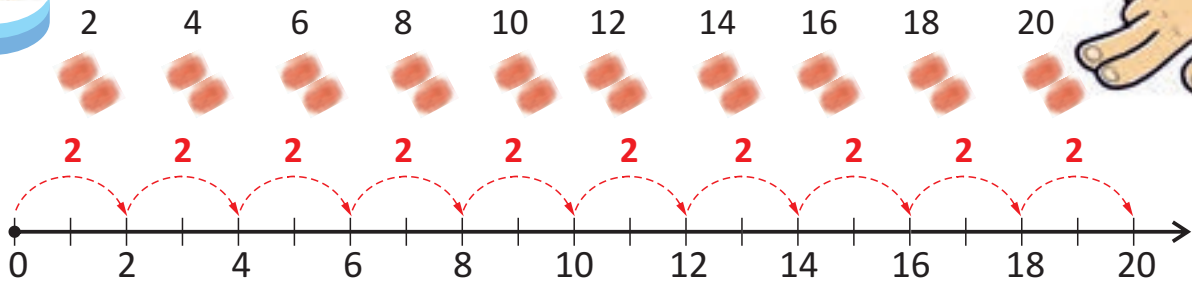
b)

c)

İki-iki sayma

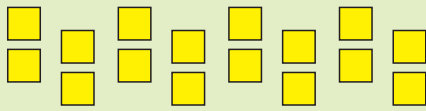

2. İki-iki sayın.

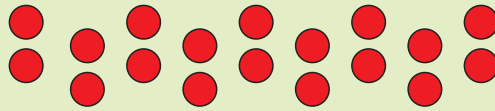
a)

b)

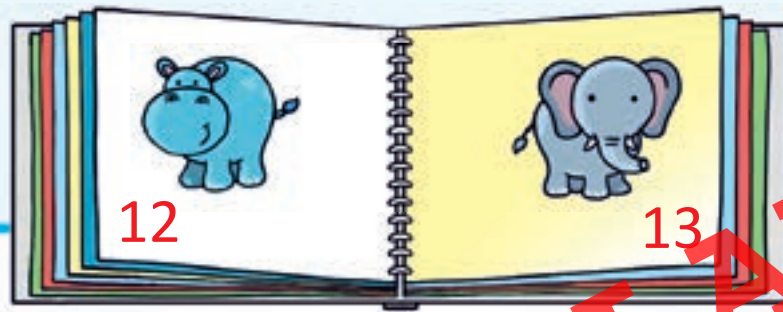
c)

Məsələ həlli

3. Kitabın on səkkizinci səhifəsində dovşan şəkli var. Səbinə bu kitabın on ikinci səhifəsini açdı.

- Səbinə dovşan şəklinə baxmaq üçün hansı səhifələri keçməlidir?
- Səbinə dovşan olan səhifədən 4 səhifə geri vərəqləyib ayı şəklini gördü. Ayı şəklisi hansı səhifədədir?

26 Onluq və təklik

Araşdırma-müzakirə

Əsmər nənə səbətdəki 19 yumurtanı qutulara yığmaq istəyir.
• O, hər qutuya neçə yumurta yığacaq?

Açar sözlər

• təklik

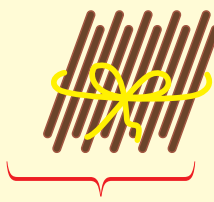

• onluq

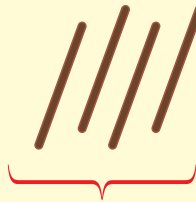

Öyrənmə

10 təklik 1 onluğu təşkil edir.

1 onluq

4 təklik

Onluqlar	Təklilər
1	4

14

14 ədədi 1 onluq və 4 təklidən ibarətdir.

20 ədədində neçə onluq və neçə təklik var?

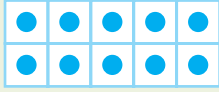
Fikirləş!

Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

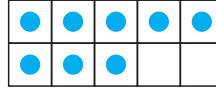
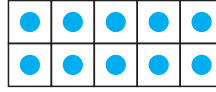
Nümunə •

11

1 onluq və 1 təklik

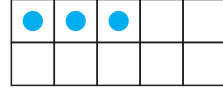
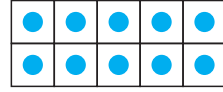
a)

13

1 onluq
və 3 təklik

b)

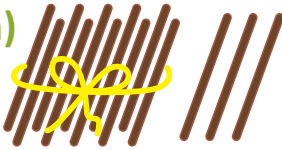
18

1 onluq
və 8 təklik

Müstəqil iş

1. Çöplərin sayına uyğun olan ədədləri müəyyən edin.

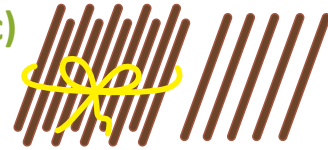
a)

b)

c)

2. Verilmiş ədədlərin onluq və təkliklərinin sayını yazın.

17

11

19

15

14

Məsələ həlli

- Elxan fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəddə 1 təklik var. Ədədin onluq və təkliklərinin sayı bərabərdir. Elxan fikrində hansı ədədi tutmuşdu?
- Anar səbətdəki yumurtaları 10 yerlik qutuya yığıdı. Qutu dolduqdan sonra 6 yumurta artıq qaldı. Səbətdə neçə yumurta var idi?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

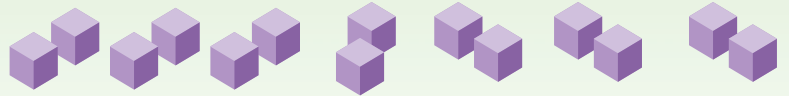
VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Anar şəkindəki kublardan 10 dənəsini üst-üstə qoyub qüllə düzəltdi.

Kubların neçəsi kənarında qaldı?

2. Sapa 10 muncuq yerləşir. Lalə öz muncuqlarını sapa düzdü və biri artıq qaldı.

- Lalənin neçə muncuğu var?

Səbinənin muncuqlarının sayı Laləninkindən 1 dənə azdır.

- Səbinənin neçə muncuğu var?

3. Samir növbədə onbeşincidir. Səbinə ondan sonra üçüncü uşaqdır.

- Səbinə növbədə neçəncidir?

- Elxan Samirdən qabaqda dayanıb. Onların arasında üç uşaq var. Elxan növbədə neçəncidir?

Samir

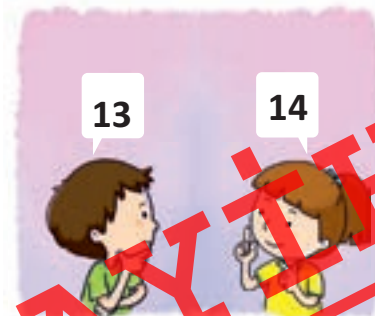
4. Aynur fikrində bir ədəd tutdu.

Bu ədəddə 1 onluq var.

Təklidlərin sayı onluqların sayından 3 ədəd çoxdur.

Bu ədəd hansıdır?

Kimin cavabı doğrudur?

27 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

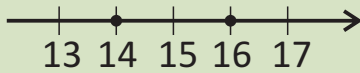
- Sınıfdə oğlanların, yoxsa qızların sayı çoxdur?
- Suala daha asan cavab vermək üçün uşaqların yerini necə dəyişmək olar?

Öyrənmə

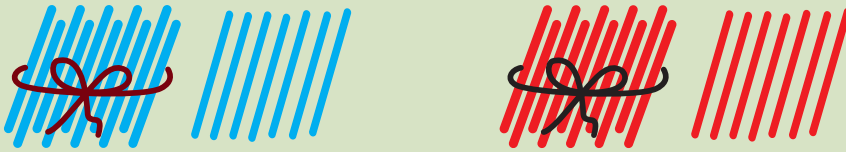
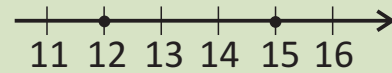
On altı on dördədən böyükdür.

$$16 > 14$$

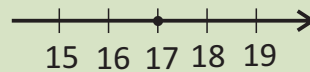
On iki on beşdən kiçikdir.

$$12 < 15$$

Sayları bərabərdir.

$$17 = 17$$

LAYIH

Bələdçi

Çöplərin sayını müqayisə edin və işarələrlə yazın.

Nümunə •

Bərabərdir

$$11 = 11$$

a)

?

b)

?

Müstəqil iş

1. Ədədləri müqayisə edin.

$0 * 20$

$17 * 14$

$5 * 15$

$13 * 13$

$9 * 13$

2. Səhvləri tapın.

$9 < 19$

$7 > 12$

$19 = 19$

$13 > 18$

$5 = 15$

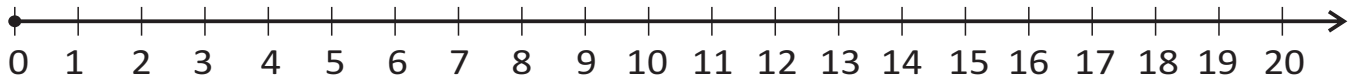
3. Ədəd oxundan istifadə etməklə tapşırığı yerinə yetirin.
15 ədədini aşağıdakı ədədlərlə müqayisə edin.

a) 15-dən 1 vahid kiçik

c) 19-dən 1 vahid böyük

b) 16-dən 2 vahid böyük

d) 11-dən 2 vahid kiçik

Məsələ həlli

4. Lalənin karandaşları Samirin karandaşlarından çoxdur.
Bunlardan hansı Lalənin karandaşlarıdır?

a)

b)

c)

28 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

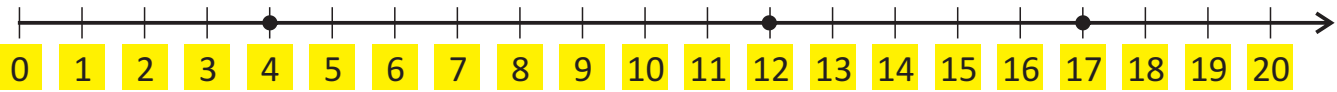

Rəfdə 20 cildlik kitab var. Kitablar rəfdə ardıcıl yığılmayıb.

- Kitabları rəfə necə yığardınız?
- Ən solda hansı kitab olacaq?
- Ən sağda hansı kitab olacaq?

Öyrənmə

Ədəd oxu sıralanmış ədədləri göstərir.

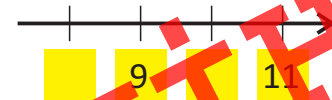
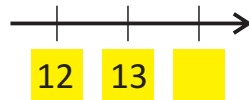
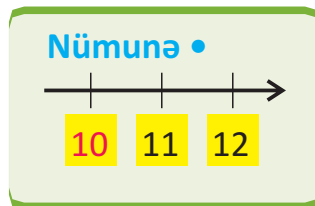
Ədəd oxunda hər ədəd özündən əvvəlki (soldakı) ədədlərdən böyük, sonrakı (sağdakı) ədədlərdən isə kiçikdir.

17, 4 və 12 ədədlərinin ən kiçiyi 4, ən böyüyü isə 17-dir.

Bu ədədlər artan sıra ilə, yəni kiçikdən böyüyə doğru belə düzülür: 4 12 17.
Onlar azalan sıra ilə, yəni böyükdən kiçiyə doğru belə düzülür: 17 12 4 .

Bələdçi

Buraxılmış ədədləri müəyyən edin.

Müstəqil iş

1. Ədədləri söyləyin.

- 11-dən sonrakı ədəd neçədir?
- 18-dən əvvəlki ədədi tapın.
- 14 və 16 ədədlərinin arasındakı ədəd hansıdır?

Açar sözlər

- sonrakı
- əvvəlki
- arasındakı
- ən böyük
- ən kiçik

13

11

15

ədədlərini belə sıralamaq olar:

artan sıra ilə

- Solda ən kiçik ədəd yazılır.
- Onun sağında qalan ədədlərdən kiçiyi yazılır.
- Sonda isə qalan ədəd yazılır.

11

13

15

azalan sıra ilə

- Solda ən böyük ədəd yazılır.
- Onun sağında qalan ədədlərdən böyüyü yazılır.
- Sonda isə qalan ədəd yazılır.

15

13

11

2. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

a) Artan sıra ilə

b) Azalan sıra ilə

Məsələ həlli

3. Anar, Aynur və Elxan oyun oynadılar. Anar 9, Aynur 11 xal topladı. Elxan Anardan çox, Aynurdan isə az xal topladı. Elxanın xalı neçədir?

4. Səbinə 5, Lalə isə 15 nömrəli evdə yaşayır. Samirgilin evinin nömrəsi 13-dür.

Səbinə

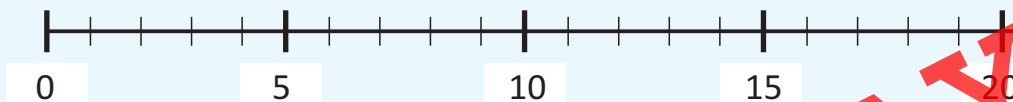
Samir

Lalə

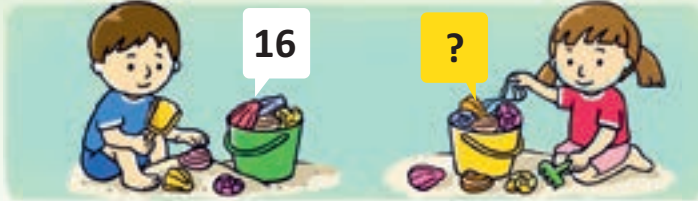
Ədəd oxundan istifadə etməklə tapın: Samirgilin evi neçə nömrəli evə daha yaxındır?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Anar 16 balıqqulağı topladı. Lalə Anardan çox balıqqulağı topladı. Verilmiş ədədlərdən hansı Lalənin balıqqulaqlarının sayını göstərir?

12

8

15

17

2. Ədədləri müqayisə edin.

$12 * 16$

$11 * 13$

$11 * 9$

$8 * 13$

$17 * 15$

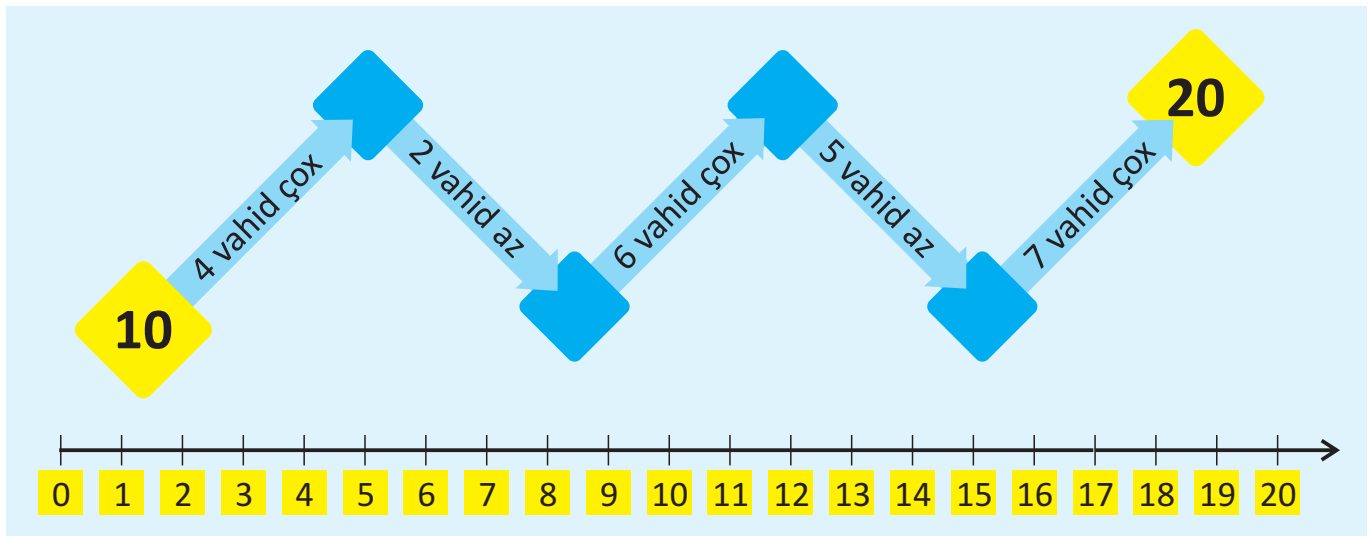
$14 * 14$

$10 * 20$

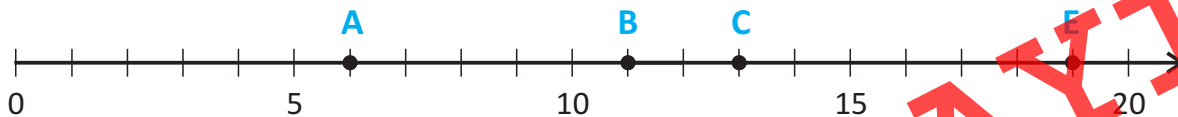
$17 * 19$

3. Samir fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəddə 1 onluq var. Təklidlərin sayı onluqlardan 6 ədəd çoxdur. Bu ədəd hansıdır?

4. Ədəd oxundan istifadə etməklə boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

5. Ədəd oxunda hərflərə uyğun ədədləri tapın. D hərfi B və C arasında yerləşir. D hərfinə uyğun ədəd neçədir?

LAYIHƏ

SÖZLÜK

Çıxma – bir əşya qrupundan müəyyən sayda əşyanın ayrılması.

$$\begin{array}{c} \text{azalan} \quad \text{çıxılan} \quad \text{fərq} \\ \text{5} - \text{3} = \text{2} \\ \text{çixma} \quad \text{bərabərdir} \end{array}$$

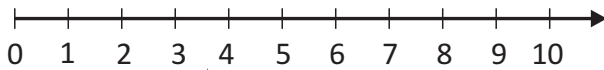
Ədəd – sayı, yaxud nömrəni bildiren simvollar yığını. Ədədi yazmaq üçün **rəqəmlərdən** istifadə olunur.

$$\begin{array}{c} \text{19} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \text{rəqəm} \quad \text{rəqəm} \end{array}$$

Ədədi ifadə – ədədlərdən və əməl işarələrindən (məsələn: +; -) ibarət ifadə.

$$6 + 3 \quad \text{və ya} \quad 8 - 2$$

Ədəd oxu – ədədlərin düz xətt üzərinə eyni uzaqlıqda ardıcıl düzülməsi.

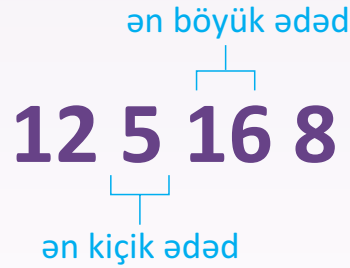
Bu ədəd oxu 0-dan 10-dək ədədləri göstərir.

Ədədin ikiqatı – ədədi özü ilə topladıqda alınan ədəd.

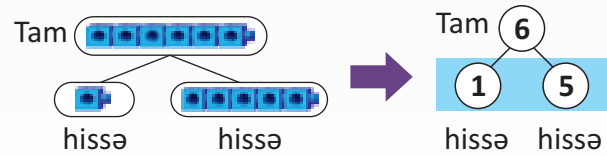

Ən böyük ədəd – verilmiş ədədlərin ən böyüyü.

Ən kiçik ədəd – verilmiş ədədlərin ən kiçiyi.

Ədəd üçlüyü – tam və onun iki hissəsindən ibarət üç ədəd.

Əlamət – əşyanı tanıdan xüsusiyyət. Məsələn: rəngi, forması, ölçüsü əşyanın əlamətidir.

Əşyaların sayı – qrupda olan əşyadan neçə dənə olduğunu bildiren ədəd.

Almalar qrupu

Almaların sayı 4-dür.

Qanunauyğunluq – obyekt və hadisələrin müəyyən qayda ilə təkrarlanması.

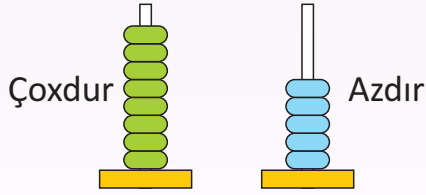

Qrup – ümumi əlaməti (məsələn: forması, rəngi, ölçüsü) olan əşyalar yığını.

Qruplaşdırma – əşyaların müəyyən əlamətlərə görə bir qrupda birləşdirilməsi.

Müqayisə (etmək) – iki qrupdakı əşyaların hansının az, çox və ya eyni sayda olduğunu müəyyən etmək.

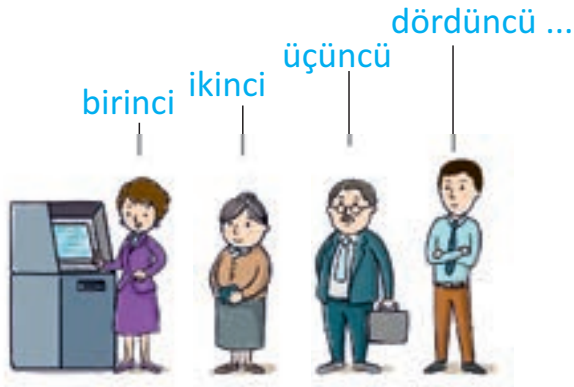
Müqayisə işarələri – müqayisə olunan ədədlər arasında yazılan simvol.

- > böyükdür
- < kiçikdir
- = bərabərdir

Sıfır – olmayan əşyaların sayı. "0" kimi yazılır.

Sıra sayı – əşyanın, yaxud insanın sırada neçənci olduğunu bildirir. Məsələn: birinci, ikinci, üçüncü.

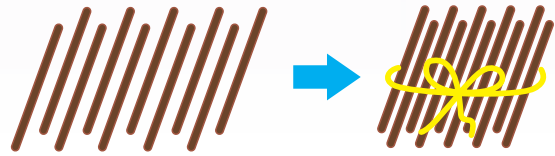
Sıra – müəyyən qayda ilə ardıcıl düzülüş.

Sıralama – ədədlərin kiçikdən böyüyə və ya böyükdən kiçiyə olmaqla sərəya düzölməsi.

Onluq – 10 təklik. 10-dan böyük ədədin yazılışında sağdan ikinci rəqəm.

12 ədədi 1 onluq və 2 təklikdən ibarətdir.

12	→	<table border="1"><tr><th>Onluqlar</th><th>Təkliklər</th></tr><tr><td>1</td><td>2</td></tr></table>	Onluqlar	Təkliklər	1	2
Onluqlar	Təkliklər					
1	2					

Təklik – ədədin yazılışında sağdan birinci rəqəm.

12
└─┬─┘
təkliklər

Toplama – bir əşya qrupuna müəyyən sayda əşyanın əlavə edilməsi.

$$\begin{array}{c} \text{toplanan} \quad \text{toplanan} \quad \text{cəm} \\ 5 + 3 = 8 \\ \text{üstəgəl (plyus)} \quad \text{bərabərdir} \end{array}$$

LAYİH

Lalə bağdan 10 nar dərib səbətə yığdı. O, bir neçə narı boşqaba qoyduqdan sonra səbətdə 3 nar qaldı. Lalə boşqaba neçə nar qoydu?

1-ci addım . . .

MƏSƏLƏNİ
Anla

. məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Lalənin boşqaba neçə nar qoyduğunu.

Nə məlumdur: səbətdə əvvəl 10 nar var idi, 3 nar qaldı.

Qısa yazılışı

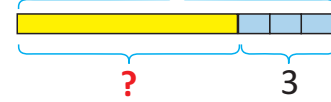
Səbətə yığdı – 10 nar

Qaldı – 3 nar

Boşqaba qoydu – ?

Təsviri

10

2-ci addım . . .

PLAN
Qur

. məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: çıxılanı tapmaq üçün misal yazaram.

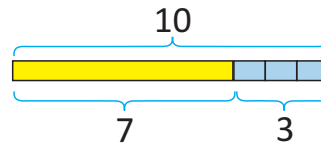
3-cü addım . . .

HƏLL
Et

. məsələni həll etmək

Uyğun misal yazıb həll edəyəm: $10 - \square = 3$ → $10 - 3 = 7$

Cavab: Lalə boşqaba 7 nar qoydu.

4-cü addım . . .

Yoxla

. cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: səbətdə qalan narların sayı ilə (3) boşqabdakı narların sayını (7) toplayaram. Alınan cəm 10-a bərabədirsə, cavab doğrudur.

$$7 + 3 = 10$$

Mənsur Məhərrəmov
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov

RİYAZİYYAT

Ümumtəhsil məktəblərinin
1-ci sinifləri üçün

DƏRSLİK

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri artirm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərə bilərsiniz.

2-ci hissə

İLANIYI

7

Həndəsi fiqurlar

29. Üçbucaq, dairə, kvadrat, düzbucaqlı	6
30. Fəza fiqurları	8
31. Tam, yarı	10
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	12

8

Toplama (20-yə qədər)

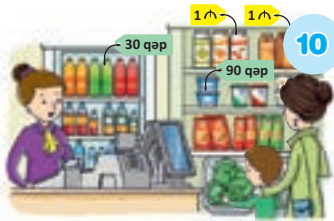
32. Ədədlərin toplanması.	14
33. 10-a tamamlamaqla toplama Məsələlər.	16
34. Toplamanın digər üsulları.	19
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	22

9

Çıxma (20-yə qədər)

35. Ədədlərin çıxılması	23
36. 10-a qədər azaltmaqla çıxma Məsələlər	26
37. Toplama və çıxmanın əlaqəsi Məsələlər	30
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	34

10

Ədədlər (100-ə qədər). Pullar

38. 100-ə qədər sayma	36
39. Onluq və təklük	39
40. Qəpik, manat	41
41. Alış-veriş	43
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	45

11

Ölçmə

42. Uzun, qısa.	48
43. Santimetr	51
44. Ağır, yüngül	53
45. Tutum.	55
Məsələlər	57
46. Gün, həftə, ay.	58
47. Saat	61
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	63

Səbətə olan meyvələr.	
Albalı	10
Ərik	5
Çiyələk	10

12

Məlumatların təsviri

48. Cədvəl, piktoqram Məsələlər	64
49. Diaqram	67
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	68
	70

1-ci sinif üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar	72
Sözlük	74
Məsələ həllinə nümunə	76

HƏNDƏSİ FİQURLAR

Hazırımı?

- Şəkildəki hansı fiqurları tanıyırsınız?
- Ətrafınızda bu fiqurlara bənzəyən hansı əşyalar var?
- Elxan və Səbinənin düzəltdikləri qalada eyni rəngli fiqurlardan neçə dənədir?
- Gülsüm hansı fiquru rəngləyir?

LAYIHƏ

29 Üçbucaq, dairə, kvadrat, düzbucaqlı

Araşdırma-müzakirə

“Kim çox tapar” oyunu

Oyunçu sayı: 2 nəfər

Ləvazimat: üzərində üçbucaq, dairə, kvadrat və düzbucaqlı çəkilmiş 4 ədəd kart**Oyunun qaydası:**

1. Kartlar üzəşağı masaya düzülür.
2. Bir kart açılır.
3. Oyunçular növbə ilə bu kartdakı fiqura bənzəyən əşya adı söyləməlidirlər. Daha çox əşya adı deyən oyunçu 1 xal qazanır.
4. Sonra növbəti kart açılır.

Daha çox xal toplayan oyunçu qalib gəlir.

Açar sözlər

üçbucaq

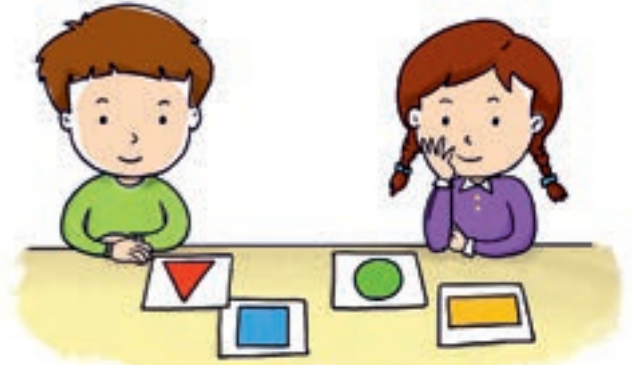
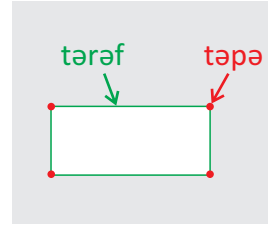
dairə

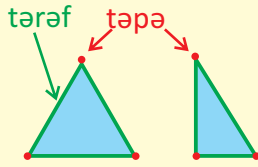
kvadrat

düzbucaqlı

Öyrənmə

Üçbucaq

Üçbucağın 3 tərəfi və 3 təpəsi var.

Dairə

Dairənin təpəsi yoxdur.

Düzbucaqlı

Düzbucaqlının qarşı tərəfləri bərabərdir.

Kvadrat

Kvadrat bütün tərəfləri bərabər olan düzbucaqlıdır.

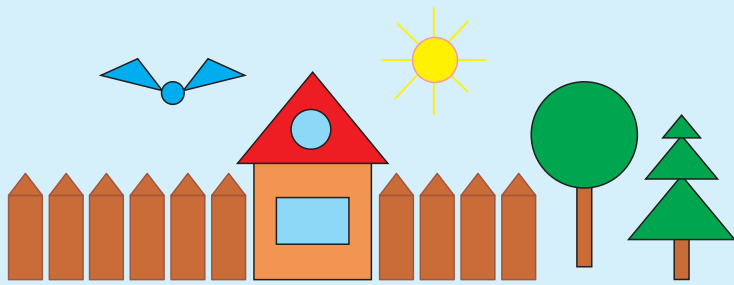

Fikirləş!

Kvadratın neçə təpəsi və neçə tərəfi var? Bəs düzbucaqlının?

Bələdçi

Şəkildə hər fiqurdan neçə dənədir?

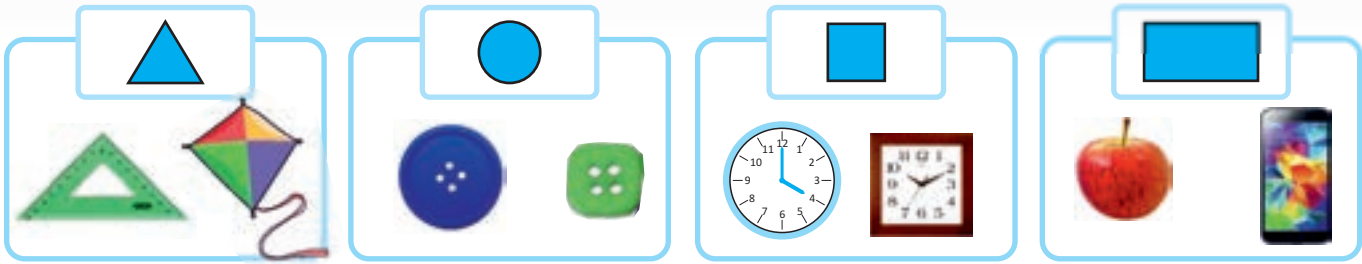

Nümunə • $\triangle \rightarrow 16$

$\circ \rightarrow ?$
 $\square \rightarrow ?$
 $\text{rectangle} \rightarrow ?$

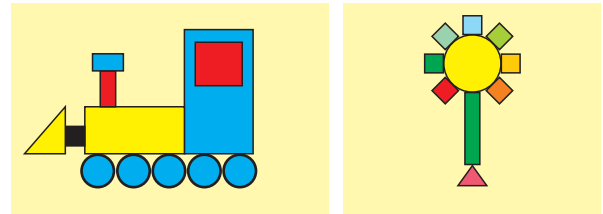
Müstəqil iş

1. Hər fiqurun formasına uyğun əşyanı müəyyən edin.

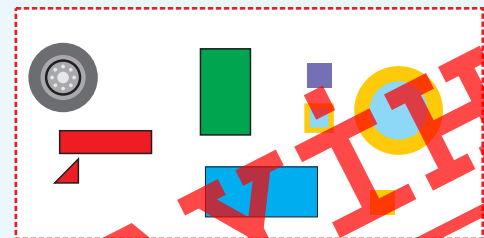
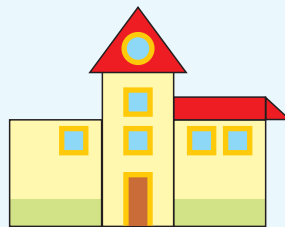
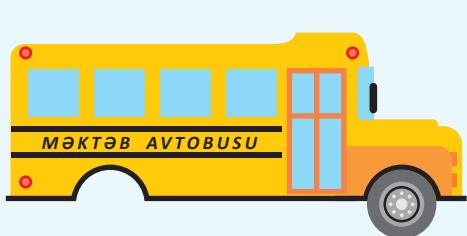
2. Sualları misal yazmaqla cavablandırın:

- İki şəkildə cəmi neçə kvadrat var?
- Soldakı şəkildə dairələr sağdakından nə qədər çoxdur?
- İki şəkildə olan bütün düzbucaqlılar dairələrdən neçə dənə azdır?

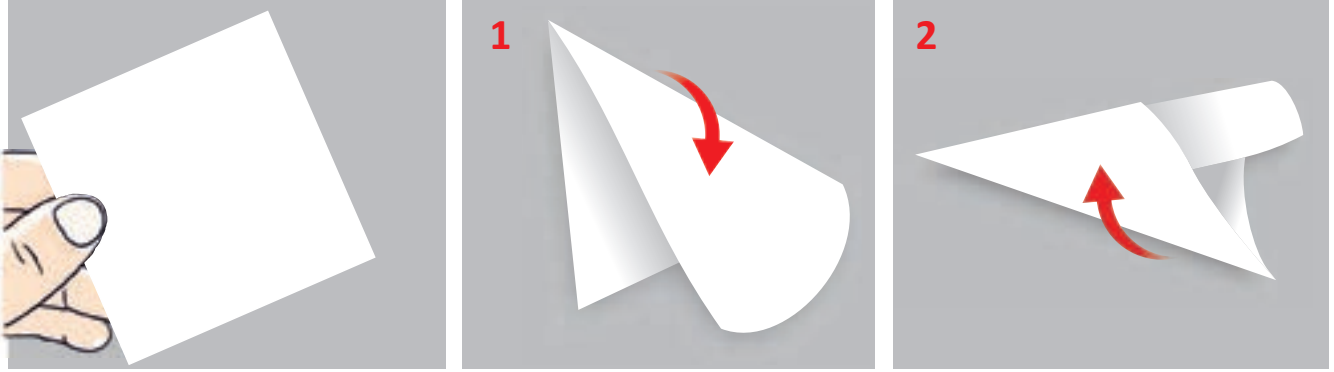
Məsələ həlli

3. Şəkilləri tamamlamaq üçün çərçivədəki hansı hissələr əlavə oluna bilər? Həmin hissələrə uyğun fiqurların adını söyləyin.

30 Fəza fiqurları

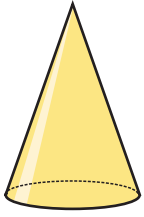
Araşdırma-müzakirə

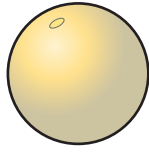
Kvadrat formalı kağızdan nümunəyə uyğun fiqur düzəldin.

- Bu fiqura oxşar əşyalara harada rast gəlmişsiniz?

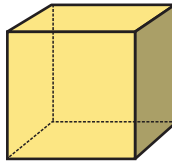
Öyrənmə

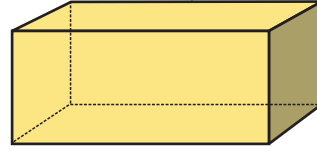
konus

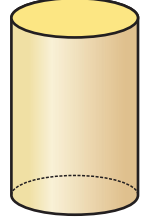
kürə

kub

kuboid

silindr

Bələdçi

Əşyalar formasına görə hansı fiqurlara bənzəyir?

Nümunə •

Kuboid

Müstəqil iş

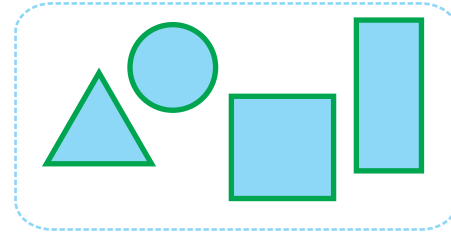
1. Verilmiş hansı əşyalar kub formasındadır?

2. Rənglənmiş xanalardakı fiqurların adını söyləyin. Hər sırada həmin fiqura uyğun olmayan əşyaları göstərin.

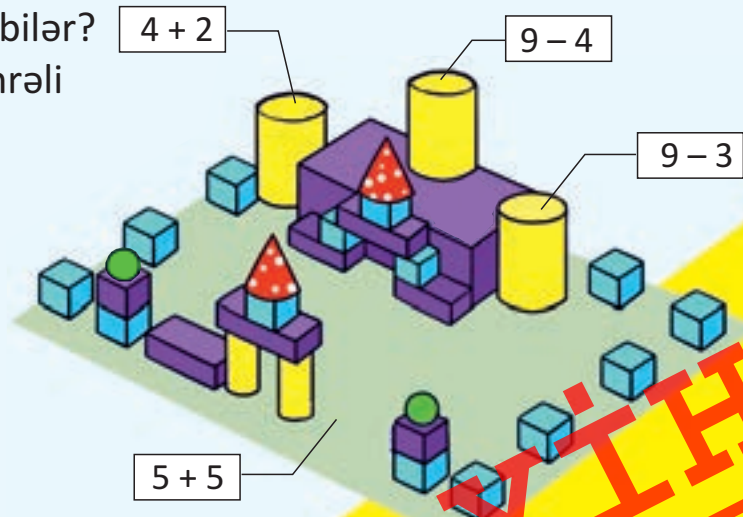

3. Soldakı fiqurların hər birinə sağdakı fiqurlardan oxşar olanı müəyyən edin.

Məsələ həlli

4. Şəklə hansı fiqurlar əlavə oluna bilər? Hər misalın cavabına uyğun nömrəli fiqurun adını söyləyin.

31 Tam, yarı

Araşdırma-müzakirə

Anar və Səbinə boşqabdakı şirniyyatları elə bölmək istəyirlər ki, hər ikisinə bərabər pay düşsün.

- Onlar bunu necə edə bilərlər?

Açar sözlər

tam

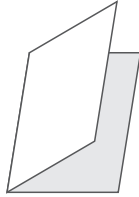
yarı

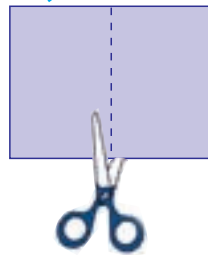
Öyrənmə

Bəzi əşyaları iki bərabər hissəyə bölmək olar. Bu hissələr tamın yarısıdır.

tam

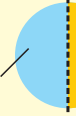

yarı

• bərabər hissələr

yarı hissə

yarı hissə

• bərabər olmayan hissələr

böyük hissə

kiçik hissə

Bələdçi

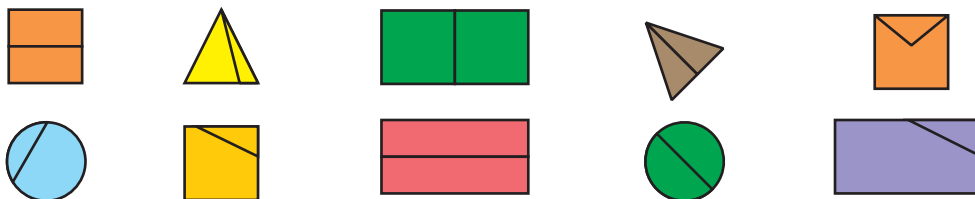
Tam və yarıları tapın.

Nümunə •

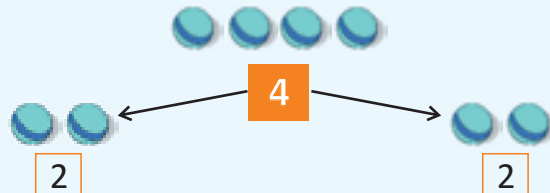

Müstəqil iş

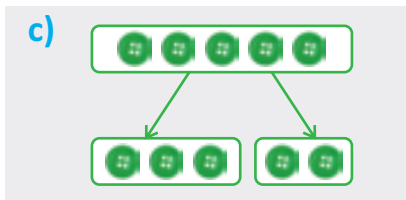
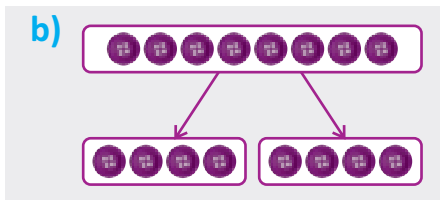
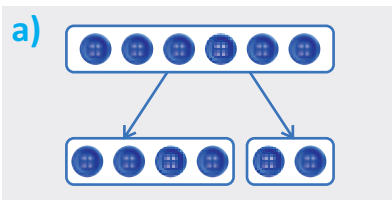
1. İki bərabər hissəyə bölünmüş fiqurları müəyyən edin.

- Bəzi əşyalar qrupunu sayca iki bərabər hissəyə ayırmaq olar.

2. Hansı qrupdakı düymələr sayca iki bərabər hissəyə bölünüb?

Məsələ həlli

3. Elxan 10 gülü Lalə və Səbinə arasında bərabər sayda bölmək istədi. Hər qıza neçə gül düşəcək?

4. Aynur boşqabdakı hər bir meyvəni yarıya böldü. Hər meyvədən əvvəlcə neçə dənə var idi?

5. Anarın fikrincə, düzbucaqlılardan ikisi bərabər hissəyə bölünüb. Siz necə fikirləşirsiniz?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Samirin çəkdiyi fiqurun təpəsi yoxdur. Onun çəkdiyi fiqur hansıdır?

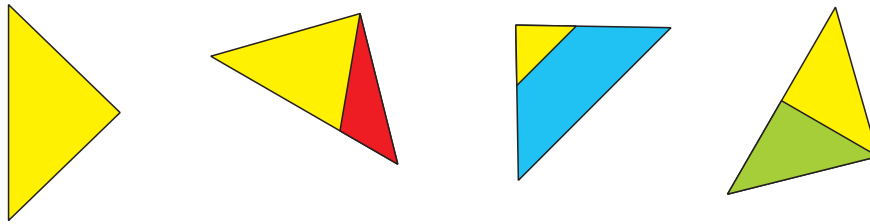
2. Lalə bütün tərəfləri bərabər olan fiqur çəkdi. Bu fiqurun 4 tərəfi və 4 təpəsi var. O, aşağıdakı fiqurlardan hansını çəkdi?

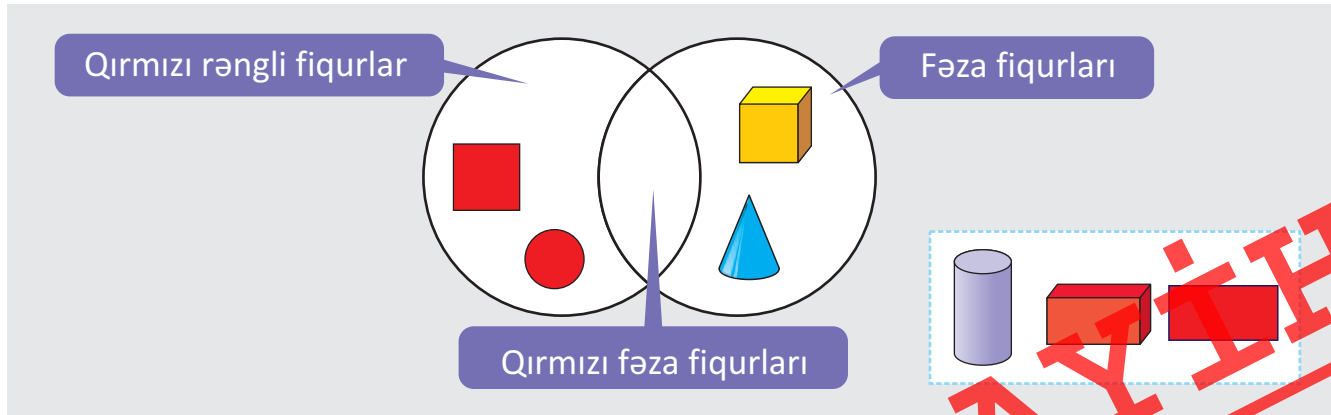
3. Səbinə təpələrinin sayı ən az olan fiquru rəngləmək istədi. O hansı fiquru rəngləyəcək?

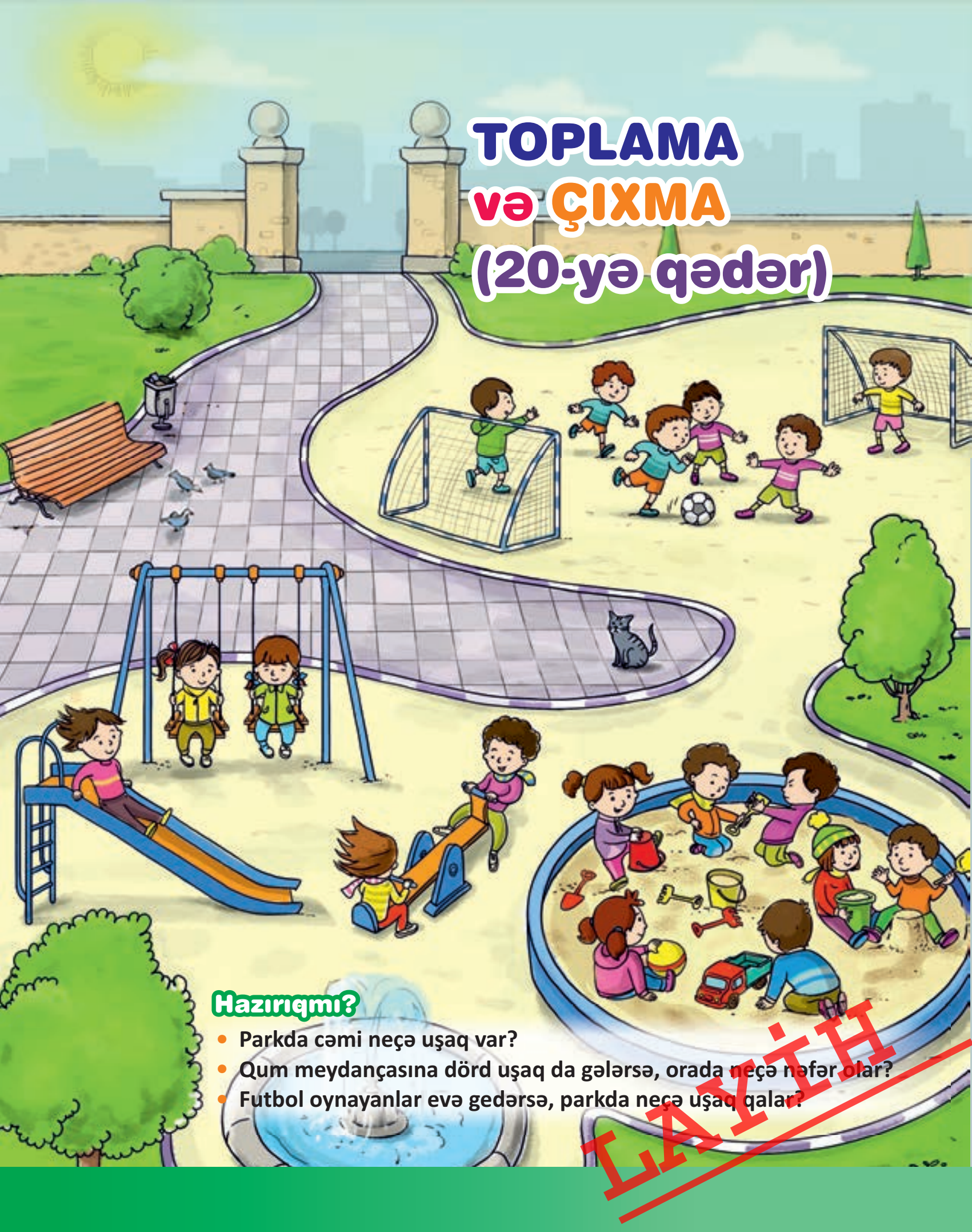
4. Aynur üçbucaq çəkib 2 bərabər hissəyə böldü. Bu hissələrin birini sarı, digərini isə başqa rənglə boyadı. Aynur şəkillərdən hansını çəkdi?

5. Fiqurlar uyğun əlamətlərə görə qruplaşdırılıb. Qalan fiqurlar hansı hissələrdə yerləşə bilər?

TOPLAMA və ÇIXMA (20-yə qədər)

Hazırımı?

- Parkda cəmi neçə uşaq var?
- Qum meydançasına dörd uşaq da gələrsə, orada neçə nəfər olar?
- Futbol oynayanlar evə gedərsə, parkda neçə uşaq qalar?

LAZIM

32 Ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

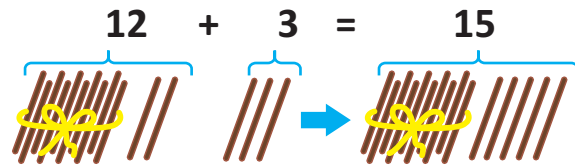

Bir qabda 10 şəkərbura, o birində isə 10 paxlava var. Birinci qaba 3 şəkərbura, o birinə isə 1 paxlava əlavə olundu.

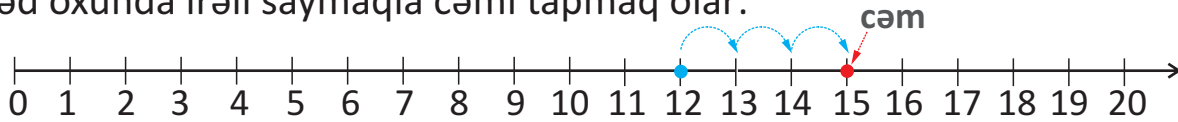
- Hər qabdakı şirniyyatın sayını necə tapmaq olar?

Öyrənmə

İki ədədin cəmini tapmaq üçün uyğun sayıda iki əşya qrupunu birgə saymaq olar.

Ədəd oxunda irəli saymaqla cəmi tapmaq olar:

$$12 + 3 = 15$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 3 \\ \hline 15 \end{array}$$

Fikirləş!

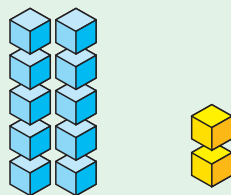
3 + 12 cəmini ədəd oxunda necə göstərmək olar?

Bələdçi

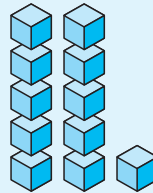
Təsvirlərə uyğun riyazi ifadə yazın. Birgə saymaqla cəmi tapın.

Nümunə •

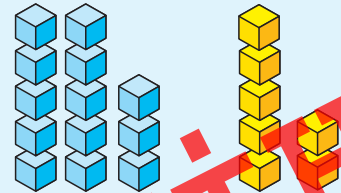

$$10 + 2 = 12$$

a)

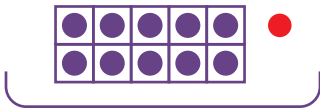

b)

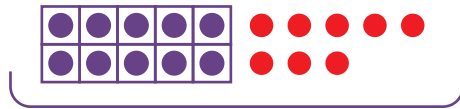

Müstəqil iş

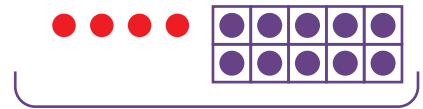
1. Cəmi tapın.

$10 + 1$

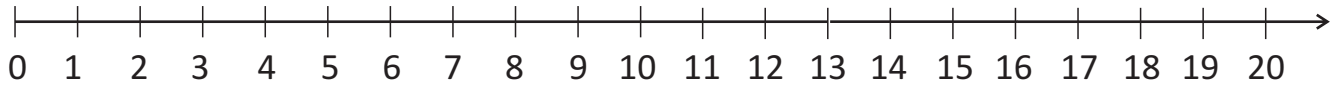

$10 + 8$

$4 + 10$

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə cəmi tapın.

$15 + 3$

$10 + 4$

$9 + 2$

$12 + 6$

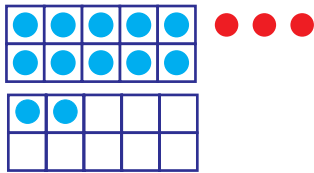
$6 + 5$

$17 + 3$

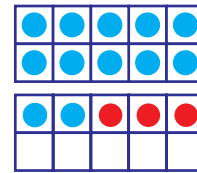
- Toplananlardan biri 10-dan böyükdürsə, onu onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapmaq olar.

$12 + 3 = ?$

$12 + 3 = 15$

$$\begin{array}{c} 12 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \quad 2 \end{array} + 3 = 10 + 2 + 3 \rightarrow 10 + 5 = 15 \rightarrow 12 + 3 = 15$$

3. Misalları həll edin.

$10 + 7$

$14 + 4$

$12 + 5$

$18 + 1$

$12 + 6$

$$\begin{array}{r} 15 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$11 + 8$

$13 + 3$

$11 + 6$

$10 + 5$

$12 + 7$

Məsələ həlli

4. Səbətdə 12 alma var idi. Samir ağacdan 4 alma da dərib səbətə qoydu. Səbətdə cəmi neçə alma oldu?

5. Həyətdə 10 uşaq oynayırdı. Əvvəlcə onlara 3, sonra isə 4 uşaq da qoşuldu. Həyətdə cəmi neçə uşaq oldu?

33 10-a tamamlamaqla toplama

Araşdırma-müzakirə

Hər rəfə 10 kitab yerləşir. Lalə masadakı kitabları rəflərə yığdı. O, əvvəlcə yuxarı rəfi tamamladı, sonra qalan kitabları aşağı rəfə yığdı.

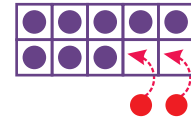
- Aşağı rəfdə neçə kitab oldu?

Açar sözlər

- 10-a tamamlama

$$8 + 2 = 10$$

Öyrənmə

Bir çox hallarda 10-dan kiçik iki ədədin cəmi 10-dan böyük ola bilər. Məsələn, $8+5$. Bu halda böyük toplananı 10-a tamamlamaqla cəmi daha asan tapmaq olar.

$8 + 5 = ?$

5

2 3

8 ədədi 10-a tamamlanır:
 $8 + 2 = 10$
 $8 + 5 = 8 + 2 + 3$

Sonra isə 10-un üzərinə 3 əlavə olunur:
 $10 + 3 = 13$

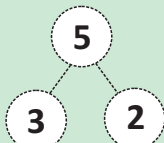
$8 + 5 = 13$

Bələdçi

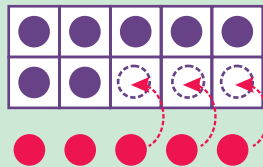
10-a tamamlamaqla cəmi tapın.

Nümunə •

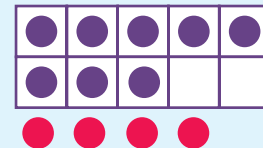
$$7 + 5 = ?$$

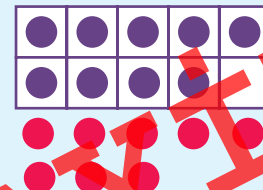
$$7 + 3 + 2 = 12$$

a) $8 + 4 = ?$

b) $9 + 8 = ?$

İAZIYI

Müstəqil iş

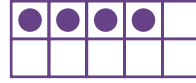
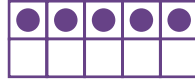
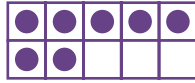
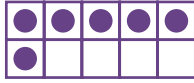
1. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

$6 + \square = 10$

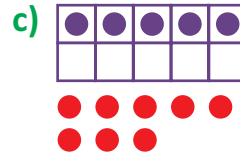
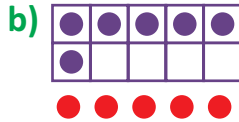
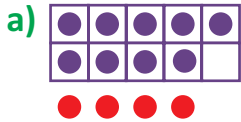
$7 + \square = 10$

$5 + \square = 10$

$4 + \square = 10$

2. Bənövşəyi və qırmızı dairələrin ümumi sayını 10-a tamamlamaqla tapın. Uyğun misalları yazın.

3. 10-a tamamlamaqla cəmi tapın.

$9 + 2$

$7 + 9$

$7 + 5$

$8 + 7$

$9 + 6$

$5 + 8$

$4 + 8$

$5 + 9$

$9 + 8$

$3 + 8$

$4 + 7$

$9 + 4$

Məsələ həlli

4. Gülsümün 5 şarı var idi. Kloun ona 9 şar da verdi. Gülsümün cəmi neçə şarı oldu?

5. Qatarda 8 vaqon var idi. Ona 9 vaqon da qoşdular. Qatarda cəmi neçə vaqon oldu?

6. Lalə 8, Samir isə 7 alma dərdi. Lalə almalarının neçəsini Samirə versə, Samirdə 10 alma olar? Lalədə neçə alma qalar?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Samir 10 giləs və 3 ərik yedi. O, cəmi neçə meyvə yedi?

2. Mağazada günortaya kimi 12, günortadan sonra isə 5 qutu çay satıldı. Gün ərzində mağazada neçə qutu çay satıldı?

3. Aynur 8 sarı və 7 qırmızı muncuqdan qolbaq düzəltdi. Qolbaqda cəmi neçə muncuq oldu?

4. Soldakı səbətdə 8, sağdakı səbətdə isə bundan 4 dənə çox nar var. Sağdakı səbətdə neçə nar var?

5. Masada 8 dərslik, 5 nağıl və heyvanlar haqqında 7 kitab var. Kitab rəfinə 12 kitab yerləşir. Elxanın fikrincə, dərslik və heyvanlar haqqında kitabları rəfə tam yığmaq olar. Sizcə, o, doğrumu fikirləşir? Elxan hansı kitabları rəfə tam yığa bilər?

34 Toplamanın digər üsulları

Araşdırma-müzakirə

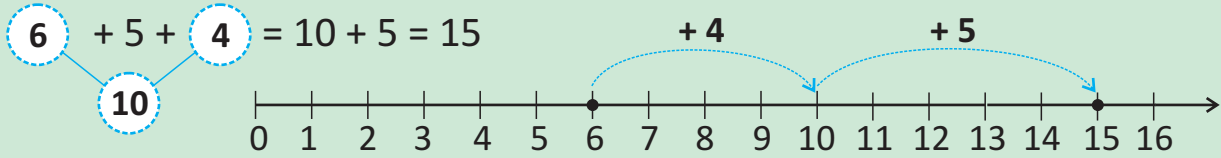

Qablardakı almaların hamısı səbətə yığılarsa, səbətdə cəmi neçə alma olar?

- Almaları birlikdə saymadan bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Üç ədədi toplayarkən cəmi 10 olan iki ədəd varsa, əvvəlcə onları toplamaq daha asandır. Sonra isə 10-un üzərinə üçüncü toplananı əlavə etmək olar.

Üç toplanandan cəmi 10 olan ikisi yoxdursa, bu üç ədədin cəmini necə tapmaq olar?

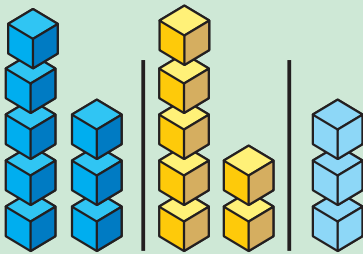
Yada sal!

Bələdçi

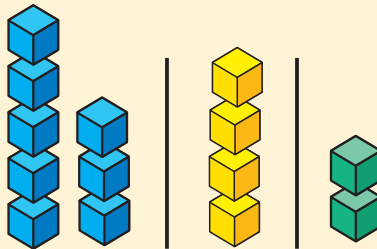
Kubların ümumi sayını tapmaq üçün uyğun misalları yazın.

Nümunə •

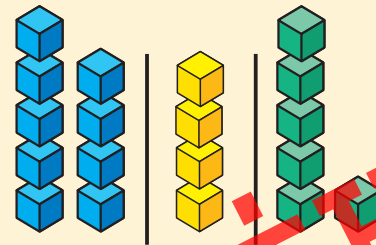

$$8 + 7 + 3 = 18$$

a)

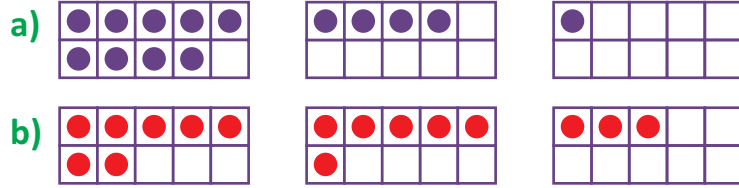

b)

Müstəqil iş

1. Dairələrin ümumi sayını tapmaq üçün uyğun misalları yazın.

2. Cəmi tapın.

$5 + 5 + 5$

$7 + 4 + 3$

$7 + 2 + 8$

$9 + 3 + 1$

$4 + 3 + 10$

$12 + 2 + 5$

$11 + 4 + 3$

$9 + 2 + 4$

$10 + 3 + 5$

$6 + 8 + 4$

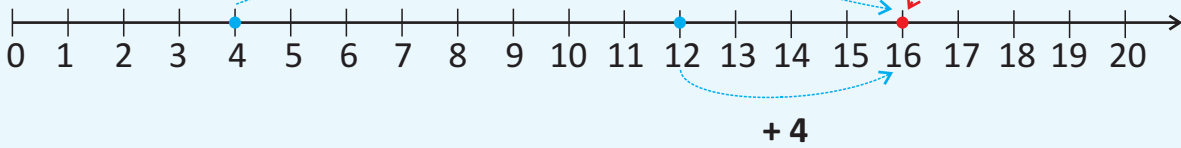
- İki ədədi toplayanda böyük ədədin üzərinə kiçik ədədi əlavə etməklə cəmi daha asan tapmaq olar.

$4 + 12 = 12 + 4$

+ 12

cəm

3. Cəmi tapın.

$2 + 10$

$3 + 16$

$4 + 15$

$1 + 17$

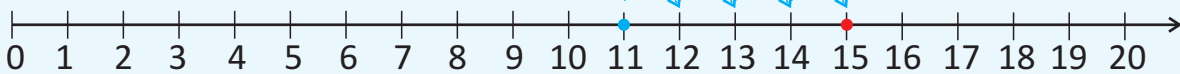
$5 + 8$

$3 + 9$

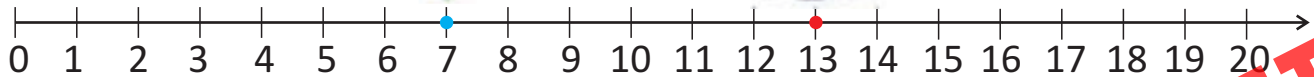
- Ədəd oxunda irəli saymaqla məchul toplananı tapmaq olar.

$11 + \square = 15$

$11 + 4 = 15$

4. Qurbağa hər dəfə 1 vahid tullandır. O neçə dəfə tullansa, yarpağın üstünə çatar? Toplamaya aid misal yazın.

5. Ədəd oxunda irəli saymaqla məchul toplananı tapın.

$13 + \square = 15$

$10 + \square = 20$

$7 + 2 + \square = 14$

$6 + 4 + \square = 19$

- Bəzən ədədin ikiqatından istifadə etməklə də cəmi hesablamaq olar.

6-nın ikiqatı

$$6 + 6 = 12$$

6-nın ikiqatından bir artıq

$$6 + 6 + 1 = 13$$

6. Şifahi hesablayın.

$5 + 5$

$5 + 6$

$5 + 7$

$7 + 7$

$7 + 8$

$7 + 9$

$8 + 8$

$8 + 9$

7. Cəmi müxtəlif üsullarla hesablayın.

$4 + 4 + 10$

$7 + 7 + 3$

$5 + 6 + 6$

$8 + 2 + 8$

$5 + 9 + 5$

Məsələ həlli

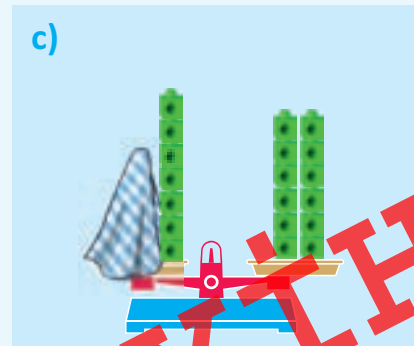
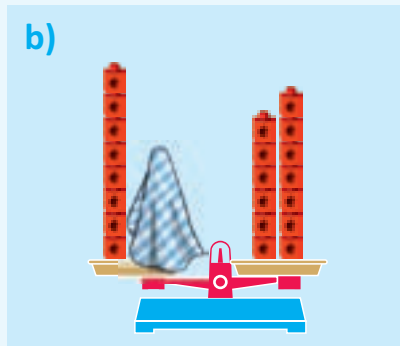
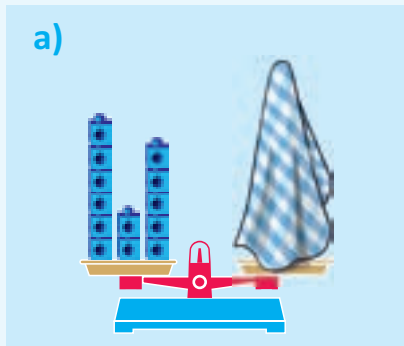
8. Verilmiş kvadratda sətir və sütun üzrə ədədlərin cəmi 15-ə bərabərdir. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

2	7	
9	5	
		8

9. Elxan babası ilə səhər 6, günorta 6, axşamüstü isə 2 ağac əkdilər. Onlar cəmi neçə ağac əkdilər?

10. Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Dəsmalın altında neçə birləşmiş kub var? Dəftərdə uyğun misalları yazın.

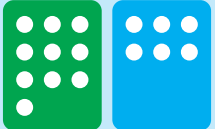

LAYIH

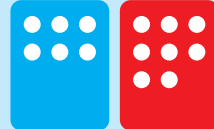

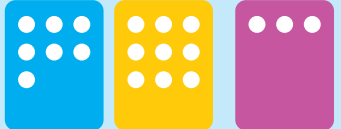
ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Nöqtələrin ümumi sayını tapmaq üçün misallar yazın.

a)

b)

c)

d)

2. Toplama əməlinə aid misallar yazın.

a) Yeddi və on iki ədədlərinin cəmini tapın.

b) Səkkiz, iki və altı ədədlərinin cəmini tapın.

c) Toplananlardan biri doqquz, cəm on üçdür. O biri toplananı tapın.

d) Səkkiz ədədinin ikiqatına iki əlavə edin.

3. Cəmi tapın.

$10 + 2$	$7 + 10$	$15 + 2$	$8 + 11$	$9 + 4$	$5 + 6$
$10 + 5 + 3$	$13 + 3 + 2$	$6 + 3 + 4$	$5 + 5 + 8$	$6 + 7 + 5$	$4 + 8 + 6$

4. * yerinə ">", "<" və "=" işarələrindən hansı olmalıdır?

$11 + 2 * 7 + 5$	$9 + 6 * 8 + 8$	$10 + 7 * 14 + 3$	$5 + 6 + 3 * 17$
------------------	-----------------	-------------------	------------------

5. Bir yumurta qutusunda 7, o birində isə 4 yer boşdur. Əsmər nənə səbətdəki yumurtaları boş yerlərə yığıqdan sonra 6 yumurta artıq qaldı. Əvvəlcə səbətdə neçə yumurta var idi?

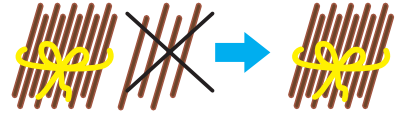
35 Ədədlərin çıxılması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- 10-a qədər azaltma

Lalə qala düzəltmək üçün 14 kubdan 4-nü götürdü.

- Lalə qalan kubların sayını necə tapa bilər? Dəftərdə nöqtələrlə göstərin.

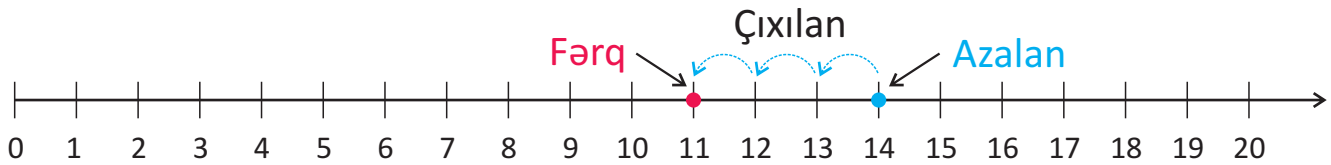
Öyrənmə

Çıxma əməlini geri saymaqla da yerinə yetirmək olar.

$$14 - 3 = 11$$

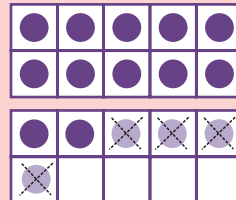
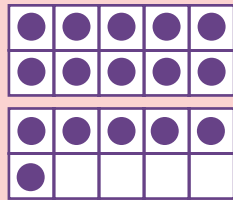
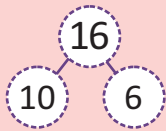

Geri saymaqla çıxma ədəd oxunda daha aydın təsvir edilir.

Çıxılan azalandakı təklidlərin sayından kiçik ola bilər. Məsələn, $16 - 4$. Bu halda fərqi tapmaq üçün azalanın təklidlərinin sayı çıxılan qədər azaldılır. Onluqların sayı isə olduğu kimi qalır.

$$16 - 4 = ?$$

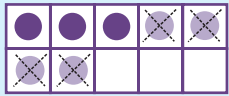
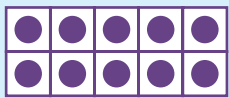
$$16 - 4 = 12$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ - 4 \\ \hline 12 \end{array}$$

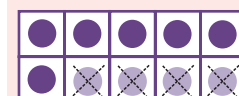
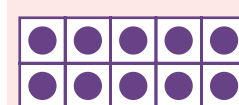
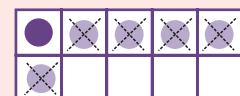
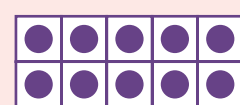
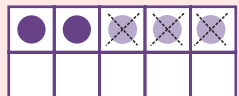
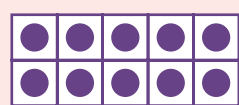
Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

Nümunə •

$$17 - 4 = 13$$

Müstəqil iş

1. Ədəd oxunda geri saymaqla fərqi tapın.

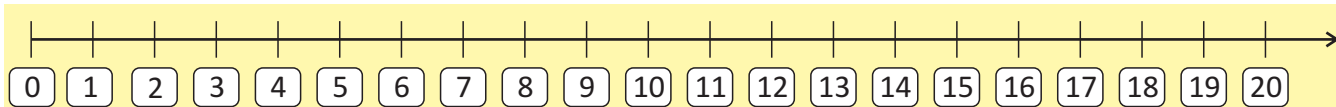
$$18 - 2$$

$$15 - 0$$

$$14 - 2$$

$$19 - 6$$

$$20 - 3$$

2. Misalları həll edin.

$$13 - 1$$

$$15 - 2$$

$$18 - 6$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

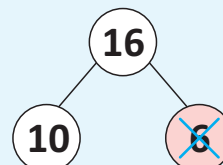
$$\begin{array}{r} 18 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

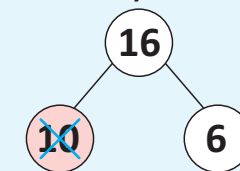
- 16 ədədindən təklilərin sayını çıxdıqda 10 alınır. Bu, ədədi 10-a qədər azaltmaq deməkdir.

$$16 - 6 = 10$$

- 16 ədədindən 10 çıxdıqda alınan fərq təklilərin sayına bərabər olur.

$$16 - 10 = 6$$

3. Fərqi tapın.

$$15 - 5$$

$$13 - 10$$

$$12 - 2$$

$$17 - 10$$

$$18 - 8$$

$$19 - 9$$

$$11 - 1$$

$$14 - 10$$

$$16 - 6$$

$$19 - 10$$

4. Verilən ədədləri 10-a qədər azaltmaq üçün uyğun misalları yazın.

13

16

14

18

19

5. Verilən ədədləri 10 vahid azaltdıqda neçə alınar? Uyğun misalları yazın.

15

13

10

20

17

6. Uyğun misalları yazın.

- a) On yeddi və dörd ədədlərinin fərqi tapın.
- b) Azalan on iki, çıxılan on ikidir. Fərqi tapın.
- c) Azalan on dörd, çıxılan dörd olarsa, fərqi tapın.
- d) Azalan on səkkiz, çıxılan on olarsa, fərqi tapın.

Məsələ həlli

7. Nağıl kitabının 16 səhifəsi var. Aynur onun 5 səhifəsini oxudu. Kitabın oxunmamış neçə səhifəsi qaldı?

8. Çəmənlikdə 18 kəpənək var. Onlardan 10-u uçub getdi. Neçə kəpənək qaldı?

9. Samirin müxtəlif rəngdə 14 karandaşı var. O, çəkdiyi şəkli sarı, yaşıl və qırmızı karandaşlarla rənglədi. Samir neçə karandaşdan istifadə etmədi?

36 10-a qədər azaltmaqla çıxma

Araşdırma-müzakirə

Yarışda 11 atlı iştirak edirdi. Onlardan 1-i yarışı tərək etdi.

- Neçə atlı yarışda davam etdi? Bunu necə təsvir etmək olar?
- Yarışda 1 yox, 3 atlı tərək etsə idi, neçə atlı qalardı?

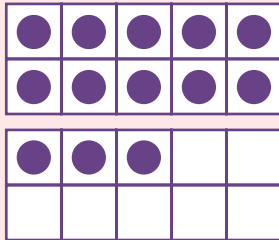
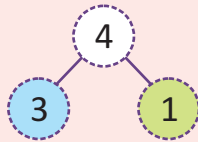
Öyrənmə

Bəzən çıxılan azalandakı təkliklərin sayından böyük ola bilər.

Məsələn, $13 - 4$.

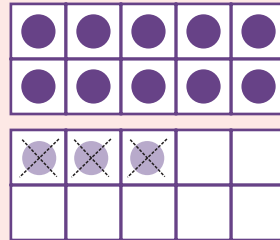
Bu halda 10-a qədər azaltmaqla fərqi tapmaq olar.

$$13 - 4 = ?$$

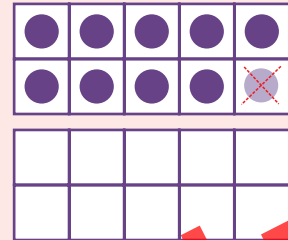
13 ədədi
10-a qədər
azaldılır:

$$13 - 3 = 10$$

4 vahid azaltmaq üçün
fərq daha 1 vahid
azaldılır:

$$10 - 1 = 9$$

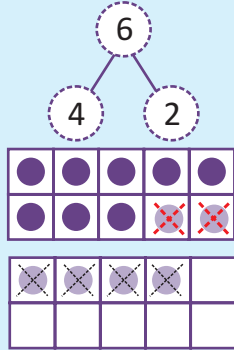

$$13 - 4 = 9$$

Bələdçi

Çıxılanı uyğun hissələrinə ayırın və 10-a qədər azaltmaqla fərqi tapın.

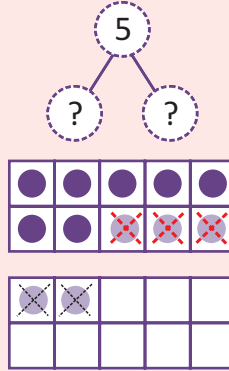
Nümunə • $14 - 6 = ?$

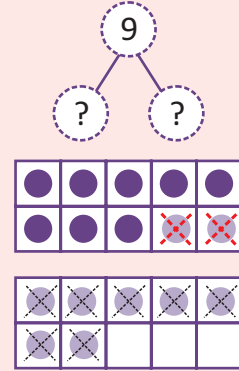
$$14 - 4 = 10$$

$$10 - 2 = 8$$

$12 - 5 = ?$

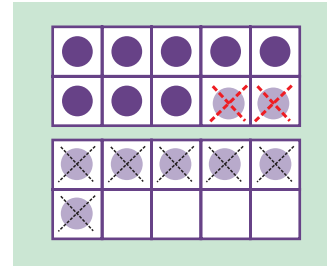
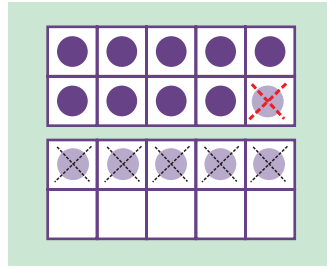
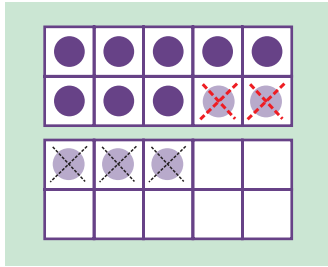

$17 - 9 = ?$

Müstəqil iş

1. Təsvirlərə uyğun misalı yazın və 10-a qədər azaltmaqla fərqi tapın.

2. 10-a qədər azaltmaqla fərqi tapın. Bunun üçün boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

$$12 - 4$$

$$12 - \square = 10$$

$$10 - 2 = \square$$

$$12 - 4 = \square$$

$$18 - 9$$

$$18 - \square = 10$$

$$10 - 1 = \square$$

$$18 - 9 = \square$$

$$15 - 8$$

$$15 - \square = 10$$

$$10 - 3 = \square$$

$$15 - 8 = \square$$

3. Misalları həll edin.

$$11 - 2$$

$$11 - 4$$

$$12 - 5$$

$$13 - 5$$

$$17 - 8$$

$$14 - 5$$

$$15 - 7$$

$$11 - 6$$

$$16 - 7$$

$$13 - 6$$

4. Məchulu tapın.

$15 - \square = 7$

$17 - \square = 10$

$13 - \square = 3$

$11 - \square = 3$

Məsələ həlli

5. Lövhədə 10-a qədər azaltmaqla bəzi misallar səhv həll edilib. Səhvləri tapın və düzgün hesablayın.

12 - 3	15 - 7	13 - 8
12 - 2 = 10	15 - 5 = 10	13 - 4 = 10
10 - 1 = 9	10 - 3 = 7	10 - 4 = 6
12 - 3 = 9	15 - 7 = 7	13 - 8 = 6

6. Sınıfda 11 şagird şahmat dərənəyinə gedir. Musiqi dərənəyinə gedən şagirdlərin sayı isə onlardan 6 nəfər azdır. Neçə şagird musiqi dərənəyinə gedir?

7. Gecə dayanacaqda 14 maşın var idi. Gündüz onlardan bir neçəsi çıxdı və 7-si qaldı. Dayanacaqdan neçə maşın çıxmışdı?

8. Anarın bacısının 12 yaşı var. Anar bacısından 6 yaş kiçikdir. Anarın neçə yaşı var?

9. Elxan və Aynur hərəsi bir ədəd söylədi. Elxanın söylədiyi ədəd Aynurun söylədiyi ədəddən 7 vahid çoxdur. Aynur hansı ədədi söylədi?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

MƏDƏ SAXLA

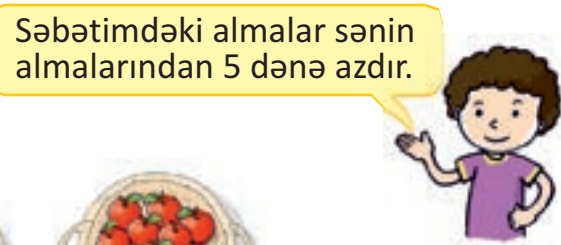
- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Avtobusda 13 sərnişin var idi. Dayanacaqda onlardan 6-sı düşdü. Avtobusda neçə sərnişin qaldı?

2. Qutu 8 karandaş tutur. Lalə masadakı karandaşları bu qutuya yığmaq istədi. Qutu dolduqdan sonra yerdə neçə karandaş qalar?

3. Uşaqların alma səbətləri qarışıq düşdü. Onların səbətlərini tapın.

4. Novruz bayramında Əsmər nənə 14 yumurta boyadı. O, yumurta döyükdürmək üçün hər uşağa birini verdikdən sonra 6 yumurta qaldı. Nənə neçə uşağa yumurta verdi?

5. Rəfdə 15 nağıl kitabı vardı. Səbinə onlardan bir neçəsini oxudu. Rəfdə Səbinənin oxumadığı 9 kitab qaldı. Səbinə neçə kitab oxumuşdu?

6. Elxanın 13 oyuncaq maşını var. Bu, Samirin maşınlarından 4 ədəd çoxdur. Samirin neçə maşını var?

HAZIR

37 Toplama və çıxmanın əlaqəsi

Araşdırma-müzakirə

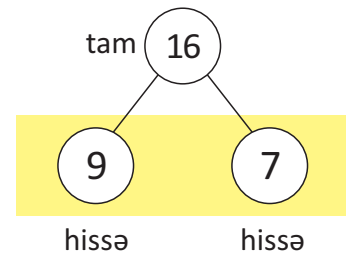
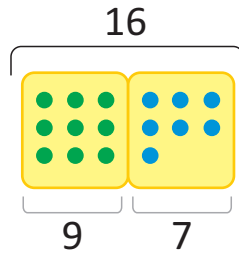

Uşaqlar qırmızı və ağ gül əkmək üçün cəmi 14 çala qazdılar.

- Hər güldən neçə dənə əkmək olar?
- Hər güldən neçə dənə əksələr, onların sayı bərabər olar?

Öyrənmə

Ədəd üçlüyündə tam və onun hissələri toplama və çıxma əməlləri ilə əlaqəlidir.

$$9 + 7 = 16$$

$$7 + 9 = 16$$

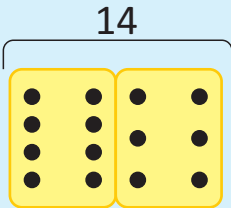
$$16 - 9 = 7$$

$$16 - 7 = 9$$

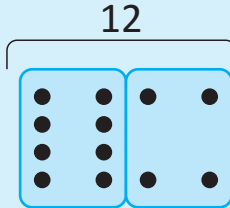
Bələdçi

Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

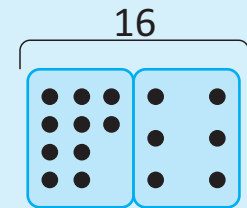
Nümunə

$$8 + 6 = 14$$
$$6 + 8 = 14$$
$$14 - 8 = 6$$
$$14 - 6 = 8$$

$$\square + \square = \square$$
$$\square + \square = \square$$
$$\square - \square = \square$$
$$\square - \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$
$$\square + \square = \square$$
$$\square - \square = \square$$
$$\square - \square = \square$$

Müstəqil iş

1. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 15 \\ \hline 6 & 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 12 \\ \hline 5 & 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 17 \\ \hline 9 & 8 \\ \hline \end{array}$$

2. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

$$\begin{array}{l} 10 + 4 = \square \\ 4 + \square = 14 \\ \square - 4 = 10 \\ 14 - \square = 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 + \square = 13 \\ 7 + 6 = \square \\ \square - 6 = 7 \\ 13 - \square = 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 + \square = 18 \\ \square + 9 = 18 \\ 18 - \square = 9 \\ \square - 9 = 9 \end{array}$$

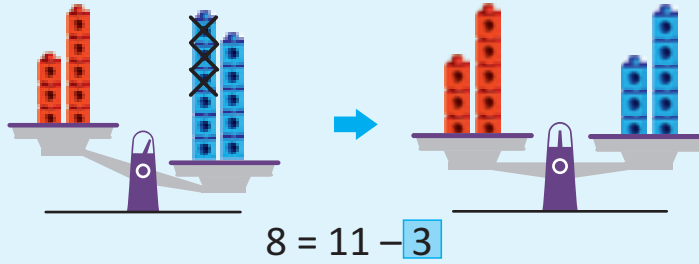
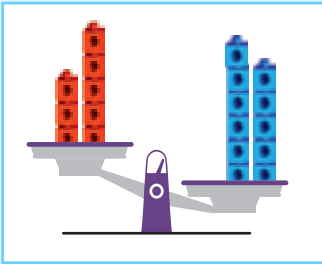
3. Verilmiş ədədlərdən tam və onun hissələrini əmələ gətirən ədəd üçlüyünü müəyyən edin. Ədəd üçlüyündən istifadə edərək toplama və çıxmaya aid uyğun misallar yazın.

a) 7, 8, 10, 15

b) 5, 9, 12, 14

c) 7, 18, 8, 10

- Tərəzinin hər iki gözündə eyni əşyadan bərabər sayda olarsa, tərəzinin gözləri bərabərləşər.

Sağ gözdən 3 kub götürüldükdə tərəzinin gözləri bərabərləşər.

Kubları əlavə etməklə bu tərəzinin gözlərini necə bərabərləşdirmək olar? Uyğun misalı yazın.

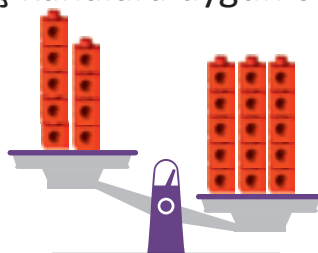
Fikirləş!

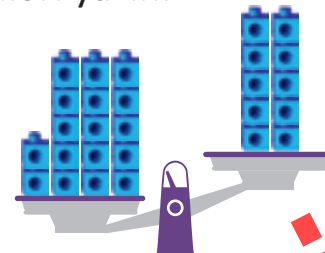
4. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri yazın.

$$\begin{array}{l} 12 - \square = 5 \\ 12 = \square + 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 + \square = 15 \\ 9 = 15 - \square \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 17 - \square = 10 \\ 17 = \square + 10 \end{array}$$

Məsələ həlli

5. Bəzi misalların cavabları səhv yazılıb. Səhvləri düzəldin. Toplama, yaxud çıxma ilə cavabınızı yoxlayın.

$$\begin{array}{l} 12 + 2 = 10 \\ 13 - 4 = 10 \\ 15 - 0 = 15 \\ 7 + 8 = 14 \\ 11 + 7 = 18 \end{array}$$

7. Səhər mağazada 15 qutu çay var idi. Günortayadək 7 qutu satıldı. Satıcı 9 qutu qaldığını düşündü. O, düzgün düşünürmü? Bunu necə yoxlamaq olar?

6. Lalə bağçadan dərdiyi çiçəklərdən 7-sini Aynura verdi. Qalan 9 çiçəyi isə güldana qoydu. Lalə neçə çiçək dərmişdi?

Oyun

“Ədəd üçlüyünü tamamla”

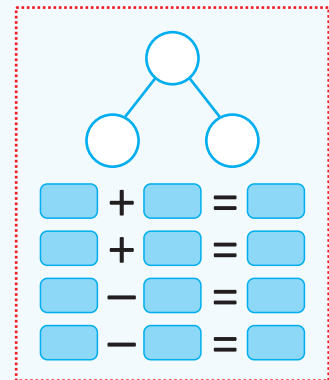
Oyunçu sayı: 2 və ya daha çox

Ləvazimat:

- Şəkindəki nümunəyə uyğun vərəqlər
- “Tam” və “Hissə” sözləri yazılmış kartların hərəsindən 10 ədəd:
 - “Hissə” yazılmış 10 kartın arxasına 1-dən 10-a qədər ədədlər yazılır.
 - “Tam” yazılmış 10 kartın arxasına 11-dən 20-yə qədər ədədlər yazılır.

Oyunun qaydası:

1. Kartlar üzəşağı düzülür və qarışdırılır.
2. Hər oyunçu bir “Tam” və bir “Hissə” yazılmış kart açır.
3. Oyunçular tamın digər hissəsini müəyyən edirlər.
4. Vərəqdə ədəd üçlüyü və uyğun misallar yazılır. Düzgün və tez yazan oyunçu qalib gəlir.

Nümunə

Budağa 11 sərçə qondu.

- Onlardan 3-ü uçub getdi. Budaqda neçə sərçə qaldı?
- Sonradan budağa 4 sərçə də qondu. Budaqda cəmi neçə sərçə oldu?

Addım 1. Budaqda neçə sərçə qaldı?

$$11 - 3 = 8$$

Addım 2. Budaqda cəmi neçə sərçə oldu?

$$8 + 4 = 12$$

Cavab: Budaqda cəmi 12 sərçə oldu.

Hər addım üçün misal yazmaqla məsələləri həll edin.

1. Avtobusda 11 sərnəşin var idi.

- Birinci dayanacaqda 3 sərnəşin də mindi. Avtobusda neçə sərnəşin oldu?
- İkinci dayanacaqda 6 sərnəşin düşdü. Avtobusda neçə sərnəşin qaldı?

2. Aynur bağdan 12 armud dərib qaba yığdı.

- O, armudların 8-ni Samirə verdi. Qabda neçəsi qaldı?
- Aynur yenidən bağdan 5 armud da dərib qaba qoydu. Qabda neçə armud oldu?

3. İdman yarışında 15 uşaq qaçırdı.

- Yolun yarısında 4 uşaq yorulub yarışdan çıxdı. Neçə uşaq qaldı?
- Finişdək 3 uşaq da yarışı tərək etdi. Finişə neçə uşaq çatdı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Misalları həll edin.

$13 + 4$

$5 + 10$

$12 - 7$

$2 + 14$

18

16

$15 - 3$

$12 - 8$

$14 - 14$

$18 - 0$

$\begin{array}{r} 18 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$

$\begin{array}{r} 16 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$

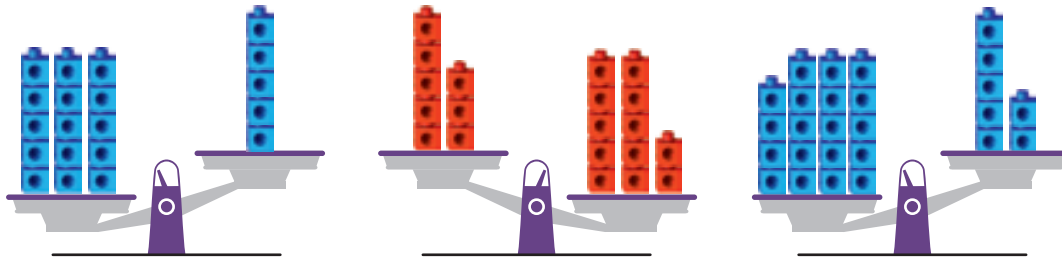
2. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

$\begin{array}{r} 12 \\ 3 \quad 9 \end{array}$

$\begin{array}{r} 16 \\ 8 \quad 8 \end{array}$

$\begin{array}{r} 18 \\ 10 \quad 8 \end{array}$

3. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub əlavə etmək, yaxud götürmək lazımdır? Dəftərdə uyğun misalları yazın.

4. Masanın ətrafına qonaqlar üçün 12 stul düzülmüşdü. Hamı əyləşəndən sonra 3 stul boş qaldı. Masa arxasında neçə qonaq əyləşdi?

5. Uşaqlar meşəyə göbələk yığmağa getdilər. Samir Səbinədən 4 göbələk çox yığdı. Samir 12 göbələk yığdısa, Səbinə neçə göbələk yığmışdı?

6. Səbətdə 17 yumurta vardı. Birinci yumurta qutusunda 4, ikincidə isə 5 yer boşdur. Əsmər nənə yumurtaları boş yerlərə yığandan sonra səbətdə neçə yumurta qalar?

HAZIR

ƏDƏDLƏR

(100-ə qədər).

PULLAR

Hazırqımı?

- Mağazadakı məktəb ləvazimatlarının qiymətlərini söyləyin.
- 20 qəpik pula qiyməti 10 qəpik olan neçə dəftər almaq olar?
- Elxanın anası qiyməti 4 manat olan fırça dəsti aldı. O, satıcıya 10 manatlıq verdi. Satıcı nə qədər pul qaytarmalıdır?

LAYIHƏ

38 100-ə qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

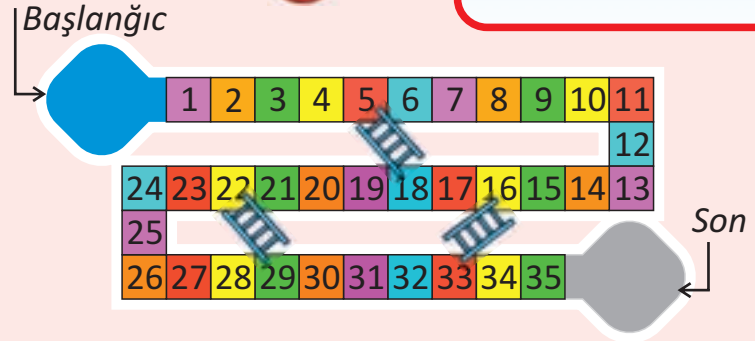
“Nərdivan” oyunu

Oyunçu sayı: 2 və daha çox

Ləvazimat: zər və oyunçu sayı qədər rəngli düymələr

Oyunun qaydası:

- Düymələr başlanğıc xanaya qoyulur. Hər oyunçu növbə ilə zər atır. Düşən xal qədər irəli sayır və düyməsini uyğun xanaya qoyur. Düymə nərdivan olan xanaya düşərsə, onu nərdivanın digər ucunun olduğu xanaya keçirir. Hər oyunçu 4 dəfə zər atır. Nəticədə ən böyük ədədə çatan oyunçu qalib gəlir.

Açar sözlər

- yüzlük kart
- iyirmi bir

Öyrənmə

1-dən 100-ə qədər ədədləri yüzlük kartda belə təsvir etmək olar. Burada ədədlər:

- soldan sağa – bir-bir,
- yuxarıdan aşağıya isə on-on artır.

Məsələn, 53 ədədindən 1 vahid kiçik ədəd 52, 1 vahid böyük ədəd 54, 10 vahid kiçik ədəd 43, 10 vahid böyük ədəd isə 63 ədədidir.

	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1		
+10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	On
+10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	İyirmi
+10	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	Otuz
+10	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	Qırx
+10	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	Əlli
+10	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	Altmış
+10	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	Yetmiş
+10	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	Səksən
+10	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	Doxsan
+10	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	Yüz

Bələdçi

Yüzlük karta əsasən uyğun ədədləri müəyyən edin.

Nümunə •

27 ədədindən:

1 vahid kiçik – **26**

10 vahid kiçik – **17**

1 vahid böyük – **28**

10 vahid böyük – **37**

a)

38 ədədindən:

1 vahid kiçik

10 vahid kiçik

1 vahid böyük

10 vahid böyük

b)

89 ədədindən:

1 vahid böyük

10 vahid böyük

1 vahid kiçik

10 vahid kiçik

Müstəqil iş

1. Aşağıda yüzlük kartın hissələri göstərilib. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

34	35	36	
44			47
54	55	56	

57	58	59	
67	68		70
		79	80

71			74
81		83	84
91		93	94

77	78		80
		89	
97		99	100

22			
	33		

2. Yüzlük kartdan istifadə etməklə ədədləri söyləyin:

a) 17-dən sonrakı ilk dörd ədəd

d) 50-dən sonrakı ilk yeddi ədəd

b) 33-dən sonrakı ilk üç ədəd

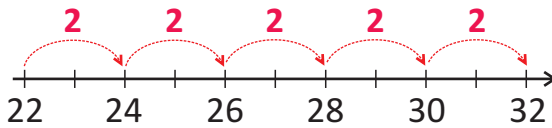
e) 67-dən sonrakı ədəd

c) 45-dən əvvəlki ilk iki ədəd

f) 33-dən əvvəlki ilk dörd ədəd

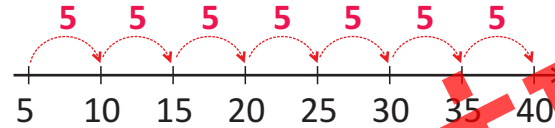
• İki-iki sayma

21	(22)	23	(24)	25	(26)	27	(28)	29	(30)
31	(32)	33	(34)	35	(36)	37	(38)	39	(40)
41	(42)	43	(44)	45	(46)	47	(48)	49	(50)

• Beş-beş sayma

1	2	3	4	(5)	6	7	8	9	(10)
11	12	13	14	(15)	16	17	18	19	(20)
21	22	23	24	(25)	26	27	28	29	(30)

3. İki-iki sayın. Cəmi neçə gilə var?

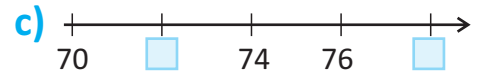
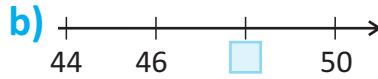
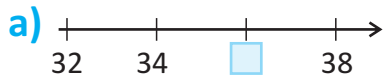
4. Beş-beş sayın. Cəmi neçə xal var?

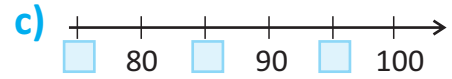
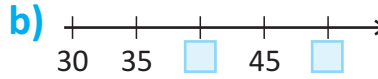
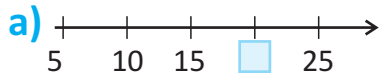
5. Hər qutuda on şam var. On-on saymaqla şamların ümumi sayını tapın.

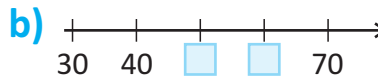
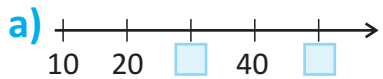
6. İki-iki saymaqla buraxılmış ədədləri tapın.

7. Beş-beş saymaqla buraxılmış ədədləri tapın.

8. On-on saymaqla buraxılmış ədədləri tapın.

Məsələ həlli

9. Samir hər gün nağıl kitabının 5 səhifəsini oxuyur. O, 7 gündə neçə səhifə oxuyar?

10. Səbinə hərəsində 10 ədəd olan 4 peçenye qutusu aldı. Aldığı qutuları açıb peçenyeləri qaba yığdı. Qabda neçə peçenye oldu?

39 Onluq və təklik

Araşdırma-müzakirə

Lalə muncuqlardan bir neçə qolbaq düzəltmək istədi. 10 muncuqdan bir qolbaq düzəli.

- Lalə 34 muncuqdan neçə qolbaq düzəldə bilər?
- Neçə muncuq artıq qalar?

Açar sözlər

- rəqəm
- ikirəqəmli ədəd

Öyrənmə

Ədədləri yazmaq üçün rəqəmlərdən istifadə edilir.

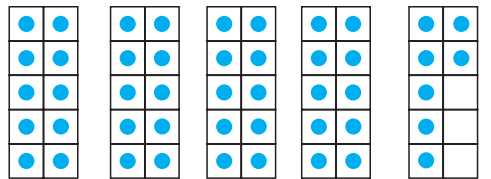
Rəqəmlər bunlardır: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

İki rəqəmlə yazılan ədədlər ikirəqəmli ədədlərdir.

İkirəqəmli ədədlərdə sağdan birinci rəqəm

təklidlərin, ikinci rəqəm isə onluqların sayını göstərir.

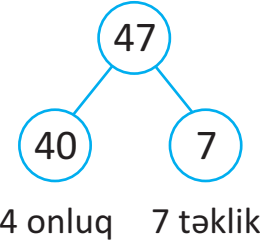
Məsələn, 47 ədədində 4 onluq və 7 təklik var.

4 onluq

7 təklik

Onluqlar	Təklidlər
4	7

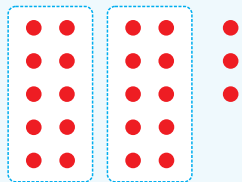
- İkirəqəmli ədədin ilk rəqəmi 0 ola bilməz. Məsələn, 03 yazısı 3 ədədi kimi başa düşülür. Bu birrəqəmli ədəddir. 30 isə ikirəqəmli ədəddir.

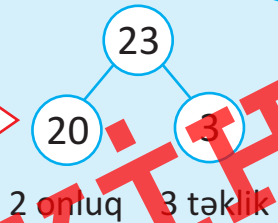
Bələdçi

Dairələrin sayına uyğun onluq və təklidləri yazın.

Nümunə •

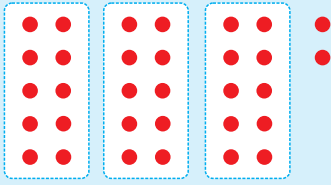

Onluqlar	Təklidlər
2	3

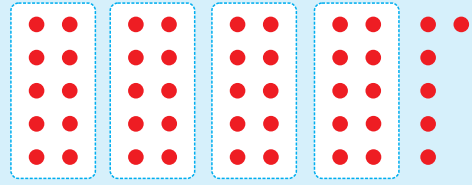

a)

b)

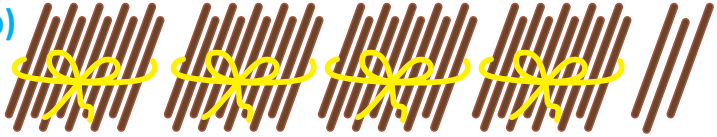
Müstəqil iş

1. Çöplərin sayına uyğun ədədləri dəftərdə yazın.

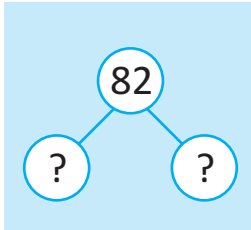
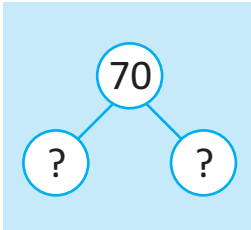
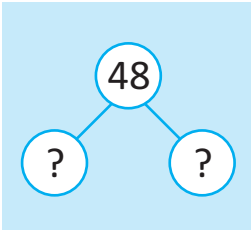
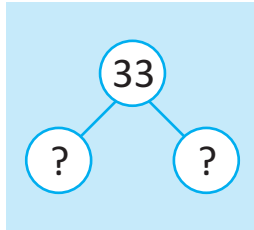
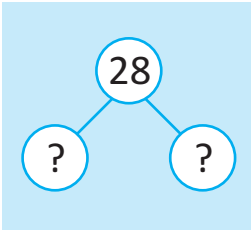
a)

b)

2. Ədədləri onluq və təklilərinə ayırmaqla ədəd üçlüyündə təsvir edin.

3. Rəqəmləri eyni olan bir neçə ikirəqəmli ədəd yazın.
Bu ədədlərdə neçə onluq və təklik olduğunu qeyd edin.

Məsələ həlli

4. Anar yumurtaları 10 yerlik qutulara yığdı. 3 qutu dolduqdan sonra səbətdə 8 yumurta artıq qaldı. Əvvəl səbətdə nə qədər yumurta vardı?

5. İkirəqəmli ədəddə 3 təklik var. Onluqların sayı təklilərin sayından 1 vahid çoxdur. Bu hansı ədəddir?

6. Aynur fikrində ikirəqəmli ədəd tutdu. Bu ədədin rəqəmlərinin cəmi 3-ə bərabərdir. Bunlar hansı ədədlər ola bilər?

40 Qəpik, manat

Araşdırma-müzakirə

Samirin üç 5 qəpikliyi, Aynurun isə bir 20 qəpikliyi var.
• Sizcə, kimin pulu çoxdur?

Öyrənmə

Nəsə almaq üçün qəpik və kağız pullardan istifadə olunur.

QƏPİKLƏR

1 qəpik 10 qəpik

3 qəpik 20 qəpik

5 qəpik 50 qəpik

MANATLAR

1 manat

50 manat

5 manat

100 manat

10 manat

200 manat

20 manat

1 manat = 100 qəpik

Qəpik qısa olaraq “qəp”, manat isə “man” kimi yazılır.

Manat ₸ simvolu ilə də göstərilir.

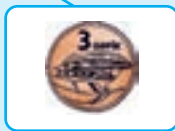
Məsələn, $5\text{₸} = 5\text{manat}$

Bələdçi

4, 8 və 11 qəpik pulu iki dənə qəpik pulla necə düzəltmək olar?
Uyğun misallar yazın.

Nümunə •

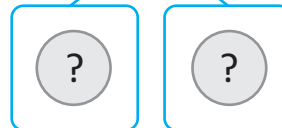
4 qəpik

$$1 \text{ qəp} + 3 \text{ qəp} = 4 \text{ qəp}$$

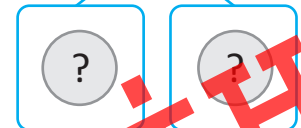
a)

8 qəpik

b)

11 qəpik

Müstəqil iş

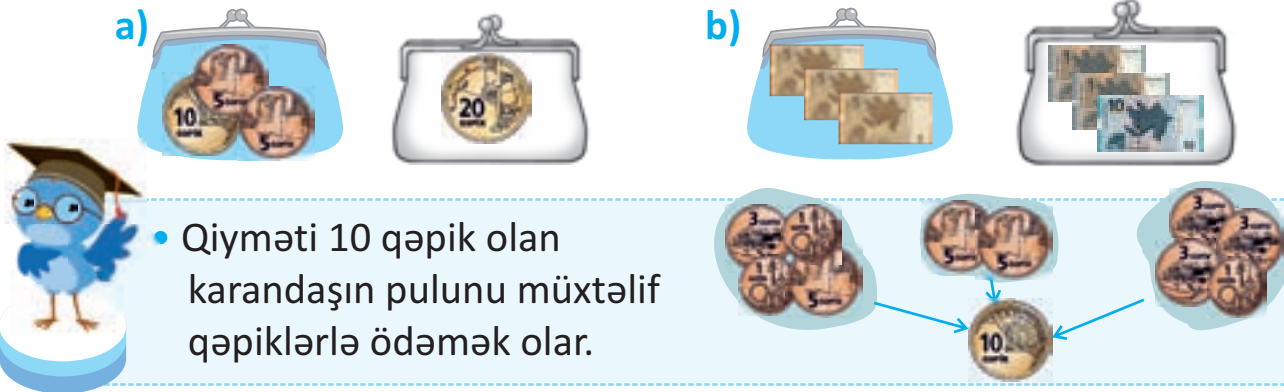
1. Samir və Lalənin neçə qəpik pulu var?

2. Hər pul qabında cəmi nə qədər pul var?
Uyğun misalları yazın.

3. Hansı pul qabında daha çox pul var? Uyğun misalları yazın.

4. "???" işarəsinin yerinə hansı ədədlər olmalıdır?

a) birlikdə bir manatlığa bərabərdir.

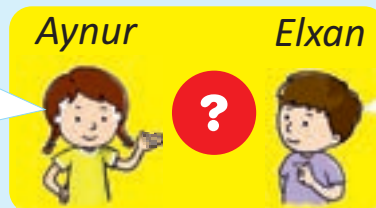
b) qəpiklikləri birlikdə bir qəpikliyə bərabərdir.

Məsələ həlli

5. Samir 16 manat kağız pullar yığmışdı. Pullardan biri 5 manatlıqdır. Samirin qalan pulları neçə manatlıqlar ola bilər?

6. Uşaqlardan kimin fikri doğrudur?

Mənim üç dənə qəpik pulum var. Onların cəmi 17 qəpiyə bərabərdir.

Üç dənə qəpik puldan 17 qəpik düzəltmək olmaz.

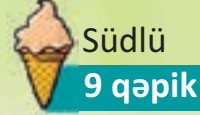
41 Alış-veriş

Araştırma-müzakirə

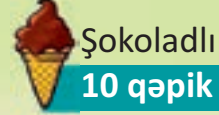
Meyvəli

8 qəpik

Südlü

9 qəpik

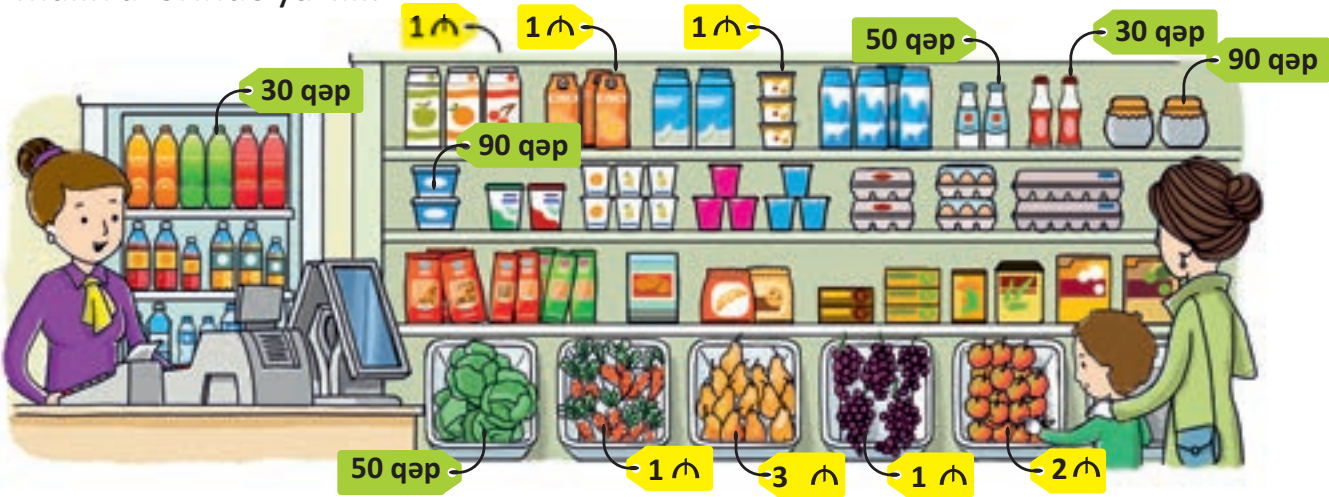
Şokoladlı

10 qəpik

- Samir və Aynur hərəyə bir dondurma almaq istədilər. Pul qabındakı pullar satışda olan hansı dondurmalardan almağa çatar?

Öyrənmə

Malı almaq üçün onun qiyməti qədər pul ödəmək lazımdır. Adətən, bu qiymət malın üzərində yazılır.

Bələdçi

Oyuncaqları almaq üçün cəmi nə qədər pul ödəmək lazımdır?

Nümunə •

7 qəp

11 qəp

$$11 \text{ qəp} + 7 \text{ qəp} = 18 \text{ qəp}$$

a)

5 qəp

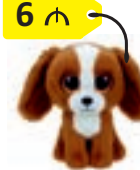
6 qəp

8 qəp

b)

6 qəp

7 qəp

4 qəp

Müstəqil iş

1. Bir alma 6 qəpiyə, bir armud isə 7 qəpiyədir. 2 alma və 1 armud üçün nə qədər pul ödəmək lazımdır?

6 qəp

7 qəp

- Verilən pul malın qiymətindən çox olarsa, bu puldan malın qiyməti çıxılır, qalan pul geri qaytarılır.

$$10 \text{ qəp} - 7 \text{ qəp} = 3 \text{ qəp}$$

Verilən pul

Malın qiyməti

Qalan pul

2. Pul qabındakı pula ləvazimatlardan birini alsanız, satıcı nə qədər pul qaytarar?

15 qəp

9 qəp

10 qəp

Məsələ həlli

3. Elxan yığdığı 6 manat pulu anasına verdi. Anası ona qiyməti 19 manat olan idman ayaqqabısı aldı. Anası Elxanın puluna neçə manat əlavə etdi?

4. Samir, Anar və Səbinə kitab almaq istədilər. Samir və Anarın hərəsinin 3 manat pulu var. Qiyməti 8 manat olan kitabı almaq üçün Səbinə nə qədər pul əlavə etməlidir?

5. Lalə 16 qəpiyə iki məktəb ləvazimatı aldı.

- O, satıcıya 20 qəpik pul verdi. Satıcı ona nə qədər pul qaytarmalıdır?
- O hansı ləvazimatları ala bilərdi?

7 qəp

11 qəp

9 qəp

5 qəp

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Aşağıda yüzlük kartın hissələri göstərilib. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

a)

51	52	53		55
61		63		65
71	72		74	
		83	84	

b)

21	22	23		25
	32		34	35
41			44	
	52	53		55

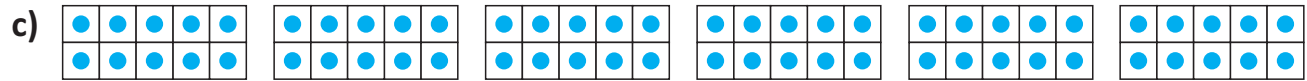
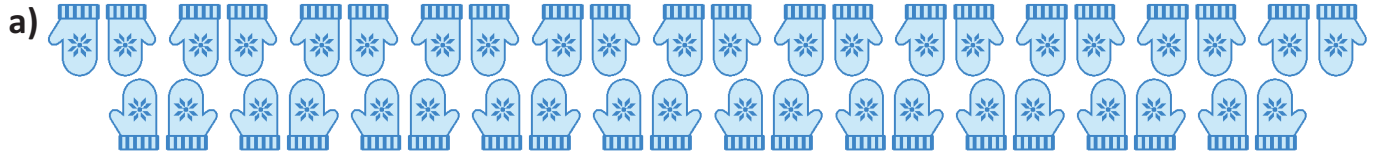
c)

41	42		44	45
51		53		
61		63	64	
	72			75

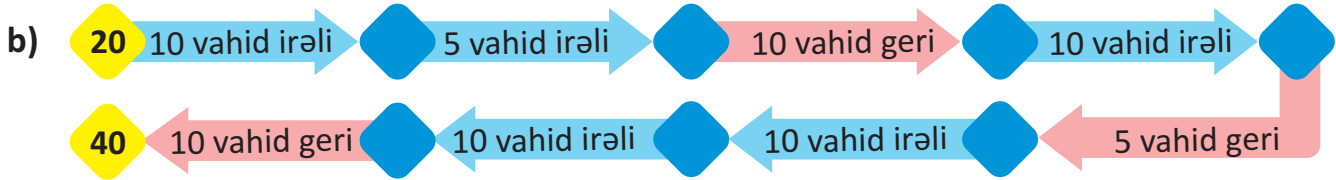
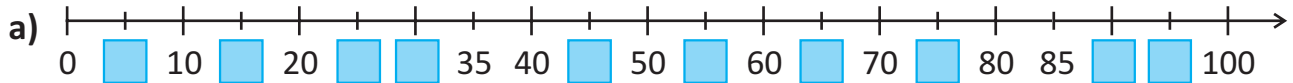
d)

66	67		69	70
	77		79	
86		88		90
96	97	98		100

2. İki-iki, beş-beş, yaxud on-on sayın.

3. Ədəd oxundan istifadə etməklə boş xanalardakı ədədləri müəyyənləşdirin.

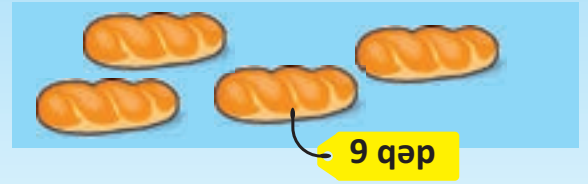
4. Lalə 30-dan başlayaraq irəli beş-beş saydı. O, 54 ədədində dayandı. Sizcə, Lalə düzgün saydımı? İzah edin.

5. Ad gününə bir neçə qutu keks alındı. Hər qutuda 10 keks var. Gələn uşaqlara 2 dolu qutu və əlavə 3 dənə keks paylandı. Hər uşağa 1 keks verildi. Ad gününə neçə uşaq gəlmişdi?

HAZIR!

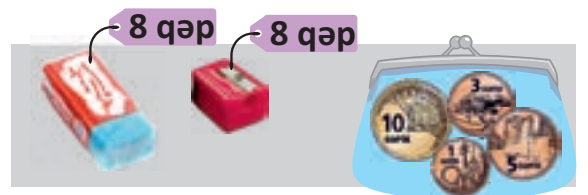
6. Samir və Elxan hərəyə bir kökə aldılar.
Onlar cəmi nə qədər pul ödədilər?

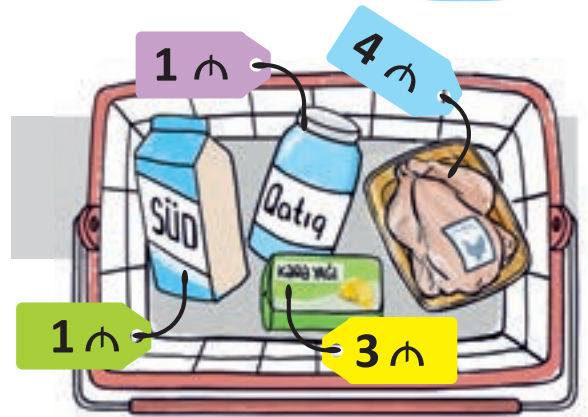
7. Anar, Lalə və Səbinə birlikdə Aynurun
ad gününə tort almaq istədilər. Onların
hərəsinin 6 manat pulu var. Ballı tort 17 manat,
meyvəli 18 manat, şokoladlı isə 20 manatdır.
Onların pulu hansı tortlardan almağa çatar?

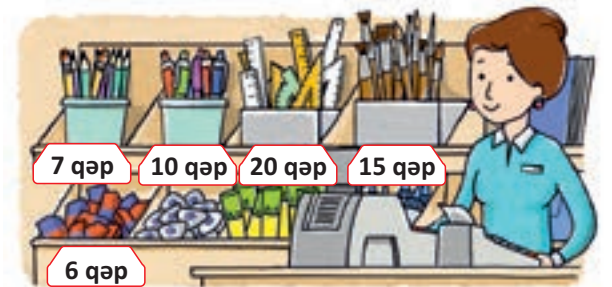
8. Lalə hər birinin qiyməti 8 qəpik olan pozan
və karandaşyanan aldı. O bu məbləği pul
qabındakı hansı qəpikliklərlə ödəyə bilər?

9. Lalənin anası şəkildə göstərilən ərzaqları aldı.
• Ərzaqların ümumi qiyməti nə qədərdir?
• O, satıcıya 20 manatlıq pul verdi.
Satıcı nə qədər pul qaytarmalıdır?

10. Samir birinin qiyməti 7 qəpik olan iki
karandaş almaq istədi.
• O, cəmi nə qədər pul ödəməlidir?
• Samir satıcıya bir 5 qəpiklik və bir
10 qəpiklik verdi. Satıcı ona nə qədər pul
qaytarmalıdır?

11. Elxanın 3 manat, Anar və Lalənin hərəsinin
4 manat pulu var. Onlar qiyməti 9 manat olan
pitsa aldılar. Onların nə qədər pulu artıq
qalar?

ÖLÇMƏ. MƏLUMATLARIN TƏSVİRİ

Hazırqımı?

- Hansı satıcının qarşısındakı növbə daha uzundur?
- Bir qarpız ağırdır, yoxsa bir alma?
- Vedrə daha çox süd tutur, yoxsa butulka?
- Bazarda insanlar günün hansı vaxtı alış-veriş edirlər?
- Hansı meyvələrin qiyməti eynidir?

LAZIM

42 Uzun, qısa

Araşdırma-müzakirə

Nənə Aynur və Elxana şərf toxudu.

- Kimin şərfi daha uzundur?
- Bunu necə müəyyən etmək olar?

Açar sözlər

- uzun, qısa
- hündür, alçaq
- ölçü vahidi
- qarış, ayaq, addım

Öyrənmə

Əşyaları uzunluqlarına görə bir-biri ilə müqayisə etmək olar.

Qısadır

Uzundur

Əşyaların uzunluğunu ölçməklə tapmaq olar. Bunun üçün müxtəlif vasitələrdən istifadə olunur. Göy karandaşın uzunluğu 5, qırmızının isə 7 kuba bərabərdir. Burada uzunluğun ölçü vahidi kimi kubdan istifadə olunur.

5 < 7 olduğu üçün göy karandaş qırmızı karandaşdan qısadır.

Bələdçi

Zolaqları uzunluqlarına görə müqayisə edin.

Nümunə •

$$3 > 2$$

Göy zolaq sarı zolaqdan uzundur.

Müstəqil iş

1. Gözəyari ölçməklə uzundan qısayaya sıralayın.

2. Sizcə, kimin cavabı doğrudur? Təxmini müəyyən edin.

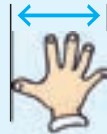
Şəkildəki fırçanın uzunluğu 4 kuba bərabərdir.

Şəkildəki fırçanın uzunluğu 6 kuba bərabərdir.

• Uzunluğu müxtəlif ölçü vahidləri – qarış, ayaq, addım ilə də ölçmək olar.

qarış

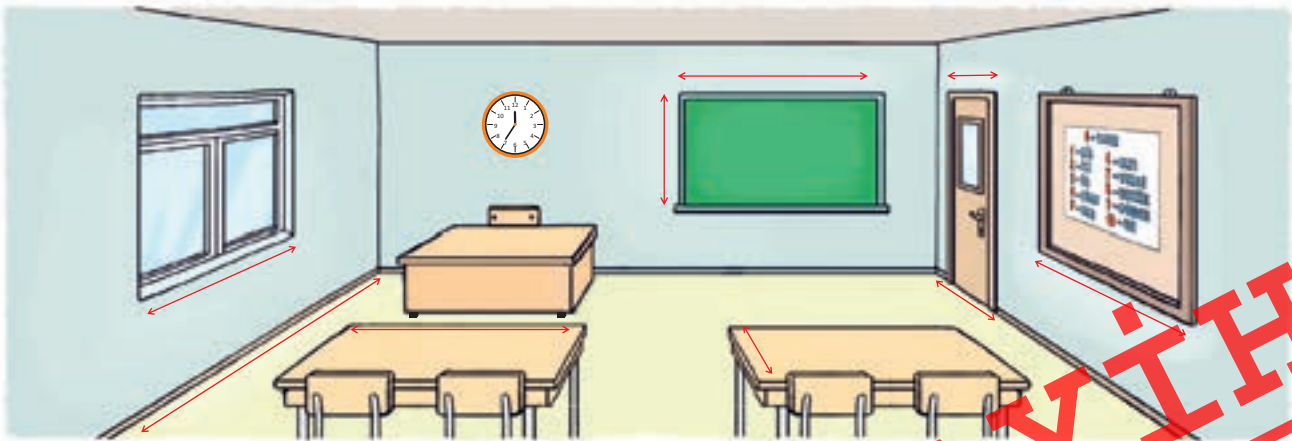

ayaq

addım

3. Şəkildəki əşyaların uzunluğunu hansı ölçü vahidləri ilə ölçmək olar?

LAYIHƏ

Məsələ həlli

4. Uşaqlar lentin uzunluğunu təxmin etdilər. Onlardan kimin fikri düzgün cavaba daha yaxındır?

Samir

8 qısqac

2 qısqac

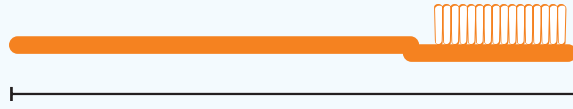
Səbinə

5 qısqac

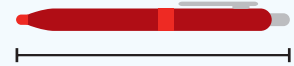
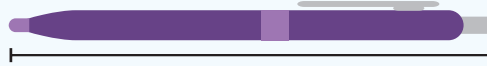

Anar

5. Diş fırçasının qabının uzunluğu 6 kuba bərabərdir. Şəkindəki diş fırçası bu qaba yerləşərmə?

6. Lalənin qələminin uzunluğu 5 kuba bərabərdir. Hansı qələm Lalənin ola bilər?

Oyun

“Kim düz tapar?”

Oyunçu sayı: 2 və ya daha çox

Ləvazimat: qısqacla, birləşən kublar

Oyunun qaydası:

1. Otaqda ölçmək mümkün olan bir əşya və uyğun ölçü vahidi (qısqac, kub, qarış, ayaq) seçilir.
2. Oyunçular əşyanın uzunluğunu təxmini müəyyənləşdirir və qeyd edirlər.
3. Seçilmiş ölçü vahidi ilə əşyanın uzunluğu ölçülür.
4. Düzgün cavaba daha yaxın fikir söyləyən oyunçu 1 xal qazanır.

Oyunu bir neçə dəfə təkrarlamaq olar.

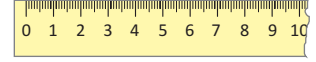
43 Santimetr

Araşdırma-müzakirə

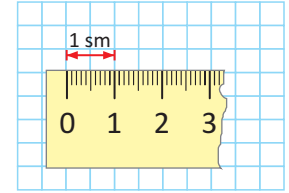

Açar sözlər

• xətkəş

• santimetr (sm)

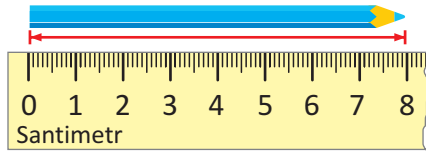

Lalə şəkil albomunu bəzəmək üçün kənarını qarışla ölçdü. O, kiçik qardaşından uzunluğu 3 qarış olan lent kəsməyi xahiş etdi. Qardaşı öz qarışı ilə ölçüb 3 qarış uzunluğunda lent kəsdı. Lalə bu lentin qısa olduğunu gördü.

- Sizcə, lentin qısa olmasının səbəbi nədir?
- Eyni ölçü vahidindən istifadə etmək nə üçün lazımdır?

Öyrənmə

Santimetr ümumi uzunluq vahidlərindən biridir. Qısa olaraq "sm" kimi yazılır. Xətkəşdən istifadə etməklə əşyaların uzunluğunu santimetrlə ölçmək olar.

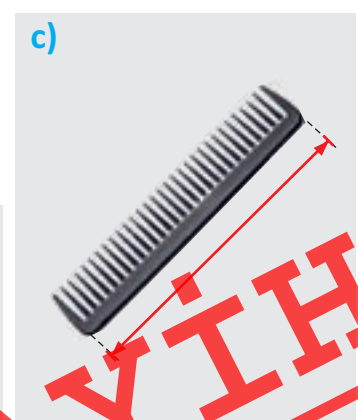
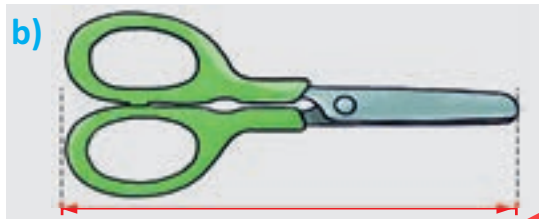
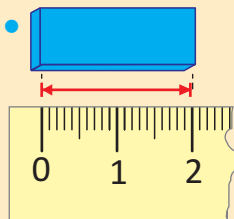
- Xətkəşin 0 nöqtəsini əşyanın bir ucuna qoyun.
- Xətkəşi əşya boyunca tutun.
- Əşyanın digər ucunu göstərən ədəd onun santimetrlə uzunluğunu bildirir.

Əşyanın bu ucu xətkəşdəki ədədlər arasına düşə də bilər. Bu halda onun uzunluğunu təxmini olaraq ən yaxın ədəd götürmək olar.

Bələdçi

Əşyaların uzunluğu neçə santimetrdir?

Nümunə •
2 sm

Müstəqil iş

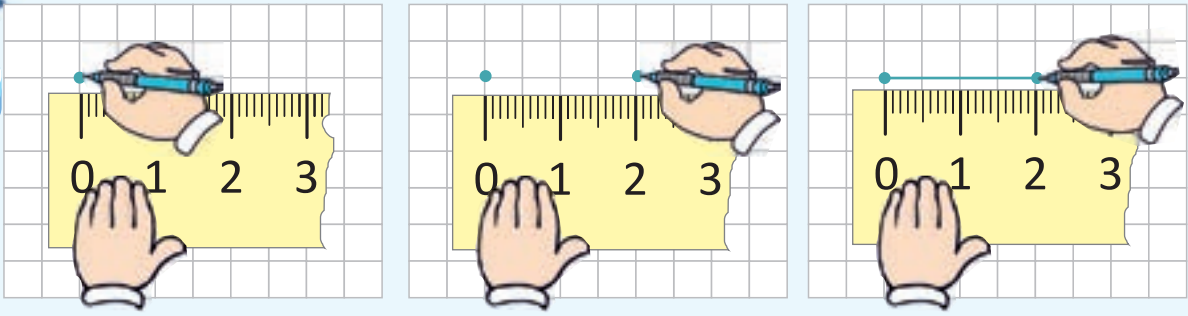
1. Zolaqların uzunluğunu xətkəşlə ölçün. Onları uzundan qısayaya sıralayın.

2. Verilən lentdən 4 sm kəsildi. Qalan lentin uzunluğunu tapmaq üçün misal yazın.

- Xətkəşdən istifadə etməklə müəyyən uzunluqlu düz xətt, yəni parça çəkmək olar.

3. Parçanın uzunluğunu ölçün. Dəftərdə uyğun parçaları çəkin:

- bu parça ilə eyni uzunluqda;
- bu parçadan 2 sm qısa;
- bu parçadan 3 sm uzun.

Məsələ həlli

4. Aynur uzunluğu 8 sm və 5 sm olan iki zolağı uc-uca birləşdirdi. Alınan zolağın uzunluğunu tapın.

5. Göy və sarı zolaqlar eyni uzunluqdadır. Lalə bu iki zolağı uc-uca qoyub yapışdırmaq istədi. İki zolağın birlikdə uzunluğu neçə santimetr olar?

6. Qırmızı zolaq yaşıldan 5 sm qısadır. Yaşıl zolağın uzunluğunu tapmaq üçün misal yazın. Cavabı necə yoxlamaq olar?

LAYIHƏ

44 Ağır, yüngül

Araşdırma-müzakirə

Kitab ağırdır.

Kitab yüngüldür.

- Nə üçün Lalə və Anar fərqli fikirlər söyləyirlər?

Açar sözlər

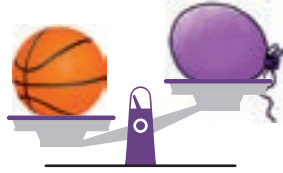
- ağır, yüngül
- tərəzi
- kütlə
- kiloqram (kq)

Öyrənmə

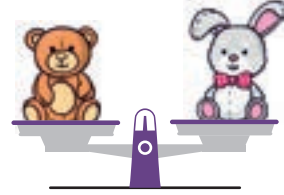
Əşyaları ağırlıqlarına görə müqayisə etmək olar. Kütləsi çox olan əşya ağırdır. Məsələn, kərpic lələkdən ağırdır.

Əşyaların ağırlığını tərəzi vasitəsilə də müqayisə etmək olar.

Top şardan ağırdır.

Oyuncaqların ağırlığı bərabərdir.

Tərəzinin yuxarı gözü ağır əşyanı göstərir, yoxsa yüngül?

Fikirləş!

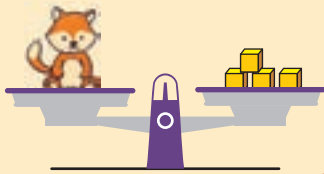
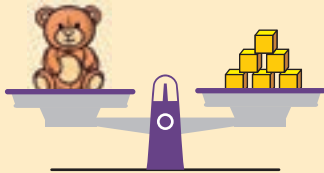

Bələdçi

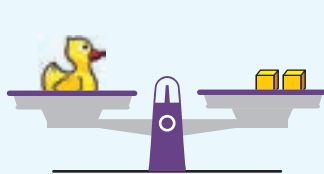
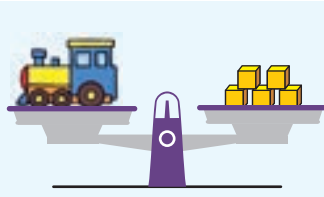
Hansı oyuncaq ağırdır?

Nümunə •

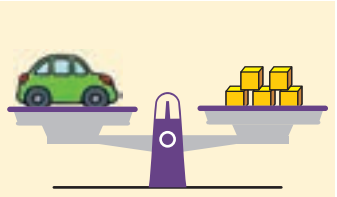
Ayının ağırlığı 6, tülkünün ağırlığı isə 4 kuba bərabərdir. $6 > 4$ olduğu üçün ayı tülküdən ağırdır.

a)

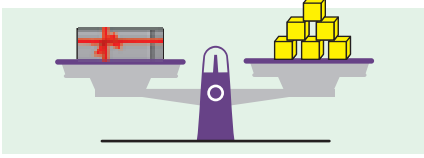

b)

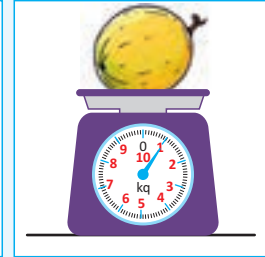
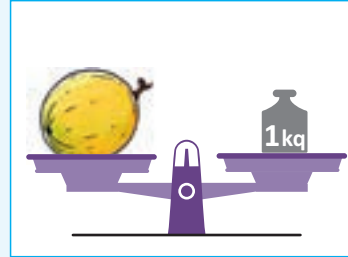

Müstəqil iş

1. Hədiyyə qutularından ən ağırını və ən yüngülünü müəyyən edin.

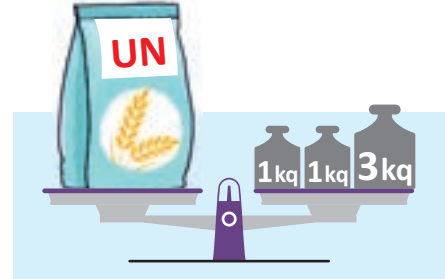
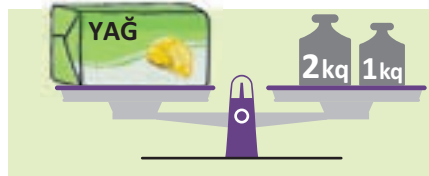
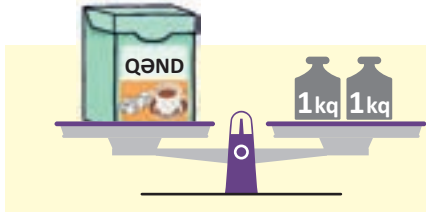

- Əşyaları tərəzidə çəkməklə onların kütləsini bilmək olar. Kütlə çox vaxt kiloqramla ölçülür. Qısa olaraq "kq" kimi yazılır.

Yemişin kütləsi 1 kiloqramdır.

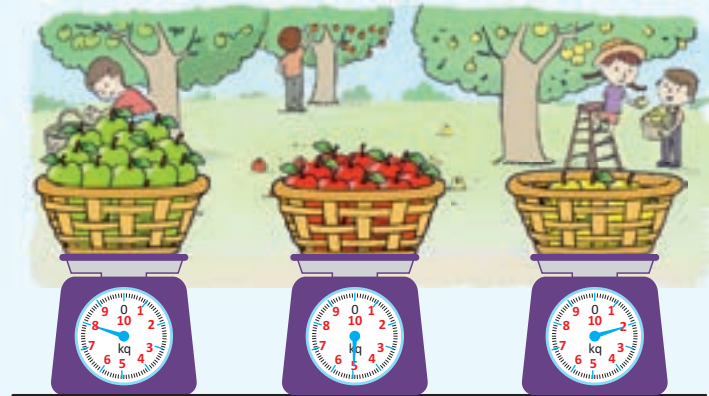
2. Ərzaqların kütləsini müəyyən edin.

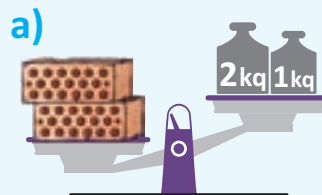
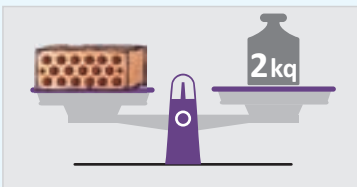
Məsələ həlli

3. Uşaqlar bağdan sarı, qırmızı və yaşıl alma dərib səbətlərə yığdılar. Səbətləri tərəziyə qoydular. Ən ağır səbət neçə kiloqramdır?

- Səbətlərin birlikdə ağırlığı neçə kiloqramdır?
- Yaşıl almalar sarılardan neçə kiloqram ağırdır?

4. Hər tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kiloqram daş əlavə olunmalıdır?

45 Tutum

Araşdırma-müzakirə

Qutuda bir stəkan şirə var.

Qutuda yarım stəkan şirə var.

Açar sözlər

- tutum
- dolu
- yarı dolu
- boş
- litr (l)

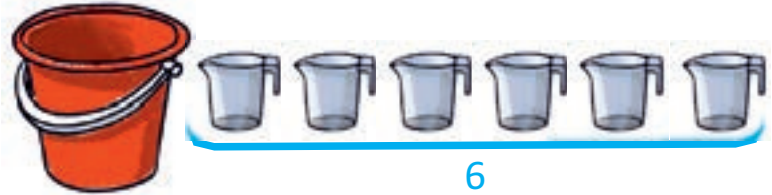
Səbinə və Anar eyni meyvə şirəsindən hərəyə bir qutu alıb stəkanlara tökdülər.

- Uşaqlar niyə fərqli fikirlər söylədilər?
- Kimin stəkanı daha çox şirə tutur?

Öyrənmə

Ölçüləri böyük olan qabların tutumu da çox olur.

Qabların tutumunu ölçmək üçün kiçik qablardan istifadə etmək olar.

Sarı vedrə 4, qırmızı vedrə isə 6 suqabı qədər su tutur. Buna görə də qırmızı vedrənin tutumu daha çoxdur.

Bələdçi

Qazanların tutumu 2, 4, 6 və 9 suqabının tutumuna bərabərdir.

Hansı qazanın nə qədər su tutduğunu müəyyən edin.

Nümunə •

Müstəqil iş

1. Stəkanları doludan boşa doğru olmaqla sıralayın.

- Qabların tutumunu ölçmək üçün litrdən istifadə olunur və qısa olaraq "l" kimi yazılır.

1 litr

1 litrdən az

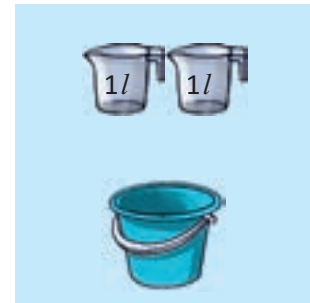

1 litrdən çox

2. Vedrələrin tutumu suqabları ilə təsvir olunub.

- Hər vedrə neçə litr su tutur?
- Qırmızı vedrə sarıdan neçə litr çox su tutur?
- Üç vedrə birlikdə neçə litr su tutur?

Məsələ həlli

3. Bidonda 10 l süd var idi. Bidondakı südün 7 litrini vedrəyə boşaltdılar. Bidonda neçə litr süd qaldı?

4. Samovarin tutumu 12 l-dir. 5 l su tutan vedrəni iki dəfə doldurub boş samovara tökdülər. Samovarin dolması üçün əlavə neçə litr su tökmək lazımdır?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Zolağı əmələ gətirən parçaların uzunluğunu xətkəşlə ölçün. Zolağın ümumi uzunluğunu hesablamaq üçün üçtoplananlı misallar yazın.

a)

b)

2. Lalə hədiyyə qutusunda lentlə bəzədi. O, lentin birindən 5 sm kəsikdən sonra həmin lentdən 4 sm qaldı. Lalə şəkindəki hansı lentdən istifadə etdi?

3. Yemiş və qarpızın kütləsini tapın.

4. 5 l su tutan vedrəni iki dəfə doldurub boş akvariuma tökdülər. Onun dolması üçün daha 4 l su tökmək lazımdır. Akvarium neçə litr su tutur?

5. Bidon 10 l, vedrə 6 l süd tutur. Vedrəni iki dəfə südlə doldurub boş bidona dolana qədər tökdülər. Bidon dolandan sonra vedrədə neçə litr süd qalar?

LAYIHİ

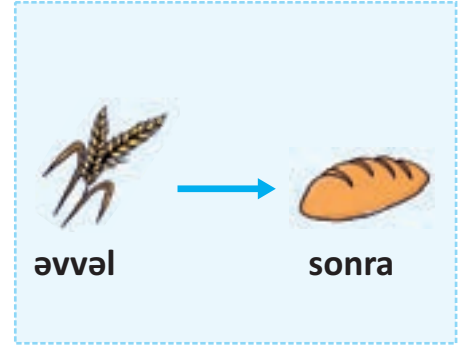
46 Gün, həftə, ay

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- səhər
- günorta
- axşam
- gecə

- Şəkildə ilin hansı fəslü və günün hansı vaxtı təsvir edilib?
- Bu fəsildən əvvəl hansı fəsil olmuşdu?

Öyrənmə

Günün vaxtını bildirmək üçün **səhər**, **günorta**, **axşam**, **gecə** kimi sözlərdən istifadə olunur.

səhər

günorta

axşam

gecə

Bələdçi

Hadisələrin təxmini vaxtını müəyyən edin.

Nümunə •

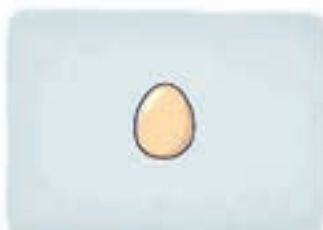

səhər

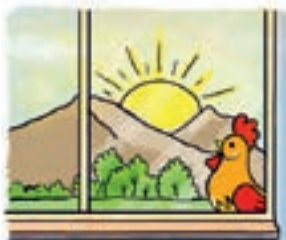

Müstəqil iş

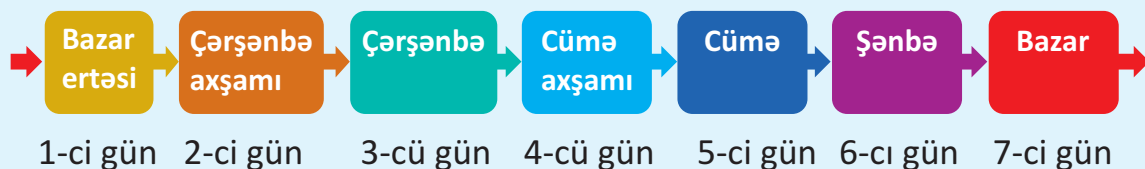
1. Əvvəl nə olub, sonra nə? Uyğunluğu müəyyən edin.

2. Şəkildəki hadisələri günün vaxtına görə sıralayın.

- 1 həftə 7 gündən ibarətdir. Həftənin günləri bir-birini əvəzləyir. Bazar günü bitəndən sonra yenidən bazar ertəsi başlanır.

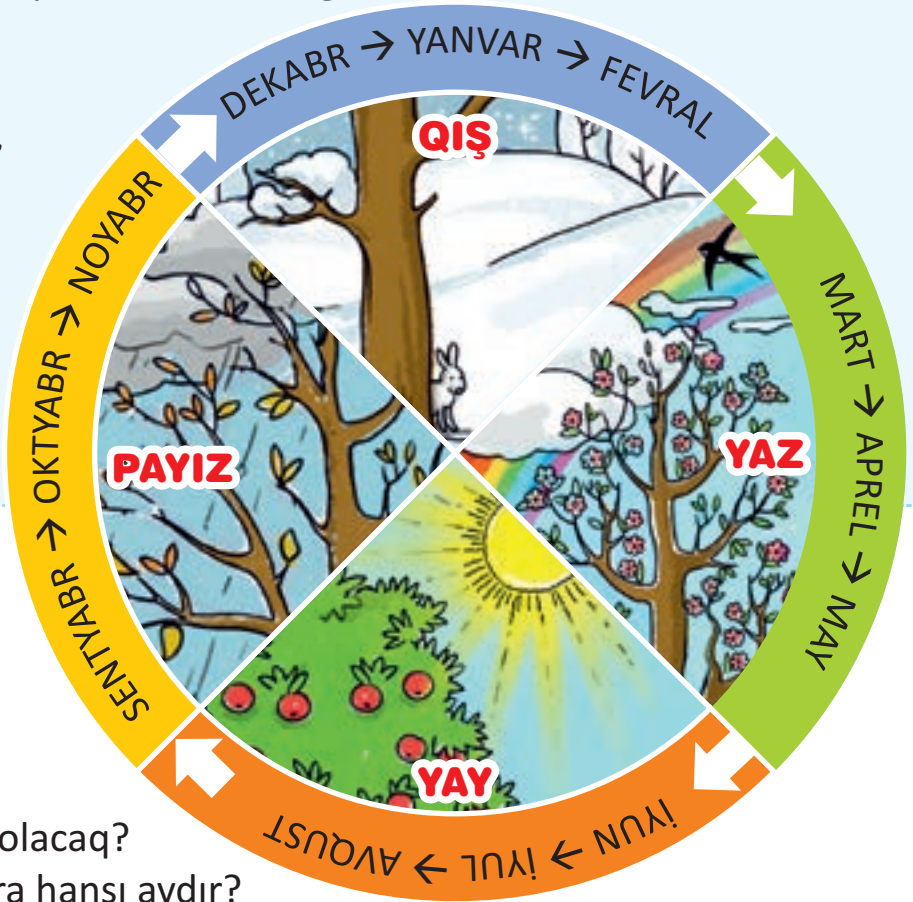
3. Suallara cavab verin.

- Bu gün həftənin hansı günüdür?
- Sabah həftənin hansı günü olacaq?
- İki gün sonra hansı gün olacaq?
- Dünən həftənin hansı günü idi?
- İki gün əvvəl həftənin hansı günü idi?
- Həftənin sonuncu günü hansıdır?
- Şənbə gününə neçə gün qalıb?
- Həftədə neçə gün dərsə gedirsiniz?

4. Dərs cədvəlinizə əsasən riyaziyyat dərsləri həftənin hansı günləri olur?

- Günlər ayları, aylar isə ili əmələ gətirir.
- 1 il 12 aydan ibarətdir. İlin ilk ayı yanvar, son ayı isə dekabrdir.
- 1 ildə 4 fəsil, hər fəsildə isə 3 ay var.

5. Suallara cavab verin.

- İndi hansı aydır?
- 2 ay sonra hansı ay olacaq?
- Yanvardan 3 ay sonra hansı aydır?
- Sentyabrdan 2 ay əvvəl hansı aydır?

Məsələ həlli

6. Aynur həftənin çərşənbə, cümə və bazar günlərindən başqa, qalan bütün günlərdə rəsm dərənəyinə gedir. O, həftənin neçə günü rəsm dərənəyinə gedir?

7. Anar yay fəslinin hər ayında 2 kitab, qalan ayların hər birində isə 1 kitab oxudu.

- Anar yayda neçə kitab oxudu?
- Anar ilboyu cəmi neçə kitab oxudu?

8. Elxan məktəbə Lalədən əvvəl gəldi. Samir Lalədən sonra, amma Aynurdan əvvəl gəldi. Məktəbə birinci və sonuncu kimlər gəldi?

47 Saat

Araşdırma-müzakirə

Samir və Anar futbol oynamaq üçün bazar günü meydançada görüşməli idilər. Əvvəl Samir gəldi. Bir qədər gözləyib getdi. Sonra isə Anar gəldi. Hər ikisi meydançaya gəlsə də, onlar görüşə bilmədilər.

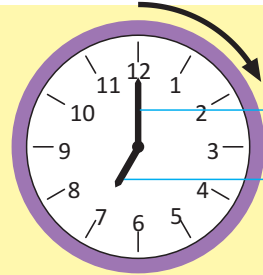
- Onlar niyə görüşə bilmədilər?
- Onlar görüşə bilmək üçün nə etməli idilər?

Açar sözlər

- saat
- əqrəb
- tamam

Öyrənmə

Günün vaxtını dəqiq bilmək üçün saatdan istifadə olunur. Uzun əqrəb 12-nin üstündə olanda "Saat tamamdır" deyilir. Məsələn, şəkildəki saat 7 tamamı göstərir.

Uzun əqrəb

Qısa əqrəb

Saat 7 tamamdır.

Bir gün 24 saatdır.

1 gün

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

24 saat

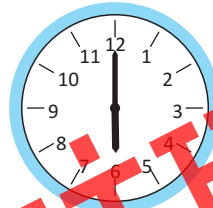
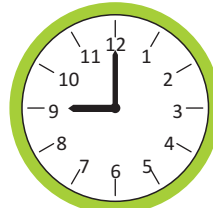
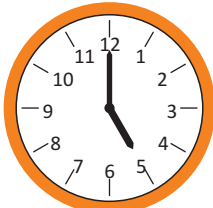
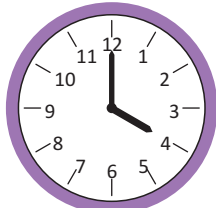
Bələdçi

Saat neçədir?

Nümunə •

Saat 1 tamamdır.

Müstəqil iş

1. Uyğunluğu müəyyən edin.

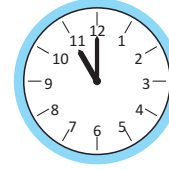
Saat 11 tamamdır.

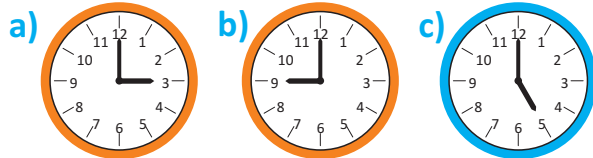
Saat 2 tamamdır.

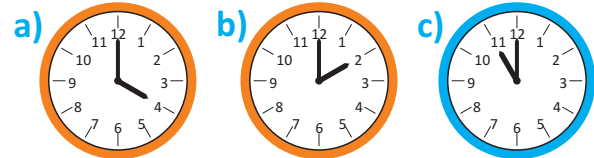
Saat 8 tamamdır.

2. Saatlar üç saatdan sonra neçəni göstərər?

3. Saatlar iki saat əvvəl neçəni göstərirdi?

Məsələ həlli

4. Hansı hadisə əvvəl, hansı sonra baş vermişdir?
Birinci hadisədən neçə saat sonra ikinci hadisə baş vermişdir?

5. Cizgi filmi saat ? tamamdə başlayacaq. Bu, saat 3-dən əvvəl, 1-dən sonradır. Cizgi filmi saat neçədə başlamalıdır?
6. Elxan həftədə 2 dəfə şahmat dərənəyinə gedir. Məşğələ saat 5-də başlayıb, 7-də qurtarır. Elxan həftə ərzində şahmat dərənəyində neçə saat məşğul olur?

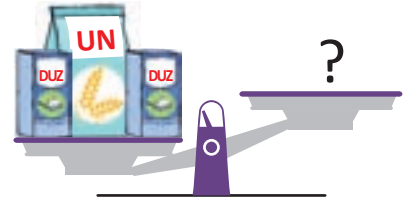
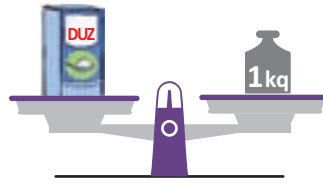
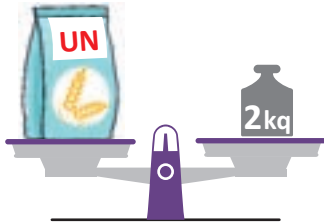

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Zolaqların uzunluğunu ölçün. Dəftərdə uzunluğu onların uzunluqları cəminə bərabər olan parça çəkin.

2. Sağdakı tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kiloqram daş qoymaq lazımdır?

3. Bidon 15 l süd tutur. Boş bidona tutumu 6 l olan vedrə ilə iki dəfə süd tökdülər.

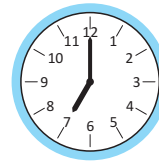
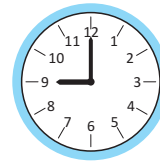
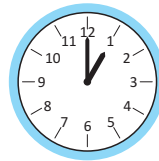
- Bidona neçə litr süd tökdülər?
- Bidonu doldurmaq üçün neçə litr süd əlavə olunmalıdır?

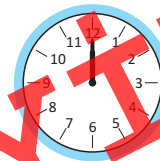
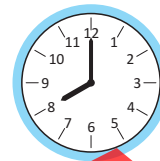
4. Hər gün məktəbdən evə gələrkən anası Elxana 1 qoğal alır. O, şənbə və bazar günləri məktəbə getmir. Anası Elxana həftədə neçə qoğal alır?

5. Lalənin musiqi dərsləri saat 2-dən sonra, 5-dən əvvəl başlayır. Şəkildəki hansı saat onun musiqi dərslərinin başladığını göstərə bilər?

6. Qatar saat 8 tamamda Bakıdan Gəncəyə yola düşdü. 12 tamamda Gəncəyə çatdı. Qatar neçə saat yolda oldu?

LAYIH

48 Cədvəl, piktoqram

Araşdırma-müzakirə

Dondurma	Neçə stəkan satıldı
Vanilli	
Qaymaqlı	
Şokoladlı	
Çiyələkli	

Satıcı günortaya qədər satdığı dondurmaların sayını kağızda qeyd etdi.

- Satıcı hansı dondurmалardan satdı?
- Neçə stəkan vanilli dondurma satılıb?
- Hansı dondurmadan hələ satılmayıb?

Öyrənmə

Satışda olan dondurmaların adını siyahı şəklində yazmaq olar.

Dondurmalar	
	Vanilli
	Qaymaqlı
	Şokoladlı
	Çiyələkli

Satılmış dondurmaların sayını cədvəldə daha aydın göstərmək olar. Bunun üçün dondurmalar satıldıqca cizgi qoyulur, sonda isə ümumi sayı yazılır.

Dondurma	Neçə stəkan satıldı	Sayı
Vanilli		4
Qaymaqlı	 	5
Şokoladlı	 	8
Çiyələkli		0

Bələdçi

Çiçəklərin sayını cədvəldə qeyd edin və sualları cavablandırın:

- Sayı ən çox olan çiçək hansıdır?
- Hansı çiçəklər eyni saydadır?

Nümunə •

Çiçəklər	Say
 Sarı	6
 Ağ	
 Mavi	
 Qırmızı	

Müstəqil iş

1. Ən çox sevdiyiniz 5 meyvənin adını siyahı şəklində yazın.

2. Kitabınızın 13-cü səhifəsindəki şəkllə əsasən uşaqların sayını cədvəldə qeyd edin. Sualları cavablandırın:

- Ən çox uşaq harada oynayır?
- Qum meydançasındaki uşaqlar futbolçulardan neçə nəfər çoxdur?

Oyun yeri	Uşaqların sayı
Futbol meydançası	
Qum meydançası	
Yelləncəklər	

3. Cədvəldə Lalənin saxladığı balıqlar haqqında məlumat verilib. Sualları cavablandırın:

- Balıqların ümumi sayı nə qədərdir?
- Sarı balıq qırmızıdan neçə dənə azdır?
- Sarı və qırmızı balıqlar birlikdə zolaqlı balıqdan nə qədər çoxdur?

Balıqlar	Sayı
 Sarı balıq	3
 Qırmızı balıq	8
 Zolaqlı balıq	7

4. Boş xanalarda oyuncaq adlarını və sayını müəyyən edin.

Oyuncaqlar	Sayı
Maşın	
Motosiklet	
	2
	6
Vaqon	

- Əşyaların sayını şəkillərlə göstərmək üçün piktoqramdan istifadə olunur. Məsələn, səbətdəki meyvələrin sayını belə göstərmək olar.

Səbətdə olan meyvələr		
	Albalı	
	Ərik	
	Çiyələk	

, , şəkillərinin hər biri həmin meyvədən 1 ədəd olduğunu bildirir.

5. Novruz xonçasındaki şirniyyatların sayı piktoqramda təsvir olunub.

Suallara cavab verin:

- Hansı şirniyyatdan 5 dənədir?
- Şəkərburalar qoğallardan neçə dənə çoxdur?
- Novruz xonçasında cəmi neçə şirniyyat var?

Novruz şirniyyatı	
Paxlava	
Şəkərbura	
Qoğal	

Məsələ həlli

6. Zooparkdakı bəzi heyvanların sayı piktoqramda təsvir olunub. Piktoqrama əsasən suallar tərtib edin.

Zooparkdakı heyvanlar	
Ayı	
Meymun	
Tülkü	
Şir	

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Lalə sinif yoldaşlarından ən çox sevdikləri fəslin adını söyləməyi xahiş etdi. O, cavabları cədvəldə qeyd etdi. Cədvələ əsasən sualları cavablandırın:

- a) Yaz və yay fəsilərini cəmi neçə uşaq sevir?
- b) Hansı fəsiləri eyni sayda uşaq sevir?
- c) Hansı fəsli 8 uşaq sevir?

Fəsilər	Uşaqların sayı
 Qış	10
 Yaz	8
 Yay	10
 Payız	3

2. Anar 4 həftə ərzində günəşli günlərin sayını piktoqramda təsvir etdi. Sualları cavablandırın:

- a) İlk 3 həftədə günəşli günlərin sayı nə qədərdir?
- b) Son iki həftədə cəmi neçə günəşli gün oldu?
- c) Hansı həftədə günəşli günlərin sayı daha çoxdur?

Günəşli günlər	
1-ci həftə	
2-ci həftə	
3-cü həftə	
4-cü həftə	

3. Piktoqrama əsasən sualları cavablandırın:

- a) Rəqs dərnyəsinə neçə şagird gedir?
- b) Hansı dərnyələrə gedən şagirdlərin sayı eynidir?
- c) Hansı dərnyəyə daha çox şagird gedir?

Dərnyəyə gedən şagirdlər	
Rəqs	
Musiqi	
İdman	

4. Anar 16 yoldaşından hansı idman növünü daha çox sevdiyini soruşdu. Onlardan 3 nəfər üzgüçülüğü, 5 nəfər şahmatı, qalanları isə futbolu sevdiyini söylədi. Hansı piktoqram bu məlumatı doğru əks etdirir?

a)

Sevimli idman	
Üzgüçülük	
Şahmat	
Futbol	

b)

Sevimli idman	
Üzgüçülük	
Şahmat	
Futbol	

49 Diaqram

Araşdırma-müzakirə

Elxan, Samir və Səbinə hər biri basketbol səbətində 10 dəfə top atdı. Uşaqlar topu səbətə saldıqca Lalə uyğun rəngdə kubları üst-üstə qoydu.

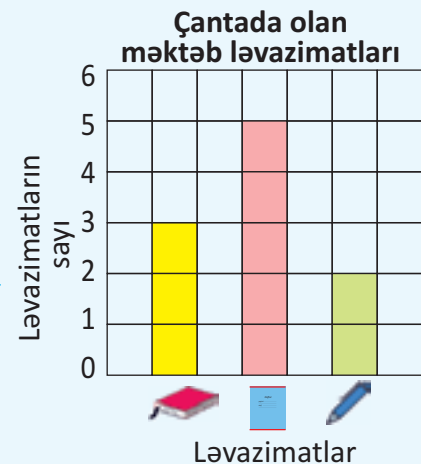
- Kim səbətə ən çox top saldı?
- Kim səbətə ən az top saldı?
- Elxan neçə topu səbətə sala bilmədi?
- Uşaqlar səbətə cəmi neçə top saldılar?

Öyrənmə

Əşyaların sayını üst-üstə çəkilmiş düzbucaqlılarla göstərəndə sütunlu diaqram alınır. Məsələn, şagirdin çantasında 3 kitab, 5 dəftər və 2 qələm var.

Ləvazimatlar	Sayı
Kitab	3
Dəftər	5
Qələm	2

Çantadakı ləvazimatlar	
Kitab	
Dəftər	
Qələm	

Bələdçi

Lalə bir neçə yoldaşından sevdiyi meyvənin adını soruşdu. O hər meyvəni neçə uşağın sevdiyini diaqramda təsvir etdi. Diaqrama əsasən suallara cavab verin.

Nümunə • Hansı meyvəni ən az sayda uşaq xoşlayır? – Portağalı.

- Narı neçə uşaq xoşlayır?
- Alma və narı birlikdə neçə uşaq xoşlayır?
- Doqquz uşağın xoşladığı meyvə hansıdır?

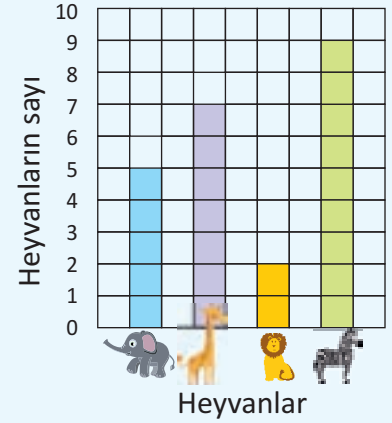
HAZIR

Müstəqil iş

1. Elxan zooparkda gördüyü bəzi heyvanların sayını diaqramda təsvir etdi. Suallara cavab verin:

- Zooparkda neçə fil var?
- Hansı heyvanın sayı 7-dir?
- Elxan zooparkda ən çox hansı heyvanı gördü?
- Şirlərin sayı fillərin sayından nə qədər azdır?

Zooparkda olan heyvanlar

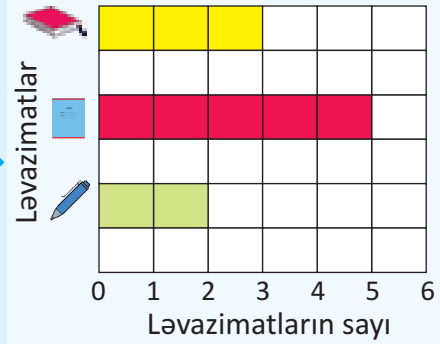

- Diaqramda düzbucaqlıları yanaşı da təsvir etmək olar. Bu zaman onun mənası dəyişmir.

Məsələn, çantadakı məktəb ləvazimatlarını təsvir edən diaqramı belə də göstərmək olar.

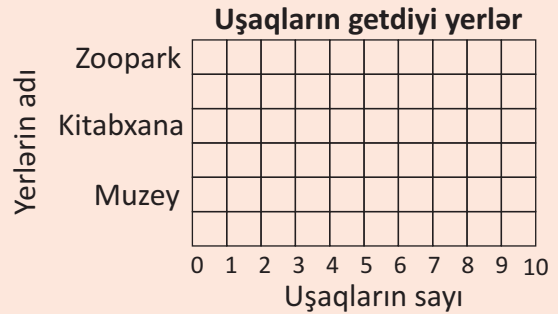
Ləvazimatlar	Sayı
Kitab	3
Dəftər	5
Qələm	2

Çantada olan məktəb ləvazimatları

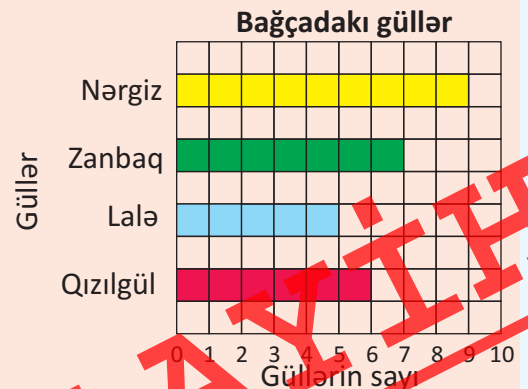
Məsələ həlli

2. Yaz tətildə Samirin sinif yoldaşlarından 5-i muzeyə, 8-i zooparka, 10-u isə kitabxanaya getdi. Bu məlumatı dəftərdə diaqram şəklində təsvir edin.

3. Aynur bağçadakı güllərin sayını cədvəldə yazdı. Amma onu diaqramda təsvir edəndə səhvlərə yol verdi. Onun səhvlərini tapın.

Güllər	Sayı
Nərgiz	9
Zanbaq	8
Lalə	5
Qızılgül	7

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Elxan parkda velosiped, skuter və diyircəkli konki sürən uşaqların sayını cədvələ yazdı. Cədvələ görə sualları cavablandırın:
- Skuter sürənlərin sayı diyircəkli konki sürənlərin sayından neçə nəfər çoxdur?
 - Uşaqlar ən çox nə sürürlər?
 - Parka bir uşaq da gəldi. Bu vasitələri sürənlərin ikisinin sayı bərabərləşdi. Gələn uşaq nə sürürdü?

Vasitələr	Uşaqların sayı
 Velosiped	6
 Skuter	7
 Diyircəkli konki	4

2. Uşaqlar sevdikləri dondurmaların siyahısını yazdılar. Onlar siyahılara görə cədvəl tərtib etmək istədilər. Cədvəldə hansı ədədlər olmalıdır? Cədvələ əsasən sualları cavablandırın:

– Qaymaqlı
– Şokoladlı

– Qaymaqlı

– Şokoladlı

– Şokoladlı
– Meyvəli
– Qaymaqlı

- Hər dondurmanı neçə uşaq sevir?
- Hansı dondurmanı ən az uşaq sevir?
- Hansı dondurmaları sevən uşaqların sayı eynidir?

Dondurma	Uşaqların sayı
Şokoladlı	
Qaymaqlı	
Meyvəli	

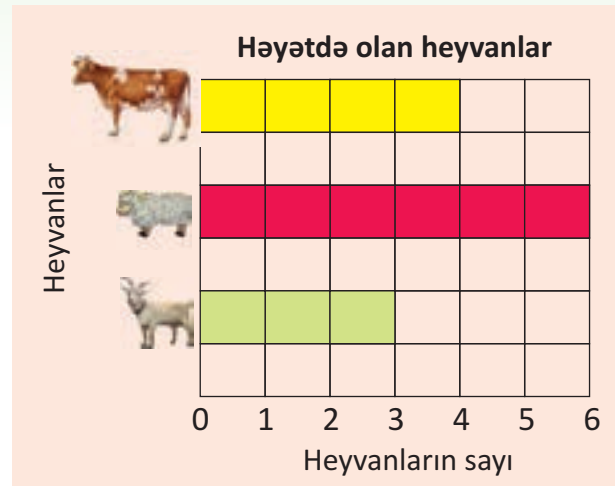
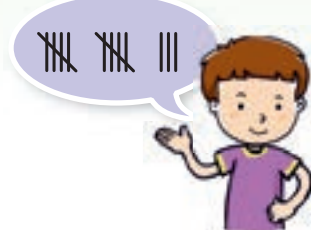
3. Mağazada belə bir qiymət cədvəli asılmışdı. Alıcının 15 manat pulu var idi. O, mağazadan köynək və kəmərdi aldı. Onun nə qədər pulu qaldı? Cədvələ əsasən əlavə bir neçə sual tərtib edin.

Geyim adları	Qiyməti
 Köynək	7 ₼
 Kəmərdi	2 ₼
 Şalvar	11 ₼
 Gödəkçə	19 ₼

4. Mağazada gün ərzində cəmi 16 ədəd şokoladlı, meyvəli və ballı tort satıldı. Satılan şokoladlı və meyvəli tortların sayı piktoqramda göstərib. Piktoqramda neçə ballı tort şəkli olmalıdır?

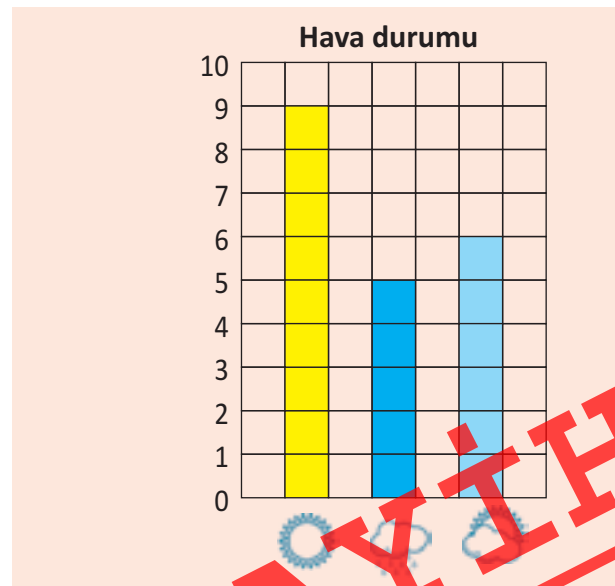
Gün ərzində satılan tortlar	
Şokoladlı	
Meyvəli	
Ballı	

5. Diaqramda həyətdəki heyvanların sayı təsvir olunub. Anar və Lalə heyvanların ümumi sayını xətlərlə göstərdilər. Onlardan kim səhv etdi?

6. Lalə 20 gün ərzində hava haqqında məlumatı diaqramda təsvir etdi. Diaqrama əsasən sualları cavablandırın:

- Hava neçə gün günəşli olub?
- Hansı günlərin sayı daha çoxdur: yağışlı, yoxsa buludlu?
- Yağışlı günlərin sayı günəşli günlərin sayından nə qədər azdır?
- Diaqrama əsasən əlavə bir neçə sual tərtib edin.

1-ci SİNİF ÜZRƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Fiquru müəyyən edin:

a) 4 tərəfi var, qırmızıdır, tərəfləri bərabər deyil.

b) 3 təpəsi var, göydür, tərəfləri bərabərdir.

c) təpəsi və tərəfi yoxdur, sarıdır.

2. Məchulu tapın.

$$6 + \square = 15$$

$$\square + 6 = 11$$

$$\square - 6 = 11$$

$$6 - \square = 2$$

$$8 + \square = 18$$

$$\square + 8 = 17$$

$$\square - 8 = 11$$

$$8 - \square = 3$$

$$12 + \square = 16$$

$$\square + 12 = 14$$

$$\square - 7 = 12$$

$$12 - \square = 5$$

$$7 + \square = 17$$

$$\square + 9 = 13$$

$$\square - 9 = 6$$

$$18 - \square = 9$$

3. Lalə bir rəfdən 5, ikincidən 6, üçüncüdən isə 7 kitab götürüb masanın üzərinə qoydu.

O, masanın üzərinə cəmi neçə kitab qoydu?

4. Oxatma yarışında hər uşaq 3 dəfə ox ata bilər. Əvvəlcə Samir atdı.

- O, 3 cəhddə neçə xal topladı?
- Sonra Səbinə 2 dəfə ox atdı. O, 2 cəhddə neçə xal topladı?
- Səbinə qalib gəlmək üçün sonuncu cəhddə neçə xal toplamalıdır?

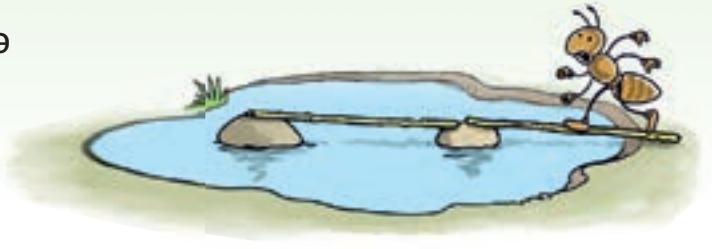

5. Samir, Aynur və Anar iki tort almaq istədilər. Onların hərəsinin 5 manat pulu var. Uşaqların cəmi neçə manat pulu var? Onlar hansı iki tortu ala bilərlər?

6. Gölməçənin uzunluğu 18 sm-dir. Qarışqa saman çöplərini uc-uca qoyub suyu keçmək istədi. O, uzunluğu 7 sm və 8 sm olan iki çöp tapdı.

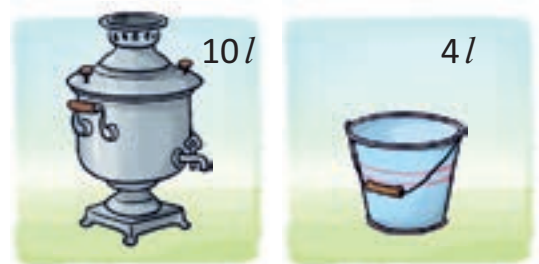
- Qarışqa bu çöplərdən istifadə etməklə gölməçəni keçə bilərmi?
- Əgər keçə bilməzsə, bunun üçün ona uzunluğu ən azı neçə santimetr olan üçüncü çöp lazımdır?

7. Sağ tərəfdəki tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kiloqram daş qoymaq lazımdır?

8. Samovar 10 l, vedrə isə 4 l su tutur. Boş samovara 2 vedrə su tökdülər. Vedrəni bir daha doldurub samovar dolana kimi töksələr, vedrədə neçə litr su qalar?

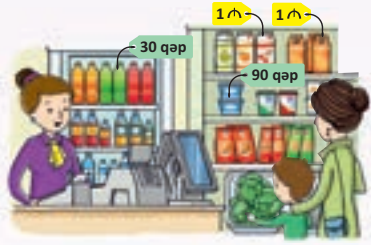

9. Zooparkın qarşısında belə bir lövhə var. Zoopark ziyarət üçün gün ərzində neçə saat açıq olur?

SÖZLÜK

Alış-veriş – pul ödəməklə mal almaq.

Cədvəl – məlumatın sətir və sütunlarla təsviri.

Sütun
↓

Balıqlar	Sayı
Sarı balıq	3
Qırmızı balıq	8
Zolaqlı balıq	7

Sətir →

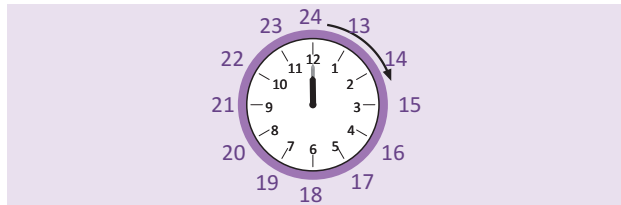
Gün – 24 saata bərabər zaman.

Gün ərzində saatin kiçik əqrəbi iki dəfə dövr edir.

1 gün

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

24 saat

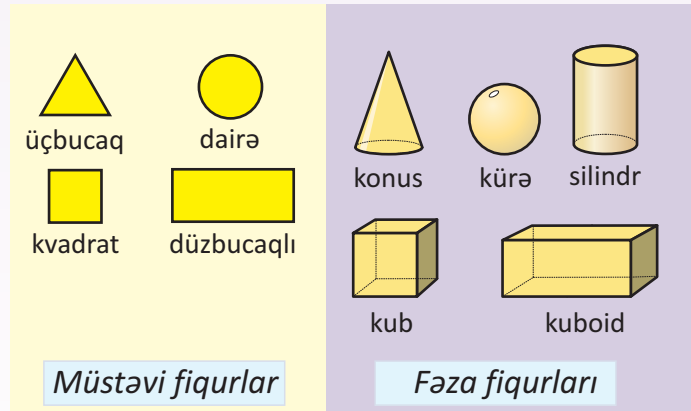

Həftə – 7 günə bərabər zaman.

Həftənin günləri bir-birini əvəzləyir.

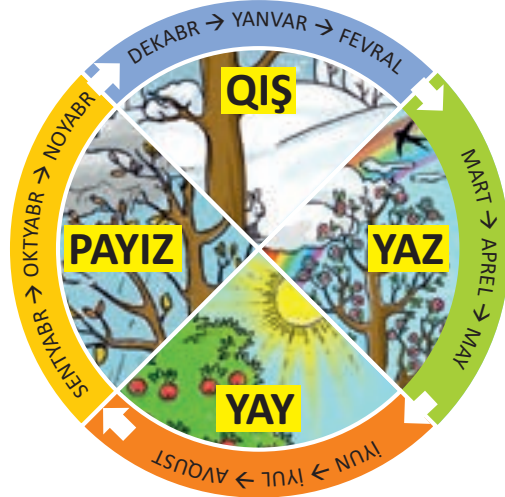
Həndəsi fiqur – müstəvi və fəza fiqurlarına ayrılır.

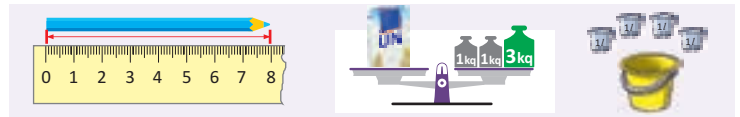
İl, fəsil, ay – bir ildə 4 fəsil, 1 fəsilə 3 ay var.

Bir il 12 aydır.

Aylar ayları, fəsillər isə fəsilləri əvəzləyir.

Ölçmə – hər hansı bir əşyanın ölçüsünün tapılması.

Ölçməklə əşyaların uzunluğunu (hündürlüyünü), ağırlığını, qabların tutumunu müəyyən etmək olar.

Ölçü vahidi – ölçmək üçün istifadə olunur.

Nəticəni bildirən ədəddən sonra yazılır.

Məsələn, 5 kub, 1 sm, 1 kq, 2 l.

LAZIM

Piktoqram – məlumatın şəkillərlə təsviri.

Novruz şirniyyəti	
Paxlava	
Şəkərbura	
Qoğal	

Hər şəkil (, ,) uyğun şirniyyətin 1 ədədini göstərir.

Pul – mal almaq üçün istifadə olunan qəpik və manatlar.

QƏPIKLƏR	MANATLAR
 1 qəpik	 1 manat
 10 qəpik	 50 manat
 3 qəpik	 100 manat
 20 qəpik	 200 manat
 5 qəpik	 10 manat
 50 qəpik	 20 manat

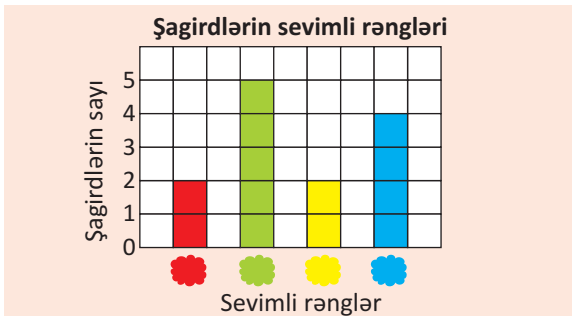
1 manat 100 qəpikdir.

Saat – gün ərzində vaxtı bilmək üçün istifadə olunur. Saat üzərində uzun əqrəb tam bir dövr etdikdə 1 saat keçir.

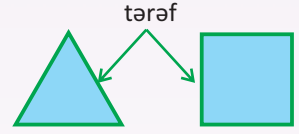
Uzun əqrəb
Qısa əqrəb

Saat 7 tamamdır.

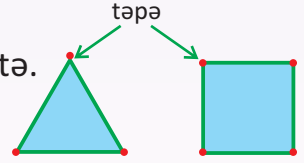
Sütunlu diaqram – məlumatın üst-üstə düzülmüş düzbucaqlılarla təsviri.

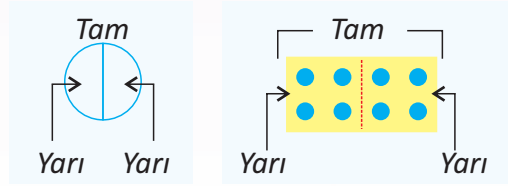
Tərəf – müstəvi fiquru əmələ gətirən düz xətt parçası.

Təpə – müstəvi fiqurun tərəflərinin kəsişdiyi nöqtə.

Yarı – tamı iki bərabər yerə böldükdə alınan hissələrdən biri.

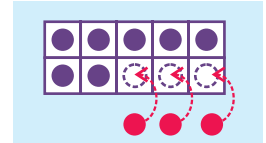

100-lük kart – 1-100 ədədlərini göstərən kvadrat cədvəl.

	+1										
+10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	On
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	İyirmi
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	Otuz
	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	Qırx
	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	Əlli
	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	Altmış
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	Yetmiş
	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	Səksən
	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	Doxsan
	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	Yüz

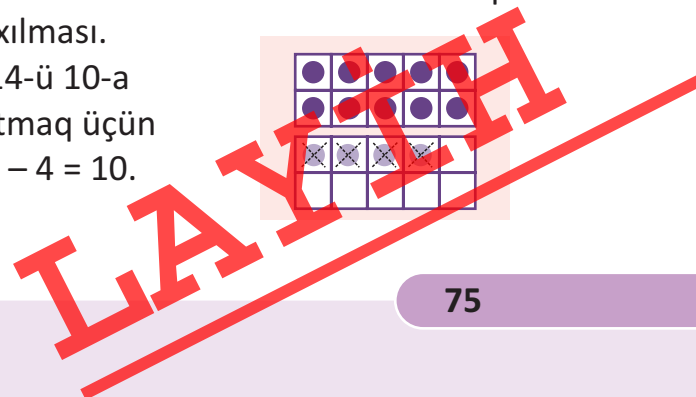
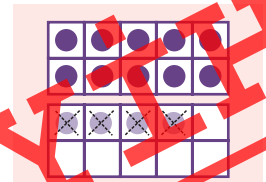
10-a tamamlama – ədədi 10-a çatdırmaq üçün onun artırılması.

Məsələn, 7-ni 10-a tamamlamaq üçün 3 əlavə edilir: $7 + 3 = 10$.

10-a qədər azaltma – ədəddən 10-dan artıq hissənin çıxılması.

Məsələn, 14-ü 10-a qədər azaltmaq üçün 4 çıxılır: $14 - 4 = 10$.

NÜMUNƏ

Anarın 15 manat pulu var. O, iki tort almaq istədi. Anar hansı tortları ala bilər?

Meyvəli

Şokoladlı

Karamelli

1-ci addım ••••• MƏSƏLƏNİ Anla ••••• məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Anarın ala biləcəyi tortları.

Nə məlumdur: Anarın 15 manat pulu var. Tortların qiyməti: meyvəli (M) – 6 ₼, şokoladlı (Ş) – 11 ₼, karamelli (K) – 8 ₼.

2-ci addım ••••• PLAN Qur ••••• məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: tortları iki-iki seçib qiymətlərini toplayaram. İki tortu almaq üçün lazım olan məbləği Anarın pulu ilə müqayisə edəyəm.

3-cü addım ••••• HƏLL Et ••••• məsələni həll etmək

Uyğun misallar yazaram. Hər cəmi 15 ədədi ilə müqayisə edəyəm:

M

Ş

$$6 ₼ + 11 ₼ = 17 ₼$$

17 > 15 → Ala bilməz.

M

K

$$6 ₼ + 8 ₼ = 14 ₼$$

14 < 15 → Ala bilər.

Ş

K

$$11 ₼ + 8 ₼ = 19 ₼$$

19 > 15 → Ala bilməz.

Cavab: Anar 15 ₼ pula meyvəli (M) və karamelli (K) tortları ala bilər.

4-cü addım ••••• Yoxla ••••• cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: Anar şokoladlı tort alsa, qalan pula ($15 ₼ - 11 ₼ = 4 ₼$) başqa tort ala bilməyəcək. Ona görə əvvəl meyvəli tort alır. Qalan pula ($15 ₼ - 6 ₼ = 9 ₼$) yalnız karamelli tort almaq olar.

BURAXILIŞ MƏLUMATI

Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi
üçün Riyaziyyat fənni üzrə
dərslük
(1-ci və 2-ci hissə)

Tərtibçi heyət

Müəlliflər

Mənsur Məhərrəmov
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov

Layihə rəhbəri

Zaur İsayev

Redaktor
İxtisas redaktoru
Dil redaktoru
Bədii redaktor
Texniki redaktor
Dizayner
Rəssamlar
Korrektor

Ayhan Kürşat Erbaş
İsmayıl Sadıqov
Əsgər Quliyev
Taleh Məlikov
Zeynal İsayev
Taleh Məlikov
Elmir Məmmədov, Məzahir Hüseynov
Aqşin Məsimov

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi:)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

ISBN 978-9952-8385-1-0

Hesab-nəşriyyat həcmi: . Fiziki çap vərəqi:

Səhifə sayı: Kağız formatı: 57 × 90 / . 1₈

Şriftin adı və ölçüsü: Calibri, 16 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.

Sifariş ____ . Tiraj: . Pulsuz. Bakı – 2020.

Əlyazmanı yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:

Azərbaycan respublikasının Təhsil İnstitutu (Bakı ş. A.Cəlilov küçəsi, 86).

Çap məhsulunu istehsal edən: “Çaşıoğlu” MMC (Bakı ş. M.Müşfiq küş. 2 A).

LAYİHƏ

Pulsuz

LAYIH